ئابدۇكېرىم مەخسۇت   سۇلتان ماخمۇت

تولۇن ئاي

مەسئۇل مۇھەررىر: خوجائابدۇللا ئوسمان

مىللەتلەر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرىسى

تولۇن ئاي

(شېئىرلار توپلىمى)

ئابدۇكېرىم مەخسۇت، سۇلتان ماخمۇت

مەسئۇل مۇھەررىر: خوجائابدۇللا ئوسمان

مەسئۇل كوررېكتور: نۇرىبىيە ئەزىز

مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن
نەشر قىلىندى

شىنخۇا كىتاپخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلدى

مىللەتلەر باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

1982 ـ يىل ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى

1982 ـ يىل ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى

باھاسى: 0.44 يۈەن

نەشرياتتىن

يولداش ئابدۇكېرىم مەخسۇت (تەخەللۇسى بۇلبۇل) 1938 ـ يىلى غۇلجا شەھرىدە دىخان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1946 ـ يىلدىن باشلاپ غۇلجىدىكى "مۇرات مەكتەپ"، "ئىلى بىلىم يۇرتى"، "ئىلى 1 ـ دارىلمۇئەللىمىن"دە ئوقۇغان؛ 1956 ـ يىل 9 ـ ئايدىن باشلاپ غۇلجا شەھرىدىكى ئۆزبېك مەكتەپ، غۇلجا شەھەرلىك 2 ـ تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ، غۇلجا شەھەرلىك پارتىيە مەكتىۋى ۋە 7 ـ ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان، هازىر غۇلجا شەھەرلىك 7 ـ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى؛ ئابدۇكېرىم مەخسۇت 1955 ـ يىلدىن ئېتىۋارەن شېئىر يېزىشقا باشلىغان.

يولداش سۇلتان ماخمۇت 1938 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۆۋەن ئوتتۇرا دىخان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1945 ـ يىلدىن 1947 ـ يىلىغىچە قەشقەر شەھرىدە باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇغان، 1948 ـ يىلدىن 1953 ـ يىلىغىچە غۇلجا شەھرىدە باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپلەردە، 1953 ـ يىلدىن 1956 ـ يىلىغىچە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات پاكۇلتېتىدا ئوقۇغان؛ 1956 ـ يىل

8 ـ ئايدىن باشلاپ ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان، دەسلەپتە شىنجاڭ ئىنستىتۇتىدا ئىشلىگەن، ھازىر شىنجاڭ داشۆيىنىڭ ئەدەبىيات پاكۇلتېتىدا ئىشلىمەكتە؛ سۇلتان ماخمۇت 1950 ـ يىلىدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشكەن.

قولىمىزدىكى «تولۇن ئاي» ناملىق توپلامغا يولداش ئابدۇكېرىم مەخسۇت بىلەن يولداش سۇلتان ماخمۇتنىڭ بىر قىسىم شېئىرلىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى.

مۇندەرىجە

ئابدۇكېرىم مەخسۇت تولۇن ئاي

پوستىمەن.............. 3
كەلدىم.............. 4
يۇلتۇزمىكىن.............. 5
ئانا يېزام.............. 6
باھار قوشغى.............. 7
يۇرىگىڭگە چىك پۇككىن.............. 8
رادىيونى پەسەيتمە زىنھار.............. 9
ياشلىقتىكى ئوت.............. 11
ئانا.............. 12
ئانا ناخشىسى.............. 13
مۇھەببەت.............. 14
سەيلانە قىل.............. 15
ۋەتەن ئىشقى.............. 17
قار ياققاندا.............. 18

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شەھرىمدە سەھەر پەيزى 21
باھار كەلدى 22
يۇرىگى قالدى 24
كاككۇگۇم 25
تىراكتورچى يىگىت 26
سۇچى يىگىت 28
تولۇن ئاي 29
قەلبىم مېنىڭ پارە-پارە 30
سېنىڭ كۆلكەڭ 31
ئەيلىگىن 32
يىگىتلەرگە 33
يۇرەك قاپتۇ 34
قىزىمغا 35
سوي 36
بولمىسا 37
ياشلىق باھارىدىن 38
كۆز لىرىكىسى 39
شائىر ئىزىدىن 40
قالغاچ بىلەن سوھبەت 43
ئۈرۈمچى ھەققىدە غەزەل 45
مۇئەللىمىنىڭ ئويىدە 47

رەيھاننىڭ كۆلكىسى (داستان) 54
رۇبائىلار 72
شائىرغا 76
دىلبەر تاپ 77
تەمبۇر ناۋاسى 78
ئوزەمگە 79
ئىچۈن مېھرى باھار بولماس 80
كوك قامىر ناخشىلىرى (سىكىل) 81
قەشقەر ھەققىدە مۇخەممەس 95
مېھرىڭنى شەبنەم قىل 98
مۇنزار پەيدا 99
ناخشا تېكىستلىرى 100
چېچەكلىدى ھايات باھارى (مۇستەھ-
زات) 106
گۈل ۋە بۇلبۇل (داستان) 108

سۇلتان ماخمۇت گۈلشەن چېچەكلىرى

پارتىيە يولى بىلەن 153
بەختىمىزگە بول ئامان 154
تەلكە تاغلىرى 156
باللارغا 158

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يۇرىگىمنىڭ قېتىدىن 160
قارا ئالتۇن كاندا 164
قىزنىڭ خېتى 171
قاچان بېرىسەن يۇرەك سىرىڭنى 175
كەتمەي يېنىڭدىن 177
نىمە سىر بار زادى بۇ ئىشتا 181
نىمە ھىكمەت باردۇ كوزۇگىدە 183
ئاقماقتا دەريادەك بەخت قوشىغى 185
گۈزەللىك توغرىسىدا 186
ھەممە يەردە ئۇنىڭ تەرىپى 187
دوستۇمغا 190
ئوز ئەجرىم بىلەن سۇرىمەن ئومۇر 192
گۈزەل غايە 194
سەن مېنىڭ قەلبىمدە جاراڭلىغان ساز ... 196
ساڭا ھەدىيە 198
قەلبىمگە مىسلىسىز يالقۇن تۇتاشتى
(تەبەت لىرىكىسى) 200
گۈللە بوليۇق 202
ۋەتىنىمىز گۈلىستان (ناخشا تېكستى) .. 204
كومپارتىيىگە 205
تارىم 208

يەتـمەكـتـمىز ئارزۇ ـ تىلەكـكە (نـاخـشا
تېكستى) 209
دوستۇمغا جاۋاپ. 210
باھار ناخشىسى (ناخشا تېكستى). . . . 211
چىنار. 212
يايلاق بۇركۇتى (داستان) 214
ئورلە ھامان. 246
قەيسەر جەڭچى ئوغلانىمەن 248
ياش غۇنچىلارغا (سېكىل) 250
ۋەدە 254
ساياھەتنامە (سېكىل). 256
قىزىل قىيا تەسراتلىرى (سېكىل). 263
جەڭ ناخشىسى. 272
مەنمۇ سېنى خالايمەن. 274
تىلەك. 275
قەشقىرىم (غەزەل). 278
پەنگە يۈرۈش قىلىش ناخشىسى (ناخشا
تېكستى) 282
سېنىڭ بىلەن چېچەك ئاتاي. 283
رۇبائىلار 285
سەنئەت چولپىنى (باللادا). 291

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئابدۇكېرىم مەخسۇت

تولۇن ئاي

پوستىمەن...

كىچىكىمدىن ئىشتىياقىم زور ئىدى،
قىتىلىشقا جەڭچىلەرنىڭ سېپىگە.
زەڭ سالاتتىم، جەڭچىلەرنىڭ ھەرقاچان،
مىنىشىغا، تۇرۇشىغا، كىيىمگە.

يىگىت بولدۇم، كۆلدى ئارزۇ-ئارمىنىم،
دىلدا يارنىڭ ئىچىلدۇرغان گۈلدەك.
قاندى ئارمان، شەرۋىتىگە يايرىدى،
ھاياتىدا تاپتى ۋىسال شوخ يۈرەك.

ۋەتىنىمگە ئاشىق بولۇپ تۇغۇلدۇم،
ئاسرايمەن كوز قارچۇغۇمدەك ئەلنى مەن.
كىچىكىمدىن شۇنى سويگەن ئۇغۇلتىم،
بۇگۈن ۋەتەن چىگىرىسىدا پوستىمەن.

1955 - يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كەلدىم

گۈل بېغىڭغا يارىم سېنىڭ مېھمان بولاي دەپ كەلدىم،
گۈل-چېچەكلەر ئارىسىغا رەيھان بولاي دەپ كەلدىم.

بۇلبۇللارنىڭ كۈيلىرىگە مەپتۇن بولۇپ، ئىشقىمدىن—
ئاشىقلارنى تاڭ قالدۇرۇپ شادمان بولاي دەپ كەلدىم.

باغۋەن بولۇپ گۈل ئۇستۇرۇپ، گۈللەپ ئەزىز يۇرتۇمنى،
سېنىڭ بىلەن بۇ بوستاندا ياران بولاي دەپ كەلدىم.

بۇلبۇل دەيدۇ باغدا كوردۇم تاڭ سەھەردە يۇلتۇزنى،
سەن يۇلتۇزغا كوكسىن ياققان ئاسمان بولاي دەپ كەلدىم.

1956-يىل مارت، غۇلجا.

يۇلتۇزمىكىن؟

ئەگىپ ئۇتسەم كوچاڭدىن
رۇجەكتىن كۈلۈپ باقتىڭ.
قىيا بېقىپ ئەي پەرى،
يۇرىگىمگە ئوت ياقتىڭ.

تاغدىكى ئاھۇمۇ سەن،
سامادىكى يۇلتۇزمۇ؟
كورمىگەنمەن يۇلتۇزنىڭ
كۈلگىنىنى كۈندۇزمۇ.

بىدارىمەن ئۇيقۇدىن،
شۇ كوچىنى ئەگىيمەن.
مەستانىمەن ئىشقىڭدا،
سېنى كورسەم سەگىيمەن.

1956-يىل ماي، غۇلجا.

ئانا يېزام

بەختى پارلاق، مېهرى ئوتلۇق يېزام بار،
گۈلگە تولغان كەڭرى قوينى-ئېتىكى.
يۈرەكلەرنى شاتلاندۇردى، كۈلدۈردى
ئۇم هاياتنىڭ پورەكلىگەن چېچىكى.

گۈل يېزامنى سويىمەن مەن ئەزەلدىن،
كىندىك قېنىم تامغاچقىمۇ قوينىغا.
بەرگەن ئۈچۈن ۋۇجۇدىدا بارىنى،
يۈرىگىمنى تۇمار قىلدىم بوينىغا.

ئوتتى مېنىڭ يىگىتلىكىم-ياشلىقىم،
بۇلبۇل، كاككۇك ماكان قىلغان باغلاردا.
ماڭلىيىمدىن ئاقتى ئۈنچە تەرلىرىم،
تاڭ سەھەردە گۈزەل ئايدىڭ چاغلاردا.

گۈل يېزامنىڭ جامالىغا مەھلىيا—
كۈندۈز قۇياش، تۈن كېچىدە تولۇن ئاي.

تەڭكەش بولۇپ بوۋاقلارنىڭ كۈيىگە،
جاراڭلايدۇ شوخ ناخشىلار توختىماي.

بەخت بېغى، ئانا يېزام گۈلشىنىم،
مىڭ ئۈرگۈلۈپ باشلىرىڭدىن گۈل چاچاي.
سانسىزلىغان بۇلبۇل ئەيلەپ جىسمىمنى،
مەدھىيەمنى ئۆمۈر بويى ياڭرىتاي.

1957 - يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى.

باھار قوشىقى

كەلدى باھار باغلار ئارا، بۇلبۇل خوشال قىلدى ناۋا،
نۇر ئىلكىدە يايراپ ھايات، ئۈچتى چىمەن باغدىن سابا.

باغلار گۈزەل، تاغلار گۈزەل، گۈل لېۋىدىن ئاقتى ھەسەل،
سازەندە شات چالسا راۋاپ، كاككۇك ئۈنى تەڭكەش ئاڭا.

ئىش قاينىدى باغلاردا شات، بولدى ۋەتەن زەپمۇ ئاۋات،
مىليون يۈرەك ئۆز ئەھدىنى گۈل كەلتۈرۈپ قىلدى ئادا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەلدە باھار، دىلدا باھار، ھەر يان بۇگۇن گۇل لەيلىزار،
ئەمگەك بىلەن تاپتى ھوسۇن، رەڭدار شەپەق كىيگەن دالا.

1958 ـ يىل مارت، غۇلجا.

يۇرىگىڭگە چىلىڭ پۇككىن

ئۇغلۇم كوچەت تىكىپتۇ،
چورىسىنى قاشاداپ.
باشلاپ كىردى بىغىغا،
"باغ ياسىدىم قارا" دەپ.

تىككەن ئىكەن قىر ئېلىپ،
ئۇرۇك، ئالما، جىنەستە.
قايىل بولدۇم دىتىغا،
قاراپ باققا ھەۋەستە.

سويۇپ ئانار يۈزىدىن،
باغۋەن بولۇپ ئوس دىدىم.
كەشپىياتنىڭ يولىدا
توسقۇنلارنى بوس دىدىم.

داۋام ئەتكىن ئىشىڭنى،
بوشاشمىغىن تەر توككىن.
ئەلگە مىۋە بېرىشنى
يۇرىگىڭگە چىلىڭ پۇككىن.

1958 ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا.

رادىيونى پەسەيتمە زىنھار

رادىيونى قويغىن ئۇچۇرمە
ئەزىزىم ھەرگىز،
قوشاق كۇيلەر، زەپ يېقىملىق
ئەل بەخـتـىـدىن قىز.
ئەلمىساقتىن ناخشا تەنگە
كۈچ ـ مادار، ئوزۇق،
تومۇردىكى قانلىرىمغا
قوشۇلغان تولۇق.
ئەجەل تىترەپ قىلدى نالە
ناخشا ئالدىدا،
تەشنالىغىم قانماس مېنىڭ
شۇڭا ناخشىغا.

ناخشا تىڭلاپ تۇغۇلدۇمەن
بۇ گۈزەل يۇرتتا،
ئۇللىتقانتى تەنلىرىمنى
شۇ ناخشا جۇتتا.
قوشاق كۈيلەپ يېتىلدىمەن
جەڭدە-سەپەردە،
ناخشا بىلەن كۈلگەن ئىدىم
غەلىبە-زەپەردە.
ناخشام دىمەك كوكۈل ئىشقىم
ئۇمرۇم چېچىگى،
ناخشا بولۇپ ئۇرۇپ تۇرار —
شائىر يۇرىگى.
يۇمار بولسام كوزلىرىمنى
يورۇق ئالەمدىن،
ناخشا سورار روھىم كېلىپ
بارچە ئادەمدىن.
رادىيونى پەسەيتمىگىن
ئەزىزىم زىنهار،
شۇ ناخشىدەك هاياتىمغا —
شاتلىق، بەخت يار.

1958-يىل ئوكتەبىر، غۇلجا.

ياشلىقتىكى ئوت

خوشنا ئىدۇق بىز كىچىك چاغدا،
ئوينار ئىدۇق پاتقىچە قۇياش.
قوغلىشاتتۇق ئېشىپ قىرلارنى،
هارغىنلىقتا بىرەتتۇق بەرداش.

سەن ئوت ئىدىڭ، تاپمايتتىڭ تىنىم،
قاچار ئىدىڭ بەزەن سۇ چېچىپ.
مەن قوغلىسام ئىشىكنى تاقاپ،
كۈلەر ئىدىڭ يوچۇقتىن بېقىپ.

يىللار ئوتتى قوغلىشىپ بىزدەك،
سەنمۇ باغۋەن بولۇپ يېتىلدىڭ.
ئارزۇيۇمغا ئىنتىلىپ مەنمۇ
كۈيچى بولۇپ سەپكە قېتىلدىم.

كوچەتلەرگە مېهرىڭنى توكتۇڭ،
ئاتتى باهار هوپپىدە چېچەك.

ئۆچمەيدىكەن ياشلىقتىكى ئوت،
ساقلايدىكەن يامغۇردىن يۇرەك.

1959 ـ يىل ئىيۇل، غۇلجا.

ئانا

سويۇپ ئانار مەڭزىمگە تىنماي،
دەيتتىڭ ئانا بول ياخشى ئادەم.
تىڭلار ئىدى مېھرىڭنى شادان
تۇنلەر ئېيتقان ئەللەڭدىن ئالەم.

قەلبىڭ ھايات بۇلىغى دىسەم،
مېھرىڭ گويا تاڭدىكى قۇياش.
پەرزەنت دۇنيا ئىكەن سەن ئۈچۈن،
ئۇمرۇڭ پەرزەنت بەختىگە تۇتاش.

بىلدىم ئانا پەرزەندىم دىسەڭ،
ۋۇجۇدۇڭغا سىغمايدۇ شاتلىق.
نەدە يۇرمەي، چولپان كوزلىرىڭ
يوللىرىمغا تەشنا ـ قاراقلىق.

قىياپىتىڭ تۇرار ئالدىمدا،
سەپەرلەردە مەيلى كۈندۈز ـ تۈن.
مۇھەببىتىم ياسايدۇ دەريا،
ئانا چەكسىز ھورمىتىڭ ئۈچۈن.

* * *

سويۇپ ئانار مەڭزىمدىن قانماي،
دەيتتىڭ ئانا بول ياخشى ئادەم.
ئىچتى كەۋسەر تەلەي جامىدا،
تۇنلەر ئېيتقان ئەللەڭدىن ئالەم.

1960 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى.

ئانا ناخشىسى

سويۇپ قانماي سېنى ئوغلۇم كوزۇمنىڭ قارىسى دەيمەن،
يېقىپ مەڭزىڭنى مەڭزىمگە بېغىمنىڭ ئالمىسى دەيمەن.

پۇتۇڭغا گەر تىكەن كىرسە ئالاي كىرپىكلىرىم بىرلە،
بولۇپ پەرۋانە ئومرۇڭگە يۇرەكنىڭ پارىسى دەيمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھاياتىم شامى ئۇچمەيدۇ، تېنىمنى كۆمسىمۇ تۇپراق،
سېنى قەلبىمدە بىخ سۈرگەن ئۈمۈرنىڭ لالىسى دەيمەن.

ئالار بولسام قولۇمغا ساز، ناۋا ئەيلەر كۈمۈش تارى،
چۇچۇك تاتلىق ئاۋازىڭنى يۈرەكنىڭ تارىسى دەيمەن.

ئۈمۈر بوستانلىرى تەشنا چۆەر باغۋەنگە ھەر دائىم،
ۋەتەننى گۈل ئېتەر بولساڭ، ئاتاڭنىڭ ۋارىسى دەيمەن.

1961 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى.

مۇھەببەت

چېچىمنى ئارىلىغان ئاقلارغا قاراپ
"ياراشماس شوخلىغىڭ، قېرىپسەن" دىدىڭ.
مۇھەببەت قېرىماس ئالەمدە دىسەم،
— ھە...ئەمدى بالانى تېرىپسەن، — دىدىڭ.

كۆلمىگىن سوزۇمگە، ئاقۋاش چوققىنىڭ
باغرىدا گۈل-چىمەن ياشنار بىغۇبار.

سەن يارنىڭ ئوتى بار قەلبىمدە، بىلسەڭ،
ئۈمۈرلۈك گۈل ياشلىق ھاياتىمغا يار.

گۈل ۋەتەن شوخ تېتىك ئۇستۈرگەن مېنى،
شۇڭلاشقا كايىما شوخلۇغۇمنى يار.
يىللار سوغا قىلسا چاچلىرىمغا ئاق،
كۆڭلۈمگە ھاكىمدۇر پەسلى نەۋ باھار.

1962 ـ يىل يانۋار، غۇلجا.

سەيلانە قىل

يايرىغىن، سەيلانە قىل، گۈلشەن سېنىڭدۇر تائەبەت،
سايرىغىن خەندان ئۇرۇپ، بوستان سېنىڭدۇر تائەبەت،
پارلىغىن چولپان بولۇپ، ئاسمان سېنىڭدۇر تائەبەت،
قاينىغىن پەرھات بولۇپ، مەيدان سېنىڭدۇر تائەبەت،
گۈل قىسىپ تويلار قىزىت، دەۋران سېنىڭدۇر تائەبەت.

كى مۇشەققەت ھەيۋىسى بار، تىترىمە، مەردانە تۇر،
چەك جاپا: ئەۋلادىمىز تاپقاي باھاردىن دەپ ھوزۇر،
چىڭ تۇرۇپ جەڭلەردە ئۈز ھەم يېپ-يېڭى بوستاننى قۇر،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نەدە كۈلسۈن گۈل ھايات گەر بولمىسا ئاپتابۇ-نۇر،
يورۇتار ئىقبال تېگىن، گۈلخان سېنىڭدۇر تائەبەت.

گۈللىسە چوغدەك قىزىل لالە بولۇپ ئەل گۈلشىنى،
غۇنچىنى ئۈزمەكنى ئويلار چىن بەختىنىڭ دۈشمىنى،
نەپرىتىڭ خەنجەر قىلىپ كەسكىن ئۇنىڭ شۇم قولىنى،
قىل ئەجىر، گۈلگە ئورا ھورلۇك-سائادەت يولىنى،
ئورلىگىن غەلبە قۇچۇپ، ئىمكان سېنىڭدۇر تائەبەت.

يەتتە يۈز مىليون جەسۇر خەلق قان قېرىنداش بەختىيار،
كوزلىرىدىن نۇر ياغار، قەلبىدە كۈچ-غەيرەت تاشار.
قەھرىمان خەلق بۇ دىيان ئالەمدە شانلىق نامى بار،
جاندىن كەچكەن كىشىلا ئەڭ ئىسىل جانان تاپار،
بارچە ئىشقىغا بولاق جانان سېنىڭدۇر تائەبەت.

بۇلبۇلى شەيدا بولۇپ گۈل ئىشقىدا قىلسا ناۋا،
ھەر يۈرەكنى ئوينىتار كۈلكە بىلەن شاتلىق سادا،
سۆلىرى شەرۋەت دىسەڭ مۇڭلىرى تەنگە داۋا،
تۇپرىغى مۇنبەت ئىسىل، ھەر بىر تېشىدۇر كەھرىۋا،
گۈللىگەن ئەل قۇچىغى بوستان سېنىڭدۇر تائەبەت.

1962-يىل ئىيۇن، غۇلجا.

ۋەتەن ئىشقى

نۇرسىز ھايات گۈللىمەس، نۇرغا ماكان ئۆزەڭسەن،
گۈل ئىچىدە توزۇماس لالە-رەيھان ئۆزەڭسەن،
ئەل قەلبىدە ھورمىتى دېڭىز-ئوكيان ئۆزەڭسەن،
غۇنچىلىقتىن گۈل ئاچقان چىمەن بوستان ئۆزەڭسەن،
سېنى سويگەن ئىنسانغا جەننەت جاھان ئۆزەڭسەن.

باغنىڭ كوركەم زىننىتى دىل رىشتىنى تارتمامدۇ!؟
ئىشقىن توكۈپ بۇلاقتەك بۇلبۇل كۈيگە قاتمامدۇ!؟
كۈن شولىسى سۇ بىلەن چىمەن چېچەك ئاتمامدۇ!؟
جاننى تىكسە سەن ئۈچۈن بەخت مۇرات تاپمامدۇ!؟
بەختىمىزنىڭ باھارى تومۇردا قان ئۆزەڭسەن.

1963-يىل مارت، غۇلجا.

قار ياغقاندا

1

قار ياغدى، دەرەخلەر ئاستى كوز مۇنچاق،
سامادىن باھارنىڭ گۈلى ياغقاندەك.
پايانسىز داللار چاقنايدۇ پال-پال،
يۇلتۇزلار نازلىنىپ كۈلۈپ باققاندەك.

قار ئۇينار سامادا، كۈمۈش كېپىنەك
باغ ئارا گۈل تاللاپ قانات قاققاندەك.
يۈزلىرى ئاناردەك ئوماق باللار
چېپىشار ھەر يانغا، يۇلتۇز ئاققاندەك.

دالادا ئاپپاق قار، كوڭۇلدە باھار،
ئويلەرنى باھارنىڭ ھېدى كېزىدۇ.
قار كېچىپ سەيلىگە چىققان قىز-يىگىت
ئۆزىنى گۈلشەندە-باغدا سېزىدۇ.

قار ياغدى، بوۋايلار مەشىنىڭ يېنىدا،
بەخت ئېلىكىدە خوشال قۇرۇشقان سوھبەت.
مومايلار جوزىدا ئىچىپ سۈتلۈك چاي،
زامانغا توكىدۇ ئۇتلۇق مۇھەببەت.

ھەر سەھەر تۈرىندەك قاتار تىزىلىپ،
تىراكتۇر ئۇتىدۇ جۇشقۇن كۈي بىلەن.
(ئۈستىگە باھارنىڭ تويىنى يۈكلەپ،
يۈرەكنى قاندۇرۇپ ئىپار بۇي بىلەن.)

2

بىلمەن قار ياغسا يوقسۇل بېشىدا،
ئەگىپ كەتمەس ئىدى ئەجەل شەپىسى.
قۇيۇنلار دەھشىتىدىن تىترەيتتى غال-غال،
دىخاننىڭ ئۇتۇنسىز غېرىپ كەپىسى.

قانچىلاپ بوۋاقنىڭ مەسۇم يۈزىدە،
ئۈنچىدەك ياشلىرى مۇز بولۇپ قاتقان.
ماكانسىز غېرىپلار جانسىز تېنىنى،
مۇقەددەس تۇپراقنىڭ كوكسىگە ياققان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سەرەڭگە يالقۇنى كورۇنگەن كوزگە
ھايات ئۇچىغىدا يانغان گۇلخاندەك.
قىش كەلسە، يوقسۇلغا تۇيۇلار ئىدى،
ئەزرائىل جېنىغا چاڭگال سالغاندەك...

3

قار ياغدى،
قار ئەمەس، باھار نېمىتى
توكۇلدى ھور دىيار قۇچاقلىرىغا.
قار ياغدى، ماتەمدىن، غەمدىن ئەسەر يوق،
دىل تولدى بەختىنىڭ قوشاقلىرىغا.

قار ئەمەس، بۇ، ئاپپاق ئالما چېچىگى،
ۋايىغا يەتكىنى پەسلى باھارنىڭ.
بۇ قارسىز كامالغا يەتمەيدۇ ھوسنى
بۇلبۇلنى كۈيلەتكەن باغۇ-گۇلزارنىڭ.

1963-يىل نويابىر، غۇلجا.

شەھرىمدە سەھەر پەيزى

(سەھەردە شەھرىمگە قارىغىنىمدا، شائىر جاڭ جۇمىننىڭ «غۇلجا كوچىلىرى» دېگەن شېرى ئېسىمگە چۈشتى. شەھەرنى باھار پەيزى قاپلىغان ئىدى...)

شەپەقتەك تاۋلىنىپ تۇرار سەھەردە،
چىمەندىن تون كىيىپ ياسانغان شەھەر.
تاڭ نۇرى سويگەندە كۇمۇش چوققىنى،
دەرەخلەر بېشىدىن توكۇلىدۇ زەر.
باغلىرى گىلەمدەك رەڭدار چىرايلىق،
سىماپتەك سۇلىرى بالدىنمۇ تاتلىق.

كوچىلار رەڭمۇ-رەڭ مەيلىكىنى تارتار
(گۇل-چېچەك بۇندىلا يارالغانمىكىن؟!)
پەرىلەر قەلبىنى ئەسىر قىپ ئالغان
گۇزەللىك غۇلجىدىن تارالغانمىكىن؟!
بۇلبۇلنى مەس ئەيلەر گۇلشەندە غۇنچە،
ئالمىدىن بويىنغا ئېسىپتۇ ئۇنچە.

جاراڭلاپ ھەر ياندىن بۇلبۇل ناۋاسى،
سويگۇ مۇنبىرىدىن ئۇزىتىدۇ جام.
تەبىەت بىر تاتلىق ئالغاندا نەپەس،
گوياكى بۇلاقتەك ئۇخچۇيدۇ ئىلھام.
قىزلارنىڭ يۈزلىرى ئالمىدەك رەڭلىك،
نۇرانە ھوسنىدىن ئاي بولار تەڭلىك.

ئىلھامنىڭ كانىنى ئىزلىسەڭ شائىر،
گۈل ئىلى ئىلھامنىڭ قاينار كوزىكەن.
بۇلبۇلنىڭ قەلبىدىن توكۇلگەن نەزمە،
بۇندىكى خەلقنىڭ قەلپ سوزىكەن.
غۇلجىنى ياشناتقان باتۇر ئادەملەر،
كوكسىگە گۈل چەككەن قۇتلۇق قەدەملەر.

1964 - يىل ماي، غۇلجا.

باھار كەلدى

باھار كەلدى، ئانا ئىلىم، گۈللەرگە پۈركەپ
شاتلىق بىلەن قۇچاقلاشقان كوركەم بويۇڭنى.

باھار كەلدى، تەبرىك ئېتىپ، كۈيلىرى بىلەن،
ھەممە سەپتە قايناپ كەتكەن خوشال تويۇڭنى.

مەزمۇن مېنىڭ كۈيلىرىمگە ۋەتەن باھارىڭ،
ۋادىلىرىڭ گۈزەللىگى بىر ئالەم جاھان.
قۇلاق سالسا كۈيلىرىمگە قىرلاردا لالە،
باھار سۈيى كۆلكەمدىكى جۇشقۇن ھاياجان.

ئانا ۋەتەن قايناق مېھرىڭ تۇتقازدى قەلەم،
چومۇلدۇم شات ھىسسىيات ئاتلىق كولگە - دەرياغا.
ھەر تال چېچەك ئىشقى بىلەن يانار يۈرىگىم،
تەپەككۇرۇم ئوخشار شۇ دەم چەكسىز ساماغا.

ئەزىز ۋەتەن باھارىڭنى كۈيلىسەم يازسام،
ۋۇجۇدۇمدىن ئاتار پونتان بەختىنىڭ كۈيى.
تومۇرلاردا ئۇركەشلىگەن مېھرىڭ ئالدىدا،
تامچىلارنىڭ زەررىسىدۇر دېڭىزنىڭ سۈيى.

باھار كەلدى،
كەلدى باھار ئانا ۋەتىنىم،
باغلىرىڭنىڭ ئىشقى بىلەن كويۇپ يانغىلى.

www.uyghurkitap.com

بەختىيارلىق چاقناپ تۇرغان ئانار يۇزۇڭدىن
مىڭ ئۇرگۈلۈپ ئۇمۇر بويى سويۇپ قانغىلى.

1965 ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا.

يۇرىگى قالدى

ئۈستىگىنى ئاق ئۇرۇككە تولدۇرۇپ،
قىز چىقاي دەپ تۇرغىنىدا بېغىدىن.
قىز قەلبىنى ئەسىر قىلدى شۇ مەھەل،
جاراڭلىغان ناخشا باغنىڭ كەينىدىن.

باغ تېمىغا باردى قىزچاق ئالدىراپ،
شاخنى قايرىپ باغ كەينىگە قارىدى.
قارىدى ـ دە، قىز يوقاتتى ئۆزىنى،
توك ئېقىمى ۋۇجۇدىغا تارىدى.

كوينىگىنىڭ ئۈستىگىدىن قوللىرى
ئايرىلغانىنى قىز زادىلا سەزمىدى.
تەرگەن ئۇرۇك تام تۈۋىگە توكۇلدى،
ناخشىچىغا قاراپ كوزى تويمىدى.

چاقىرغاندا ھويلىسىدىن ئانىسى،
قىز يۈگۈردى قالدى تەرگەن ئۇرۇكى،
تام تۈۋىدە قالسا مەيلى ئۇرۇكى،
تام ئارقىدا قالدى ئوتلۇق يۇرىگى.

1965 ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا.

كاككۇكۇم

ئويغاتتىڭ سۇبھىدەم سايراپ كاككۇكۇم،
غۇنچىزار باغلارنى شېرىن ئۇيقۇدىن.
كۈيلىرىڭ باغرىمنى ئەيلىدى كاۋاپ،
ياندۇرۇپ تېنىمنى ئوتلۇق تۇيغۇدىن.

شۇنچىلىك يېقىملىق بولارمۇ ناخشا،
مەھلىيا ئەيلەيدۇ جىمى ئادەمنى.
كاككۇكۇم ئۇنۇڭنى ئاڭلىغاندا مەن،
ئۇنتۇيمەن ئۆزەمنى، ھەتتا ئالەمنى.

باھارنىڭ دىلرەبا جۇشقۇن كۈيىمۇ
تىلىڭدىن ياڭرىغان ناخشا، كاككۇكۇم؟

كۈلكەڭدىن ھورلىقا ئالغانمۇ ئورنەك،
ھاياتقا ئەزەلدىن ئاشنا كاككۇكۇم.

شاتلىقنىڭ باغرىدا سويۇنەر جېنىڭ،
چىمەنلەر كوزىدىن قاچقاندا ئۇيقۇ.
كاككۇكۇم، ناخشاڭدىن تومۇرلىرىمدا
قان بولۇپ ئوخچىدى بىر يېڭى تۇيغۇ.

قاراڭغۇ باغلاردىن ئاڭلانسا ئۈنۈڭ،
كوكسۇمدىن ئاقىدۇ بىر دەريا قوشاق.
سەن بىلەن گۈل دىيار قۇچاقلىرىدا،
پاشايمەن ھاياتقا باغلاپ ئىشتىياق.

1965 ـ يىل ئىيۇل، غۇلجا.

تىراكتۇرچى يىگىت

ئايدىڭ كېچە، سۈزۈك ئاسمان، كاككۇك ئۈنى كېلەر ياڭراق،
ئاي نۇرىدا تاۋلىنىدۇ كەڭ ئېتىزدا قىزىلبايراق.

تىراكتۇرنىڭ ئاۋازىغا ئىلى سۇيى جۆر بولۇپتۇ،

چولپان شىرىن ئۇيقۇدا مەس، يىگىت قەلبى ھامان ئويغاق.

ئوي كەپتىرى ئۇچار بەزەن يىللار ئاتلاپ يىراقلارغا،
ساپان سورەپ كېلەر ئاتا بېشىدا بار قانلىق توقماق.

ئاتا ئىزى نەقىش چەككەن شۇ قەدىناس ئېتىزلاردا
بۈگۈن ئوغۇل تىراكتۇردا شات بەختىدىن كۈلەر ياڭراق.

تىراكتۇرچى يېزىمىزنىڭ غۇرۇرى ھەم ئىپتىخارى،
خىسلەتكە باي ئىشتا ماھىر، يېڭىلىققا راسا ئامراق.

تەر ئەمەس بىل مۇنبەت يەرگە سەپكىنى دىل سويگۇسىدۇر،
دەيدۇ ھەممە: بۇ يىگىتنىڭ يۈرىگى ئوت، قەلبى قايناق.

چىلڭ چېگىلگەن مېھرى، ئىشقى ئالمىزارلىق گۈل يۇرتىغا،
ماڭلىيىدىن قۇياش سويگەن كېلەچىگى گۈزەل پارلاق.

1965 ـ يىل سېنتەبىر، غۇلجا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

سۇچى يىگىت

تولۇن ئاينىڭ نۇرى ئوينار بوك باغلارنىڭ ئۈستىدە،
كۈمۈش شەبنەم يالتىرايدۇ گۈل-گىيالار كۆكسىدە.

كەڭ دالانى ئويغىتىدۇ سۇچى يىگىت غەزىلى،
توي شاتلىقى جىلۋە ئەيلەر مەخمەل ئېتىز ھۆسنىدە.

نەغمىسىدىن زىلال سۇنىڭ يىگىت جېنى سۆيۈنۈپ،
پۇشقاق تۇرۇپ كېچەر تىنماي، غەيرەت تېشىپ بەستىدە.

دولىسىدا پولات كەتمەن ئاي نۇرىدا چاقنايدۇ،
كۈچ ئۇرغۇتار بۈيۈك غايە مەرت يىگىتنىڭ قەلبىدە.

يېشىل ئېتىز، تۇتاش باغنىڭ لەۋلىرىدە كۆلكىسى،
ھەۋەس قوزغار بەخت تاپقان ئەمگەكچىنىڭ نەسلىدە.

بېزەپ دالا قۇچىقىنى ھالال تەرى ئەجرىدىن،
سۇ تۇتىدۇ كىرپىك قاقماي، قولى كەتمەن دەستىدە.

1966-يىل ئاپرېل، غۇلجا.

تولۇن ئاي

ئايدىڭ كېچە دەرىزىنى ئاچتىڭسەن،
ئەركە شامال سويدى مېنىڭ يۈزۈمنى.
قوللىرىڭنى قويۇپ ئاستا مۈرەمگە،
تۇن قوينىغا تىكتىڭ جېنىم كۆزۈڭنى.

شىۋىرلىدىڭ قۇلىقىمغا ناز بىلەن:
"قارىغىنا تولۇن ئاينىڭ ھۆسنىنى.
سۈتتەك ئاپپاق نۇرلىرىغا يوگەپتۇ
باغ-ۋارانلار، چىمەنزارلار كۆكسىنى.

گۈل-چېچەكلەر لەۋلىرىنى ياپالماي
تولۇن ئاينىڭ جامالىغا بېقىپتۇ.
مەجنۇن بولۇپ تۈننىڭ ئەركە شامىلى
دالالارنى كېزىپ قانات قېقىپتۇ..."

تولۇن ئايغا نەزەر تاشلاپ قويمىدىم،
نە بىر خىيال دەرياسىدا ئاقمىدىم.

شۇرلايتتى قولىغىمغا تولۇن ئاي،
ئاشۇ دەمدە مەسىمىدىم يا ساقمىدىم.

ئىچىپ ۋىسال جامىدا مەي شاتلىنىپ،
تولۇن ئاينىڭ قۇچىغىدا تۇراتتىم.
غۇنچە يەڭلىغ لەۋلىرىدىن پۇركىگەن
ئىپار ھىدلىق نەپىسىنى پۇرايتتىم.

*
* *

قانداق گۈزەل تولۇن ئاي دەپ ئۇمسىغىم
پىچىرلايسەن قولىغىمغا ئايلىناي.
تولۇن ئايغا نەزەر تاشلاش نە ھاجەت،
يۈرىگىنى يېقىپ تۇرسا تولۇن ئاي.

1966 - يىل ئوكتەبىر، غۇلجا.

قەلبىم مېنىڭ پارە-پارە

قايسى يۈرەك سۆيمەس، ئېيتقىن، ياخشى سۆزنى؟
ياخشى سۆزلەر سۆيۈندۈرەر ۋۇجۇدۇڭنى.

تەبەسسۇمغا يولداش يۈزۈڭ ياخشى سۆزدىن،
ياخشى سۆزلەر يالقۇنلىتار دىل ئوتۇڭنى.

يامان سۆزدۇر يۈرىكىڭگە ئېتىلغان ئوق،
ساقايسىمۇ يارا، ئىزى قالار تەندە.
چۆل-چۆل بولۇپ سۇنسا ئەينەك قادىيالماس،
قولى چېۋەر، زېھنى ئۆتكۈر ھېچبىر بەندە.

يامان سۆز ھەم بوھتان ئوقى يۈرىكىمگە
كېلىپ تەگدى، بولدى قەلبىم پارە-پارە.
نالە قىلسام قۇلاق سالماس ماڭا ھېچكىم،
ناخشام بىلەن دەرت توكەي مەن زارە-زارە.

1967 - يىل، فېۋرال.

سېنىڭ كۈلكەڭ

سېنىڭ كۈلكەڭ كۆكۈللەرنىڭ ئەبەت پۈتمەس خىيالىدۇر،
قېشىڭ گويا گۈزەل تۈننىڭ يېڭى تۇققان ھىلالىدۇر.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

سويەر يارىم مېنى ھەر ئان دىسەم، ئەللەر بولۇر ھەيران،
سېنىڭ ياقۇت لېۋىڭ ئەسلى سەھەرنىڭ شوخ شامالىدۇر.

مەگەر ئىشقىم بۇلاقلارنىڭ سىماپتەك چەشمىسى بولسا،
ئاقار دەريا سۈيى جانان سېنىڭ مېھرىڭ مىسالىدۇر.

جامالىڭ ۋەسپىنى بۇلبۇل ئېيتەر بولسا ئايان ئەلگە،
بويۇڭ گويا چىمەنزارنىڭ چىۋىقتەك شوخ نىھالىدۇر.

1974 - يىل ماي، غۇلجا.

ئەيلىگىن

ئەمگىكىڭ تەرىڭ بىلەن يۇرتۇڭنى گۈلزار ئەيلىگىن،
گۈل ئارا بۇلبۇل بىلەن سەن نەزمە گۈليار ئەيلىگىن.

كىم ئىشقىنىڭ باغلىرىدا شۇم تىكەن بوپ ئۈنسە گەر،
ئۇر ساداقەت خەنجىرىنى، ئۇنى سەن خار ئەيلىگىن.

كىم ساڭا توكسە مۇھەببەت، مېھرىدىن گۈلشەن ياساپ،
ھۆرمىتىڭنىڭ تەختىدە دىلدىن خېرىدار ئەيلىگىن.

كىم سېنى ئالدىڭدا ماختاپ، كەينىڭدە پىتنە توقۇسا،
سەن ئۇنى دوست بىلمە زىنھار، نەپرەتنى ئىزھار ئەيلىگىن.

گۈل ئارا خەندان ئۇرۇپ شوخ سايرا بۇلبۇل توختىماي،
دوستلىرىڭنىڭ كۆڭلىنى گۈللەرگە خۇشتار ئەيلىگىن.

1974 - يىل ئوكتەبىر.

يىگىتلەرگە

بەختىنىڭ تاجىنى كىيمەك يىگىت ۋەسلى مۇرادى، بىل،
مۇشەققەتنى يېڭىپ ئۆتمەك يىگىتلەر كۆڭلى شادى، بىل.

جاپا چەكمەي يېتىشمەك يوق ھايات باغىدا جانانغا،
ۋەتەن، يۇرتنىڭ تىلەك-ئويى يىگىتنىڭ ئېسى-يادى، بىل.

يىگىتلىك بىر باھار پەسلى، ئۇنىڭ كۆزى، خازانى بار،
يىگىتلىكتە ئېچىلغان گۈل توزۇپ سولمايدۇ زادى، بىل.

ۋەسىيەت ئەيلىدى بۇلبۇل يىگىتلەرگە قۇلاق سال دەپ،
ھايات مەيدانىدا ياشلىق ئۆمۈرنىڭ بىر پارادى، بىل.

1975 - يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

يۇرەك قاپتۇ

ياشلىقتا بىللە ئويناپ، بىللە ئۆسكەن،
بىر دوستۇم چوڭ كوچىدا قالدى ئۇچراپ.
دەسلەپتە تونالمىدۇق، تونۇشۇپلا —
قۇچاقلاپ كورۇشتۇق بىز ئەھۋال سوراپ.

ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ ئۇ، يوق ياشلىقى،
يۈزىگە ئەجىن چۈشۈپ تور تارتىپتۇ.
چېكىسى بويلاپ ھەتتا ئىنچىكىكىچە
كۆز پەسلى قىرولىرى توي تارتىپتۇ.

ئىزلىدىم مەن ئۇنىڭدىن ياشلىقىنى،
گۈل پەسلى رىشتە ئۈزۈپ كېتىپ قاپتۇ.
خۇلقى ھەم گەپ-سوزلىرى ئۆزگىرىپتۇ،
پەقەتلا ئۆزگەرمىگەن يۈرەك قاپتۇ.

1976-يىل يانۋار، غۇلجا.

قىزىمغا

باغنىڭ گۈلى سەن قىزىم،
كېپىنەك تاتلىق قەن قىزىم.
ساڭا قانات قوشىدۇ،
بىلسەڭ ئىلىم-پەن قىزىم.

تېز مەكتەپكە ماڭ قىزىم،
ئاتتى گۈزەل تاڭ قىزىم.
زېھىن قويۇپ ئوقۇغىن،
تاپقىن تازا ئاڭ قىزىم.

باغۋەنىڭنى سوي قىزىم،
دوستلىرىڭغا كوي قىزىم.
باغۋەنىڭنىڭ سوزىنى
كوڭلۈڭگە چىڭ ئوي قىزىم.

كۈچ ئەقلىغا تول قىزىم،
ياخشى ئادەم بول قىزىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تىرىشقانلار ئالدىدۇ
بىل ھوسۇلنى مول قىزىم.

1976 - يىل مارت، غۇلجا.

سوي

سوي، دىلى يالقۇنلىغان، ئەلنىڭ قىزى رەيھاننى سوي،
ئەل ئۈچۈن سويگۈسى دەريا، جەڭدە مەرت جانانى سوي.

چاچ ھامان ئىشقىنىڭ گۈلنى، ئورگۈلۈپ شامۇ-سەھەر،
سوي، ساڭا سادىق بولۇپ جەڭلەرگە ئات سالغاننى سوي.

مەشۇقى بولسا يولەنچۈك، ئاشىقى مەردانىدۇر،
سوي، گۈزەل ئىقبالىغا مېھرى مىسلى زور گۈلخاننى سوي.

ھور ۋەتەن تەقدىرىگە چىڭ باغلىغان تەقدىرىنى،
سوي چېلىش ئاسمانلىرىدا پارلىغان چولپاننى سوي.

1976 - يىل ئىيۇن، غۇلجا.

بولمىسا

ئۇستۇرەرمۇ باغدا گۈلنى ھوسنى زىبا بولمىسا.
دەشت بىلۇر گۈلشەننى ئاشىق، يارى پەيدا بولمىسا.

بىل، باھار ئەييامى تاپماس ئۆزگىچە مەنا ھامان،
بارچە ئەلنى مەھلىيا ئەيلەر تاماشا بولمىسا.

تاپمىغاي گوھەرنى ھېچ كىم تاغ-دېڭىزنىڭ تەكتىدىن،
يەتمىگەي ۋەسلىگە تىرى چەشمە-دەريا بولمىسا.

ئۆمرىدىن قالماس نىشان ھېچ بىر چۈمۈلە ئەجرىدەك،
خەلقىغە، ئالتۇن دىيارغا كوڭلى شەيدا بولمىسا.

قىل ھەزەر، بۇلبۇل، كورەڭلىك ئىللىتىگە يولىما،
تەنگە جان تاپماس كىشى بۇ ئەلگە ئاشنا بولمىسا.

1976 - يىل ئوكتەبىر.

ياشلىق باھارىدىن

ئېچىلسا گۈل-چىمەن ھەر يان گۈزەل ياشلىق باھارىدىن،
ئەجەپ جۇشقۇن ناۋا كەلدى كوڭۈل دۇتتارى تارىدىن.

ئاتالار ئارزۇسى قاندى، پورۇقلاپ قايىنىغان جەڭدە،
زەپەر داستانىنى يازغان يىگىت-قىزلار قارارىدىن.

قىزىلتۇغ ۋارىسى ياشلار ئۇممىتىنىڭ نۇر چىراغىدۇر،
سۆيۈندى، ياپرىدى دىللار يېڭى سەپنىڭ قاتارىدىن.

ۋەتەن بوستانىغا باقسام ھالال تەر يۇلتۇزى چاقناپ،
چېچەكلەر كۈلكىسى كوردۇم سائادەت گۈلئۇزارىدىن.

گۈزەل ياشلىق ئەجىر قىلغان شاراپتىن جام ئۇزات ساقى،
ئېچىپ بۇلبۇل ناۋا قىلسا چىقار ئاندىن خۇمارىدىن.

1977-يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

كۆز لىرىكىسى

باغۇ، ئېتىز، قىر، دالالار كىيىپتۇ
ئۇچىسىغا سېرىق ئەتلەس كوينەكنى.
نىمىشقىدۇ سېرىق سەبدە، ئاق لەيلى
مەپتۇن قىلار ھوسنى بىلەن يۈرەكنى.

تەبىئەتكە يارىشىدۇ ھەر خىل رەڭ،
بار ئۇزگىچە گۈزەللىگى قارىنىڭ ھەم.
سېرىق چېچەك ھوسۇن قوشار ھوسنىگە،
قىسىلغاندا قۇلىغىغا يارىنىڭ ھەم.

كورۇنىسمۇ پەسىللەرنىڭ رەڭلىرى
شۇنچە گۈزەل ئادەملەرنىڭ كوزىگە.
راۋا كورمەس ھىچ ئادەمزات ئەزەلدىن
كۆز ۋە قىشنىڭ بويىغىنى ئوزىگە.

1977-يىل نويابىر، غۇلجا.

شائىر ئىزىدىن

قاسىنغى گۈل، سۈيى شەرۋەت گۈزەل ئىلى،
ساڭا خۇشتار بولۇپ ئۆسكەن شوخ يىگىتمەن.
قايناملىرىڭ ئۇركەش ياساپ چاچسا ئۈنچە،
سۆيۈنمەن كۆيلىرىڭگە بولۇپ زوقمەن.

بۈگۈن سەھەر بويلىرىڭنى كېزىپ يۈردۈم،
شاۋقۇنۇڭدىن ئاڭلاپ بەخت كۆيلىرىنى.
ئارمان قىلىپ ئۆتكەن قانچە ئوغۇل-قىزنىڭ،
ئۇينساق دەپ سەندە بەخت تويلىرىنى.

سەپەر قىلدى خىيال قۇشۇم ئۇزاقلارغا،
تىللىرىمدىن جاراڭلىدى تۈمەن سوئال.
سوئالىمنى باغ-ۋارانغا تاشلاپ كەتتى،
بويلىرىڭدا ئويناپ ئۇچقان مەيىن شامال.

ئېيتقىن ئىلى جاۋابىڭغا ئىنتىزار مەن،
"مۇتەللىپنى بويلىرىڭدا كۆرگەنمىدىڭ؟!

شوخلۇق بىلەن شۇڭغىغاندا قوچىقىڭغا،
تەنلىرىنى مېھرىڭ بىلەن سۆيگەنمىدىڭ؟

باغلار ئارا ئويناپ ئۇچقان ئەركىن شامال،
يۈزلىرىدىن سۆيگەنمىدىڭ مۇتەللىپنىڭ؟
ئېيتقىن سەنمۇ شىلدىرلىغان كۈمۈش بۇلاق،
بىر خاتىرىسى بارمۇ سەندە شۇ قەلبنىڭ.

شائىر بېقىپ گۈل-چېچەككە ئىشقى بىلەن
«چىن مۇدەن»*نى يۈرىگىگە پۈككەنمىدى!؟
تەسراتىنىڭ* چىنىسىگە مۇھەببەتتىن
يېشىل كوكلەم* شەرۋىتىنى توككەنمىدى؟!"

*

* *

ئاڭلا دېدى شاۋقۇن سېلىپ ئىلى سۈيى:
مۇتەللىپكە سىرداش بولۇپ ئاققان ئىدىم.
ئاڭلا دېدى باغلار ئارا ئۇچقان شامال:
يۈزلىرىگە لەۋلىرىمنى ياققان ئىدىم.

---

* شائىرنىڭ شۇ ناملىق دىرامىسى كۆزدە تۇتۇلدۇ.
* شائىرنىڭ «تەسراتىم» دېگەن شېئىرى كۆزدە تۇتۇلدۇ.
* شائىرنىڭ «كوكلەم ئىشقى» دېگەن شېئىرى كۆزدە تۇتۇلدۇ.

www.uyghurkitap.com

ئاڭلار دىدى قېرى قارىغاي: باتۇر يىگىت ــ
باشلىرىغا سايە بولۇپ تۇرغان ئىدىم.
ئاڭلا دىدى كۈمۈش بۇلاق چېلىپ نەغمە:
تەنلىرىدە ئويناپ دولقۇن ئۇرغان ئىدىم.

ئاڭلا دىدى گۈزەل ۋادا توكۇپ ئىپار:
ئېيتقان ئىدى بۇندا مەرتلىك قوشىغىنى؛
سويەر ئىدى يالقۇنلىغان مۇھەببەتتە،
گۈل ۋەتەننىڭ چەكسىز مۇنبەت قۇچىغىنى.

*
* *

يالقۇن بولۇپ بۇ جاۋاپتىن ياندى تېنىم،
تۇمەن بۇلاق ئاقتى ئىلھام ئېتىزىدىن.
مەن كېلىمەن مىنىپ قەلەم تۇلپىرىغا،
چېچەك تېرىپ ئۇنىڭ باسقان گاڭ ئىزىدىن.

1966 ـ يىلى مايدا يېزىلغان، 1978 ـ يىلى سېنتەبىردە ئۆزگەرتىلگەن، غۇلجا.

قالغاچ بىلەن سوھبەت

قالغىچىم، جان قالغىچىم،
ئۇگا سالدىڭ ئويۇمگە.
مېنىڭ ئامراق دوستۇمسەن،
قۇلاق سالغىن كۈيۈمگە.

چېچەكلىسە گۈل ـ لالە
دالا ـ ئېتىز، تاغلاردا.
خوشال ئۇسۇل ئوينايسەن
بوستانلاردا، باغلاردا.

سەھەر تۇرۇپ ھەركۈنى
ۋىچىر ـ ۋىچىر سايرايسەن.
جاۋاپ بەرگىن قالغىچىم،
"نىچۈن سايراپ قانمايسەن؟"

سوئالىمغا شۇ زامات،
جاۋاپ بەردىڭ بىر تاتلىق:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"ئەلچىسمەن باھارنىڭ
يۈرىگىمدە كوپ شاتلىق.

شۇڭا سايراپ ھارمايمەن،
ھەر باھاردا بېغىڭدا.
سەنمۇ يەتكىن باھارنىڭ
قەدرىگە ياش چېغىڭدا."

ئاڭلاپ سېنىڭ سوزۈڭنى،
قاندى دىلىم شەرۋەتكە.
يەتمەككە بەل باغلىدىم،
مەنمۇ يېڭى مەقسەتكە.

سەن سايرىساڭ سەھەردە،
ئورنۇمدىن دەس تۇرىمەن.
چىنىقتۇرۇپ بەدەننى،
باش-كوزۈمنى يۇيىمەن.

سەن ئۇچىسەن، ئوينايسەن،
مەن ئوقۇيمەن كىتاپنى.
زېھىن قويۇپ ئىزلەيمەن
سوئالىمغا جاۋاپنى.

قىلسامىلا مەن ئىجتىھات،
راسا كەڭرى ئىمكان بار.
ۋەتىنىمنى گۈللەشتىن،
ئوزگە قانداق ئارمان بار.

پەرۋاز قىل شوخ قالغىچىم،
قانغىن ئارزۇ-ئارمانغا.
پەندىن ياساپ گاڭ قانات
ئۇچاي مەنمۇ ئاسمانغا.

1979 - يىل مارت، غۇلجا.

ئۈرۈمچى ھەققىدە غەزەل

مەن كۈمۈش لاچىنغا مىندىم سېنى قىلماققا تاۋاپ،
سىغىنىشىڭ ئوتىدا بولغاچقا دىل-باغرىم كاۋاپ.

— ئەسسالام! — دەپ باش ئېگىپ كەلسەم بۈگۈن باغرىڭغا مەن،
ماڭلىيىمغا لەۋلىرىڭ ياقتىڭ ماڭا بولدى جاۋاپ.

كوزلىرىمدە جىلۋە قىلدى بىھساپ يۇلتۇز شۇ ئان،
يۇزلىرىمگە بولدى مېھمان تاڭدا نۇرلۇق ئاپتاپ.

جام قىلىپ تيەنچىنى شۇدەم،— ئۈچ قېتى شائىر بالام،—
دەپ ئۇزاتتىڭ شەپقىتىڭ دەرياسىدىن گۇلگۇن شاراپ.

جامنى ئالدىم ئوڭ قولۇمدا، تەنگە سىغماي شاتلىغىم،
شوخ يۇرەك كەچتى چىمەننى مىسلى ئاھۇدەك شۇ تاپ.

لەۋلىرىم تەككەندە جامغا، ياشىرىپ كەتتى جېنىم،
شوخ كوڭۇلنىڭ ۋادىسىغا شەپقىتىڭ كەتتى تاراپ.

جامنى سۇندۇم ئىككى قوللاپ تىز چوكۇپ ئالدىڭدا مەن،
مېھرى ئىلھام چەشمىسىدىن توزىماس بوستان ياساپ.

قارىسام ھەرتاڭ سەھەردە باش ئېگىپ كەلدى شەپەق—
ھـوسنـىـدار بولـماق ئۇچۇن شەھـرىـم سىـىنگـدىن رەڭ
سوراپ.

ئات سېلىپ مەردانە جەڭگە، بەيگىدە غەلىبە بىلەن،
دەۋرىمىز ئالتۇن تومىغا سەن يېزىپسەن يېڭى باپ.

كۇل ئانا شەھرىم ئۇرۇمچى، سەندە بۇلبۇل باغ ئارا
باشلىدى جۇشقۇن كۇيىنى ياڭرىتىپ ساڭا ئاتاپ.

1979 ـ يىل ئوكتەبىر، ئۇرۇمچى.

مۇئەللىمنىڭ ئويىدە

ئوتسە يىللار ئۇتۇقلاردىن توي ياساپ،
كېلەر يىللار يۇكلەپ يېڭى ۋەزىپە.
يىل قوينىدا بېسىپ ھەر بىر قەدەمنى،
ئادەت بىزگە ئاچماق يېڭى سەھىپە.

*
* *

كەڭ سامادىن كوچتى يۇلتۇز ئويلەرگە،
كۇلكە، چاقچاق قۇچاق ئاچتى ھەر جانغا.
يېشىل ئارچا ئاق لەيلىدىن گۇل قىستى،
ئايلانغاندەك بولدى ھەر ئوي بوستانغا.

گۇزەل ئاخشام شەپەق قونغان يۇزلەرگە،
چېچەكلىدى نۇر دۇنياسى ئاسماندا.

ئېچىپ ئومۇر كىتاۋىدىن ئالتۇن بەت،
يېڭى بىر يىل قۇتلۇق قەدەم باسقاندا.

قولتۇقلىشىپ كەلدى بىر توپ، قىز - يىگىت،
قوللىرىدا رەڭدار گۈللەر دەستىسى.
شوخ كۈلكىلەر چاڭ كەلتۈرگەن شەھەرنى،
كوزلەپ كېلەر بىر ھويلىنى ھەممىسى.

ئۇستاز چىقتى مېھمانلارنىڭ ئالدىغا،
ئاپپاق چاچلىق ئۇزى خۇشخۇي ساھىپخان.
گۈل ئېچىگە كومدى ئۇنى مېھمانلار
يۇزلىرىدە شاتلىق نۇرى چاقنىغان.

ئۇيگە كىردى تېنچ - ئامانلىق سوراشتى،
گۈلگۇن يۇزلەر ئوخشار ئىدى ئانارغا.
ساھىپخاننى تەكلىپ قىلدى بەس - بەستە،
"سىز ئۇتۇڭ" دەپ ئۇي تورىگە، قاتارغا.

ساھىپخاننى ئۇي تورىگە ئۇتكۇزۇپ،
ساھىپخانلىق قىلدى خۇشخۇي بىر قىزچاق.
داستىخان دەپ نام بەرسەكمۇ بولغىدەك،
يارىشىپتۇ ساھىپخانلىق، قاراپ باق.

كوتىرىلدى قىقاس كۈلكە، چاقچاقتىن،
نوقۇپ قويدى شوخ يىگىتنى شەيتان قىز.
ھەيران بولۇپ سوئال قويماق كىتاپخان:
ئېيتقىن شائىر كېلىپ قالدۇق نەگە بىز؟

بۇ ساھىپخان مېھمانلارنىڭ ئۇستازى،
قىرىق يىلى ئۇتكەن دوسكا قېشىدا.
شاگىرتلىرى يېڭى يىلنى ئۇتكۇزەر،
شاتلىق بىلەن مۇئەللىمى قېشىدا.

كورۇپ بولماس داستىخاننىڭ يۇزىنى،
ئۇستەل تولغان ئالما، ئۇزۇم، ئانارغا.
دالا - باغلار ئاق شايىدىن تون كىيگەن،
لېكىن ئويلەر ئوخشار كوكلەم - باھارغا.

قەدەھلەردە تاۋلىنىدۇ گۈلگۇن مەي،
ھەممە تىككەن مۇئەللىمگە كوزىنى.
ئاڭلاپ - ئاڭلاپ يۇرەكلىرى قانمايدۇ
مۇئەللىمنىڭ مەناغا باي سوزىنى.

قولغا ئالدى مۇئەللىم شات قەدەھنى،
ئۇي ئىچىنى بىردىن جىملىق قاپلىدى.

www.uyghurkitap.com

ئىززەت تاپقان مۇئەللىمنىڭ ئالدىدا،
كەچمىشلىرى جىلۋىلەندى - پارلىدى.

ئېلىپ كەتتى خىيال قۇشى ئۇزاققا،
سىنچى كوزدە باقتى ئوتكەن يولىغا،
ئۇنىڭ ئەجرى ئالتۇن خىش بوپ تىزىلغان
ھەر بىنانىڭ ئاساسىغا - ئۇلىغا.

ئۇپرىمدى ئۇنىڭ زېھنى كەتمىنى
پەن - بىلىمنىڭ غەزنىسىنى قازغانغا.
توگمىدى كوزلىرىنىڭ نۇرلىرى
ئەۋلات ئۇچۇن تومەن دەپتەر يازغانغا.

بۇ ئولتۇرغان مېھمانلىرى تونۇگۇن
ئاق - قارىنى ئايرىيالماس گودەكتى.
بەزىلىرى تاۋى نازۇك ئۇرۇشقاق،
بەزىلىرى گەپ ئاڭلىماس بوۋەكتى.

سەرپ قىلدى ئۇ بار زېھنىنى — كۇچىنى،
كوچەتلەرگە شەرۋەت بولدى شەپقىتى.
كوۋەجدى شۇ گودەكلەر قەلبىدىن
مۇئەللىمگە تەشەككۇرى - رەھمىتى.

شۇ گودەكلەر بۈگۈن ئوسۇپ چوڭ بولدى،
بولۇپ دوختۇر، تېخنىك، باغۋەن، ئېنژېنېر.
ساھىپخان قىز بېسىپ چىققان ئىزىنى،
ئىلىم - ھىكمەت ئۇلار ئۇچۇن ئەمەس سىر.

مۇجۇپ ئوتتى بىردەم ئەلەم ئالقىنى،
مۇئەللىمنىڭ يۈرىگىنى - قەلبىنى.
يۇتۇپ ئوتتى ئوز ئىچىگە مۇئەللىم،
"توت مەرەز"نىڭ زەربىسىنىڭ دەردىنى.

ئەۋلاتلارنىڭ يۈرىگىگە بىلىمنىڭ
چىرىغىنى يېقىش بولدى جىنايەت،
قالپاق، كالتەك تىلدى ئوتلۇق كوكسىنى،
تاج كىيگەچكە ئاشۇ يىللار قاباھەت.

كۆل قىلىندى قان - تەر بىلەن پۇتۇلگەن
قانچە ئەمگەك ھالال تەرنىڭ مىۋىسى.
پەن - مەرىپەت شەيدالىرى ئۇستىگە
ياغدى توھمەت، ئاشتى زۇلمەت ھەيۋىسى.

بۇلۇت قانداق توسالىسۇن قۇياشنى،
تارىخ چاقى يەنچىپ ئوتتى توسقۇننى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىچ-ئىچىدىن خوشاللىنىپ مۇئەللىم،
زور سەپەردە كوردى تۇمەن دۇلدۇلنى.

يامراپ كەلدى شوخ كۆلكىنىڭ قىيانى
مۇئەللىمنىڭ قورۇق باسقان يۈزىگە.
قۇلاق سالدى مېھمانلىرى مەھلىيا
بولۇپ ئۇنىڭ جاراڭلىغان سوزىگە:

"يىل ئۈزتىپ يىلنى كۇتتۇم قانچە رەت،
مەناغا باي بۇ يىلىمىز ئۆزگىچە.
ئاقتى تىنماي ماڭلايلاردىن كۆمۈش تەر،
يېڭى باھار بوستانىنى تۈزگىچە.

ھەر مىنۇتنىڭ بار ئۆزگىچە قىممىتى،
ھەر قەدەمدە تۇمەن ئۇتۇق غەلىبە بار.
ئەبەت سولماس باھار ئوتكەن كۇنىمىز،
ھەر يىلىمىز خىسلەتكە باي، مەزمۇندار.

باشتىن ئىگىز كوتىرەيلى قەدەھنى،
يىل ئۆزتىپ ئۇتۇق بىلەن ھەممىمىز.
ئايان بولسۇن كۆلكىسىدىن قەدەھنىڭ
يېڭى يىلغا بىزنىڭ يۈرەك ئەھدىمىز.

ھەر تامچا تەر بىر خىش بولۇپ بىناغا
قويۇلغاندا ھايات مەزمۇن تاپمامدۇ.
بىر نىيەتتە باسقان قەدەم ۋەتەننىڭ
كەڭ كوكسىنى چىچەك بىلەن ياپمامدۇ."

*
* *

ئۇستاز سوزى گويا ئابى زەمزەمدەك،
شاگىرتلارنىڭ يۈرىگىگە قۇيۇلدى.
قاراسلىغان چاۋاك ئۇنى شۇ تاپتا
قۇلاقلارغا جەڭ بۇيرۇغى تۇيۇلدى.

ئېلېكترنىڭ تارام-تارام نۇرىدا،
ھەسەن-ھۇسەن چاقناپ كەتتى رۇجەكتە.
كوكۇللەرنى بۇلبۇل سۇپەت كۇلدۇردى،
ناخشا، قوشاق پونتان بولۇپ يۈرەكتە.

زەپ يېقىملىق بەخت نۇرى پارلىدى
مۇئەللىم ھەم شاگىرتلارنىڭ كوزىدە.
يېڭى يىلنىڭ پىلانلىرى سوزلىنەر
ھەممىسىنىڭ تۇنجى قەدەھ سوزىدە.

*
* *

سائەت تىلى ئۇن ئىككىگە جۈپلەشتى،
يېڭى بىر ياش قوشۇپ گۈلشەن ئېلىمغا.
ئۇستاز، شاگىرت سوقۇشتۇرغان قەدەھتىن
ئوت تۇتاشتى مېنىڭ قايناق دىلىمغا.

1979 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا.

رەيھاننىڭ كۈلكىسى

(داستان)

مۇقەددىمە

پەرۋىش قىلمىسا باغلارنى باغۋەن،
كوچەتلەر مىۋىلەپ شەرۋەتكە تولماس.
ئەۋلاتنىڭ قەلبىدە كېلىچەك ئىشقى
ئۇستازنىڭ ئەجرىسىز چوغلىنىپ ياناماس.

كوڭۈل بۇلىقىدىن ئاققۇزۇپ شەربەت،
ئەۋلاتنىڭ لېۋىگە توكمەك ئاسانمۇ؟
ئەۋلاتنىڭ غەلىبە ـ ئۇتۇغى بىلەن
ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ تاغدەك پىغانمۇ.

پىكىر دالاسىنى كېزىپ تىنىمسىز،
بىر كىرپىك قاقماستىن تاڭنى ئاتقۇزغان.
ئىلىم دەرياسىنى ھەر ئوغۇل ـ قىزنىڭ
كوڭۈل ۋادىسىدا تىنماي ئاققۇزغان —
ئۇستازنىڭ مېھرىنى كورمىگەن كىم بار؟
ئۇستازنى يۈرەكتىن سويمىگەن كىم بار؟

بىرىنچى باپ

تۈن كېچە پىلىلداپ يانار يۇلتۇزلار،
رۇجەككە ئاي نۇرى بولغاندا مېھمان.
تۈن تەڭدىن ئاشسىمۇ نىچۈن كوز يۇمماس
ئۇ ياقتىن بۇ ياققا ئورۇلۇپ رەيھان؟

مولدۇرلەپ تۇرىدۇ ئالدىدا ئۇنىڭ
سومكىسى بويىدا ئاق يۈزلۈك بالا.
ئانىسى يىغلايدۇ، ئەيىپلەپ ئۇنى:
"بالا ئەمەس، بېشىمغا بولدى بىر بالا."

"ئاغرىماس بېشىمغا ئالتە تاياق دەپ"،
سىنىپقا ئېلىشنى ھېچكىم خالىماس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بالىنىڭ دۇپ ـ دۇگىلەك قارا كوزىدىن،
مۇنچاقتەك ياشلىرى ئېقىپ توختىماس.

رەيھان بىر ئورۇلۇپ يۇمدى كوزىنى،
ھەرىدەك تالايدۇ سوئاللار گويا.
ئالدىدىن كەتمەيدۇ ياماق چاپانلىق،
كوزلىرى چولپاندەك ئاق يۇزلۇك بالا.

رەيھان تۇردى ـ دە، ئاچتى رۇجەكنى،
كېچىنىڭ سالقىنى سويدى يۇزىنى.
قاراڭغۇ باغلاردىن نۇرلار ئاختۇرۇپ،
خىيال ۋادىسىدا كوردى ئوزىنى.

ئۇ بالا ئوتكۇزگەن قانداق جىنايەت،
نىچۇن يۇرەكلەردە ئاتا يوق تومۇز؟
بولسا شۇ گودەكنىڭ گېپى، كىشىنىڭ ـــ
قەلبىنى قاپلايدۇ بىردىنلا قار ـ مۇز.

* * *

ئەخمەتجان، بەش ياشتا قالدى ئاتىسىز،
ئىككى يىل ماتەمدە تۇردى دىلبەرخان.
دىيىشتى يۇرت ـ مەلە: "گودەك ياشلىغى ـــ
تۇللۇقتا بولمىسۇن ۋاقىتسىز خازان..."

ئەرسىزگە ھەممىنىڭ كوزى تىكىلىپ،
پاتمىغاي بىر يامان ئاتقا دىيىشىپ.
ئوقەتچى بىرسىنى تېپىشتى ئاڭا،
بۇ ئىشمۇ بىكىدى ئاخىرى پىشىپ.

ئەخمەتجان ئىككىنچى سىنىپقا كوچۇپ،
ئاز ئوتمەي ئانىسى بولغانتى ياتلىق.
سارغىيىپ سولاشتى گودەك چىرايى،
قەلبىدە بارغانچە ئوچتى ھەم شاتلىق.

ئۇچ يىلنى ئوتكەزدى ئەخمەتجان شۇنداق،
بويى ھەم، ئويى ھەم ئوسكەنتى ئۇنىڭ.
جىدەللەر قەلبىنى تىلدى نەشتەردەك،
يۇرىگى ئەلەمگە چۇمكەلدى ئۇنىڭ.

"نان نەدىن، ئاش نەدىن، بىلمەيسەن تېخى!"
دەر ئىدى ھەركۇنى نوقۇپ "ئاتىسى".
"بولدىلا تولىمۇ ئەزۋەلىدىڭىز" ـــ
دىگەندە ياش توكۇپ بىر كۇن ئانىسى.

ـــ ھە...تېخى، قوسىغىڭ تويۇپ سەنلەرنىڭ،
تىللىرىڭ چىقتىمۇ گەپ ياندۇرغۇدەك؟ ـــ

دەپ ئانا بېشىدا ئوينايتتى قامچا،
ئەلەم دەرياسىدا ئاقتى ياش يۈرەك...

شۇ كۈنى ئەخمەتجان زور بىلەن دەسسەپ،
تاماكا ساتقىلى كەتتى بازارغا.
"دوست"لىرى كوپەيدى كۈن ئۆتكەنسېرى،
قوشۇلدى ئەخمەتجان پاتلا قاتارغا.

تەرتوكمەي بىردەمدە تاپتى مونەك پۇل،
خەجلىدى قىسلماي ئاشپۇزۇل ئۈچۈن.
بىر يىلنى ئۆتكۈزدى ئاشۇ قىلىپــتا،
ئانىنىڭ كوڭلىنىڭ "ئارامى" ئۈچۈن.

چوڭايدى ئاتىنىڭ نەپسى تېخمۇ،
ئەخمەتجان تاپقان پۇل كوپەيگەنسېرى.
دىلبەرخان قەلبىدە ئاشۇردى نەپرەت،
بىر تېيىنىنىڭ كوزىدىن مىڭ ئۆتكەن ئېرى.

—قايناقسۇ ئىچسەممۇ كوڭلۈم بولسۇن تىچ، —
دىدى-دە، ئايرىلدى ئېرىدىن ئاخىر.
يۇقتانتى ئوغلىنىڭ داغسىز كوڭلىگە
ئاسانلا ئېرىمەس يامان ئىللەت-كىر.

ئولتۇرسا، قوپسا ئۇ قىلدى نەسىھەت،
— مەكتەپتە تىرىشىپ ئوقۇ بالام. — دەپ.
كىشىنىڭ نەرسىسگە قىيا كوز سالما،
چوڭلارنى هورمەت قىل، بولما بەدەپ.

سالمىدى ئەخمەتجان بۇ سوزگە قۇلاق،
ھەپتىلەپ مەكتەپكە باسمىدى ئاياق.
كەلسە ئۇ مەكتەپكە قىلىپ ئوكتەملىك،
تويغازدى ھەممىنى جانلىرىدىن جاق.

بۇ ئىشلار تىزىلىپ ئوتكەندە قاتار
رەيھانىنىڭ ئويىدىن گويا تەسۋىدەك.
ئەقلىگە كەلدى بىر يېڭى ئوي-پىكىر،
ھاياجان ئىلكىدە ئوينىدى يۈرەك...

ئويلىدى:
"كىم كورگەن سۈزۈك ئاققىنىنى
بىر ئومۇر بۇلاقتىن ئوقچىغان سۇنىڭ؟"
شۇ پىكىر قەلبىنى ياندۇرۇپ چوغدەك،
ئىلىندى تاڭ سەھەر كىرپىگى ئۇنىڭ.

*
* *

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

چىرايلىق تاڭ ئېتىپ كۈلگەندە ئالەم،
روھلىنىپ چىقتى تېز ئىشىكتىن رەيھان.
مەلىنىڭ چېتىگە كېلىپ توختىدى،
كورۈنمەس كوچىدا بىرەرمۇ ئىنسان.

ئىشىكنىڭ ھالقىسىنى قاققاندا رەيھان،
— كىم؟ — دىدى ئەخمەتجان ھويلىغا چىقىپ.
— ئىشىكنى ئاچ، ئوغلۇم، — دىدى يوچۇقتىن،
رەيھانمۇ گۈلزارلىق ھويلىغا بېقىپ.

ئېچىپ دەرۋازىنى قېتىپلا قالدى،
ئەخمەتجان تۇمانلىق ئويلارغا پېتىپ.
— ئويدىمۇ ئاپاڭ؟ — دەپ سورىدى رەيھان،
— ھە، — دىدى ئەخمەتجان تارتىنىپ بېقىپ.

قاپقارا قاشلىرى تۈرۈلدى ئۇنىڭ،
بىردەمدە كوڭلىدىن كەچتى تۇمەن ئوي.
ئۇ ئىدى ئەلەمنىڭ كوكىدە تەنھا،
قانىتى قايرىلىپ ئاداشقان قۇرغۇي.

دىلبەرخان رەيھاننى كورۇپ ئۈن سېلىپ
ئومرىدىن نالىدى، توكتى مۇنچاق ياش.

دىدى ئۇ: — نە كىرەك مۇنچە ئەلەمدە
ماڭا جاھان تۇتۇپ دۇنيادا ياشاش.

ئېيتقا قاي ئانا چىداپ تۇرىدۇ،
ئازغاندا كوز نۇرى ماڭار يولىدىن؟
نە ئامال ئانىغا يىغىدىن ئوزگە،
كەلمىسە ئوغلىنى باشلاش قولىدىن.

بۇجۇدەك قارىسا ئۇنىڭغا ھەركىم،
شۇنچە كەڭ مەكتەپتە بولمىسا ئورۇن.
مەن نىچۇن قايغۇرماي، بولماي بىارام،
ئۇششۇتسە باغرىمنى باھاردا جۇدۇن؟

— قايغۇرماڭ، ئەخمەتجان ئەقىللىق بالا،
مەن ئۇنى سىنىپقا قىلىمەن قوبۇل...
بۇ سوزنى ئىشىكتە ئاڭلاپ ئەخمەتجان،
— راستىمۇ؟ — دەپ رەيھانغا كەلگەندە ئۇدۇل.

— راست ئوغلۇم، جابدۇنغىن ئوقۇيسەن، — دىدى،
— مەن بارسام باشقىلار بولامدۇ رازى؟...
قاقاقلاپ كۈلگەندە رەيھان بۇ ئويدە،
ياڭرىدى شاتلىقنىڭ زەپمۇ شوخ سازى...

ئىككىنچى باپ

ئۆيلەردە چىراقلار ئۆچكىنى نەكەم،
ئۈستەلنىڭ ئالدىدا ئولتۇرار رەيھان.
ھەر دەپتەر ئېچىلسا ئۇنىڭ ئالدىدا،
تونۇش چىرايلار بولار نامايان.

قىزىل سىيامۇ، يا يۈرەكنىڭ قېنى
دەپتەرنىڭ بېتىگە قەلەمدىن تامغان؟
ھەممىنى ياددىن چىقىرىپ شۇ دەم،
پىكرىنى بىر يەرگە جەملىگەن رەيھان.

كىرلەشكەن بىردەپتەر تۇرار قولىدا،
نە تېشى، نە پۈتۈن ۋارىقىمۇ يوق.
سىزىلغان ھەر ياغزا سىزىقلار ئارا،
كوردى ئۇ ئىشلەنگەن تاپشۇرۇق تولۇق.

دەپتەرنىڭ بېتىگە قىزىل قەلەمدە،
يازدى ئۇ: "بەك ياخشى يېشىپ سەن، رەخمەت."
كېيىنتە قاپلىدى دەپتەر تېشىنى،
يېزىلدى "ئەخمەتجان" دىگەن قېنىق خەت.

*

* *

ياغىردى مەكتەپتە قوڭغۇراق ئۈنى،
قىز-ئوغۇل يۈگرەشتى سىنىپقا قاراپ.
بەزىلەر: "مۇئەللىم كېلىۋاتامدۇ؟"، — دەپ
ھويلىغا قارىشار ئىشىكتىن ماراپ.

سىنىپقا كىرگەندە رەيھان خۇش چىراي،
"سالام!" دەپ بالىلار تۇردى ئورنىدىن.
باشلاندى دەرسمۇ تىنچىدى ھەممە،
ئاڭلىنار سىنىپتا ئۆچسا گەر چىۋىن.

— ئەخمەتجان!...
ئەخمەتجان تۇردى ئورنىدىن،
— دوسكىدا ئىشلىگىن تاپشۇرۇقنى سەن.
ئىشلىدى ھىساپنى چاقماقتەك سوزلەپ،
مۇئەللىم خۇش بولۇپ ماختىدى زوقمەن.

— يارائيسەن، — ئوغلۇم دىگەندە رەيھان،
شاتلىقتىن تاقاشتى ئاسمانغا بېشى.
ئومرىدە تۇنجى رەت ماختاشنى ئاڭلاپ،
كوزىدە مولدۇرلەپ چاقنىدى يېشى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

* * *

ئەخمەتجان ئولتۇرار لامپا قېشىدا،
قۇلارغا ئۈنچىدەك تىزىلىدۇ خەت.
يۈرىكى ھاياجان ئىلكىدە ئوينار،
ئېچىلسا دەپتەردىن رەتلىك پاكىز بەت.

بۇلاقتەك كوزىنى تىكىپ دەپتەرگە،
چوڭقۇر خىياللارغا چومىدۇ بەزەن.
رەيھانىنىڭ قامتى كەلسە ئالدىغا،
ھورمەت مۇنبىرىدىن باقىدۇ زوقمەن.

— دەپتەرنى پاكىزە، رەتلىك تۇت، — ئوغلۇم
دېدى ئۇستازى بېشىنى سىلاپ.
ئۇن دەپتەر بەرگەندە بىر كۈنى ئاتا،
كوز يېشى توكۇلدى تارام-تاراملاپ.

سۇ ئىچىپ يايرىدى گودەكنىڭ كوڭلى،
قالمايدۇ مەكتەپتىن ماڭىدۇ سەھەر.
رەيھانىنىڭ مېھرىدىن بىخ سۈرگەن كوچەت،
كۈنسېرى ئۇلغىيار كوكلەپ شۇ قەدەر.

سىزمايدۇ بىھۇدە دەپتەر بېتىگە،
تەككۈزمەس ھەتتاكى بىر چېكىتتەك داغ.
ئانىنى قاخشاتماس كەلگەندە ئويگە،
ئاخشىمى ئولتۇرۇپ ئوقۇيدۇ ساۋاق.

* * *

سۇۋادان دەرەخلىق تاش يولدا خوشال،
ئەخمەتجان مەكتەپكە كېلەر ئالدىراپ.
ئۈچ قەدەم نېرىدا تۇراتتى بەش پۈك،
قۇياشنىڭ نۇرىدا يالتىراپ چاقناپ.

ئەخمەتجان ئالدى-دە، كەتتى يولىغا،
تاپشۇردى رەيھانغا تېپىۋالدىم دەپ.
مۇئەللىم قەلبىنى ئىللىتتى شۇ دەم
ئەخمەتجان كورسەتكەن بۇ ياخشى ئەدەپ.

مەكتەپتە بىر كۈنلۈك دەرسمۇ تۈگىگەن،
بالىلار بەنت ئىدى ئويۇنلار بىلەن؛
لابادىن ياڭرىغان ئاۋازغا شۇ دەم
قۇلاق سېپ توختاشتى دىققىتى بىلەن.

ئەخمەتجان ھەققىدە سوزلەيدۇ قىزچاق:
"بەش پۈكمۇ بىر ئىسىل خىسلەتكە گۇۋا."

لابانىڭ ئۇنىڭغا جۇر بولدى گويا،
بۇلبۇللار قەلبىدىن ئۇرغىغان ناۋا.

خىجىللىق ئىلكىدە دىدى رەيھانغا،
—ھەركىمنىڭ بۇ ئىشنى قىلمىغى تەسمۇ؟
بەش پۇڭ پۇل نىمىگە ئەرزىيدۇ شۇنچە،
بۇ مىنى مازاقلاپ كۇلۇش ئەمەسمۇ؟

رەيھان مىھرى بىلەن سوزلىدى ئاگا:
—بەش پۇڭ پۇل ئىيتماققا،—دىدى راستىن ئاز.
لىكىن ئۇ قەلبىڭنى قىلار نامايەن،
ئەخلاقنى ئولچەشتە بىر مىزان-تاراز.

بىر خىشتىن، بىر خىشتىن قۇرۇلار بىنا،
تامچىدىن تورىلەر ياخشى پەزىلەت.
تىرىشساڭ كۇنسىرى ئورلەپ يۇقىرىغا،
تاپىسەن ھەرجايدا شەرەپ ۋە ھورمەت.

ئەتىسى مەكتەپتە ئىچىلدى يىغىن،
ئەخمەتجان قايتىدىن ئىلىندى تىلغا.
بولۇشقا لىيى قىلچە ياخشى ئىزباسار،
پۇكتى بىر ئىستەكنى يالقۇنلۇق دىلغا.

تاپشۇردى قايتىدىن گالستۇگىنى،
پىئونىر ئەترىدى ئۇنى چاقىرىپ.
ياش توكۇپ ئايرىلغان ئىككى يىل بۇرۇن،
ئەزىز گالستۇكنى بويندىن ئىلىپ.

ئەخمەتجان بويىنغا تاقاپ گالستۇك،
لىۋىدە تەبەسسۇم كەلكۇنى ئاقتى.
دىلبەرخان ئوغلىنىڭ پىشانىسىگە
ئانىلىق مىھرىدە لىۋىنى ياقتى.

ئۇچىنچى باپ

گۇلچىمەن سىنىپتا چاقتى سىمىشكا،
ئەخلەتكە تولدۇرۇپ پارتا تىگىنى.
باللار دوستانە بەرسمۇ پىكىر،
زادىلا ئالمىدى قىلغان گىپىنى.

ئەخمەتجان مۇلايىم سوزلىدى كىلىپ:
—باللار ئىيتقان سوز توغرا گۇلچىمەن!
—كورگەنمەن كۇرمىڭنى سەندەك ئاكتىپتىن
ئوزەڭنى جوندىۋال ئالدى بىلەن سەن.

ئەخمەتجان ئۇنچۇقماي ئالدى سۇپۇرۇپ،
ئەخلەتنى شازىغا پاكىز، قالدۇرماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈلچىمەن غوتۇلداپ دېدى: — جەللىگۈر
بولۇپتۇ يالغاندىن ئاكتىپ، ئايلىناي.

ئەخمەتجان ئىشەنمەي قۇلاقلىرىغا،
سورىدى: — سەن نېمە دېدىڭ، ئېيتقىنا؟!
— تانامسەن جەللىگۈر قىلمىشىڭدىن سەن،
سەنچىلىك مەن تېخى قىلمىدىم گۇنا!

— بۇ گەپنى ئىككىنچى ئالساڭ تىلىڭغا،
كورسەن مېنىڭدىن كورگۈلۈكنى سەن
— شۇنداقمۇ؟
سىلاپباق پېشانەڭنى سەن،
تانامسەن ئىشىڭدىن جەللىگۈرغۇ سەن!

ئەخمەتجان چىدالماي بۇ ئاھانەتكە،
چىمەننىڭ يۈزىگە سالدى بىر كاچات.
ئەپسانە تىل بىلەن تىللاپ گۈلچىمەن،
يىغلىدى سىنىپتا كوتىرىپ ۋاي-دات...

چاقماقتەك تارالدى مەكتەپ ئىچىگە،
ئەخمەتجان بىر قىزنى ئۇردى دېگەن گەپ.
بەزىلەر پىچىرلاپ كۈلۈشۈپ دېدى:
— ئۆزىنى كورسەتتى: "بەش پۇڭلۇق ئەدەپ".

رەيھانىنىڭ قەلبىگە خەنجەردەك پاتتى،
بۇ گەپلەر (ئالدىدىن بولسىمۇ ئايان).
بولۇمدىن چىققاندا ئەخمەتجان ئاكا،
ئەھۋالنى ئۆز ئەينى ئەيلىدى بايان.

رەيھانىنىڭ چىرايى تۇرۇلمىدى ھېچ،
قىلمىدى ئۇنىڭغا ھەتتا قاتتىق گەپ.
— ئېيتقىنىڭ بەك ياخشى، باشقىلاردىن مەن
ئېنىقلاي سۆزلىشىپ ئۇنى بىر-بىرلەپ.

كۈن ئۆتتى كۈنلەرنى قوغلاپ يورغىلاپ،
رەيھان ئۈزۈلدۈرمەي قىلاتتى سۆھبەت.
ئەھۋالنى ئىنچىكە ئىگەللەش ئاكا
ھەممىدە ئويغاتتى تېخىمۇ ھۆرمەت.

رەيھان سۆھبەت قىلار ئەخمەتجان بىلەن،
سۆزلىرى شۇنچىلىك مۇلايىم، سىلىق.
ئەخمەتجان قەلبىدە باشلاندى باھار،
توكۇلگەچ رەيھانىنىڭ شەپقىتى ئىللىق.

"تازىلىققا بۇنچىلىك كۆڭۈل بولۇشۇڭ،
ئەخمەتجان سەندىكى ئەڭ ئېسىل خىسلەت.

شۇ ياخشى خىسلەتنى نابۇت ئەيلىدى،
ئادەمنى ئۇرۇشتەك بىر يامان ئىللەت.

گۇلچەمەن خورلىدى سېنى، بۇ ئايان،
سەن ئۇنى ئۇرۇشۇڭ ياخشى ئىش ئەمەس.
لېكىن قېنىڭنى ئۇيلىغىن، دوستقا يۇرىگى
باھاردەك ئىللىققۇ، ھەرگىز قىش ئەمەس".

ئەخمەتجان كۆڭلىدىن بولدى-دە، قايىل،
سىنىپتا تەكشۇرمەك بولدى ئۇزىنى.
ئۇنىڭ بىر ئادىتى باردى ئەزەلدىن،
ئەمەلدە قىلاتتى ئېيتقان سوزىنى.

بەزىلەر دېيىشتى: "گۇناھسىز تۇرۇپ،
نىمىشقا ئۇزەڭنى قىلاتتىڭ تەنقىت.
گۇلچەمەن خورلىسا قىلىپ ئاھانەت،
باش ئەگسەڭ سەن ئاكا، بارمۇ سەندە دىت؟"

ئەخمەتجان مۇلايىم دېدى: ئېيتىڭلار —
ئۇرغىنىم گۇناھىم بولمامدۇ مېنىڭ؟
ھەقىقەت ئايرىلسا قىلدىن قىرىققا،
يايرىماي قالامدۇ خوشلۇقتا جېنىڭ؟

سىنىپتا ئۇزىنى تەكشۇرۇپ ئۇتۇپ،
— ئەپۇ قىل، گۇلچەمەن، — دېدى ئۇكۇنۇپ.
يىغلىدى گۇلچەمەن بۇقۇلداپ شۇ ئان،
ئۇزىنىڭ ئىشىدىن قەلبى ئورتۇنۇپ.

— ئەخمەتجان سەن كەچۇر ئەيىپ مېنىڭدە،
ئورۇنسىز ئاھانەت قىلدىم مەن ساڭا.
ئىككىيلەن كورسەتكەن بۇ ئىسىل خىسلەت
ھەممىنىڭ قەلبىدە تاپتى زور باھا.

بۇ ۋەقە يېيىلىپ پۇتۇن مەكتەپكە،
قوزغىدى دىللاردا قىزغىن ھاياجان.
ئوقۇشتا، ھەر ئىشتا ياراتتى ئۇلگە،
كۇنسېرى يۇقۇرى ئورلەپ ئەخمەتجان.

خاتىمە

مەكتەپنىڭ كۇلۇبى بېزەلگەن گۇلدەك،
تىكىلگەن سەھنىگە مىڭلىغان جۇپ كوز.
مەھلىيا ئەيلىدى ئەۋلات قەلبىنى،
مەكتەپنىڭ مۇدىرى قىلغان ھەر بىر سوز.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئەخمەتجان "3 ئىشتا ياخشى" ئاتىلىپ،
كوكسىگە گۇل تاقتى، ئالدى مۇكاپات.
پەرەڭدەك قىزاردى دۆگلەك يۈزلىرى،
شاتلىقنىڭ كوكدە قاقتى شوخ قانات.

كۇلمەكتە ئانىسى زوقلىنىپ شۇ ئان،
كۇلمەكتە ئەجرىدىن روھلىنىپ رەيھان.
كۇلمەكتە ساۋاقداش بۇرادەرلىرى،
كۇلمەكتە گۇل ھىدى پۇركىگەن بوستان.

رەيھاننىڭ كۇلكىسى جاراڭلار تىنماي،
مېھرىدۇر ئەۋلاتقا سۇيى پۇتمەس ساي.

1979 - يىل دېكابىر، غۇلجا.

رۇبائىيلار

قورقىمەن ھەممىدە "مەن-مەن" دېگەندىن،
ئالدىمدىن تازىمىسىز ئۆتمە دېگەندىن.
ئەجەلنىڭ شەرۋىتىن ئىچكەن ياخشىدۇر،
"مەن" بىلەن جوزىدا ھەسەل يېگەندىن.

*
* *

ئالمىنى قولۇمغا ئالغان چاغدا مەن،
سېزىمەن ئۆزەمنى گۇلشەن باغدا مەن.
ناخشامدىن بىر ئالما يىگۇزەمەي ئەلگە،
كوز يۇمسام كېتەرمەن ھەسرەت، داغدا مەن.

*
* *

مۇشەققەت، ھالاۋەت قوشكېزەك ئەسلى،
قىش ئۆتسە كېلىدۇ گۇلباھار پەسلى.
يەڭ تۇرۇپ تەرتوكسە ئانا يەرگە كەم،
كوپىيەر ئازايماس بايلىقى-ۋەسلى.

*
* *

تەبىەت ياراتقان ئىدى تېنىمنى،
زامان سويىۇندۇردى تەندە جېنىمنى.
ئاقۇزاي بوستانلار تۇۋىگە مەنمۇ،
قەلەمدىن تامغان يۈرەك قېنىمنى.

*
* *

ئالما شېخى ئېگىدىكەن بېشىنى يەرگە،
ئايلىنارىكەن قۇملار ئەلنىڭ كۇچىدىن زەرگە.
ئەل ئالدىدا غادىيىشتىن ساقلا ئۆزەڭنى،
ئايلانماقچى بولساڭ ئەلگە يارامىلىق ئەرگە.

*

*   *

سۆكمەن قەلەمدە مەن نادانلىقنى،
تىلىگەچ ۋەتەنگە مەن ئامانلىقنى.
دوستلارغا تىلەرمەن دائىم خوش ئۆمۈر،
يەلكەمگە يۈدۈپ شات ناتاۋانلىقنى.

*

*   *

سەن خەلق قەلبىنى ئېتەلىسەڭ شات،
ئەۋزەلدۇر مىڭ باغنى قىلغاندىن ئاۋات.
خۇلقىڭدىن كۆڭلىدە قوزغىساڭ ھەۋەس،
ئۆلمەيسەن ھەر ئۆيدە ياشايسەن ھايات.

*

*   *

بىلىمنى دېيىشەر قۇرىماس بۇلاق،
قانچىلىك ئىشلەتسەڭ خورىماس بۇلاق.
بىلىم ئىنسانغا تالماس قاناتتۇر،
يۈرىگىڭ بولسا گەر سوۋۇماس بۇلاق.

*

*   *

ئاقىلسەن ھەر ئىشتىن ئالغىن بىر ساۋاق،
پەس خۇلۇق، ئادەتنى ئۆرتە، ئۇتقا ياق.

ئاپىرىن ئېيتىدۇ ساڭا ئەل-يۇرتۇڭ،
ئەجرىڭ ئۈزۈمدىن بەرسەڭ بىر ساپاق.

*

*   *

ئاقىلسەن تامادىن مەڭگۈ يىراق بول،
تاماگەر ئاقىۋەت ياۋغا بولار قول.
تاماگەر تېنىدىن كېلەر قان ھىدى،
سۆيۈملۈك ئانىدىن ئەۋزەل ئاڭا پۇل.

*

*   *

ياخشىدىن ئىنسانغا كەلمەس يامانلىق،
ياماندىن ئەل يۇرتقا يوقتۇر ئامانلىق.
يامانىڭ خىسلىتى پۇل، مەنسەپ ئۈچۈن
ھەتتاكى يارىنى قىلار قۇربانلىق.

*

*   *

بىھۇدە ماختاشقا ئۇچساڭ ئەگەردە،
بېشىڭنى كورىسەن ئەتىلا يەردە.
دوستلىرىڭ ئاغرىتىپ ئېيتقاندا ساڭا،
سەن ئاڭا ئالدىراپ قىلمىغىن زەردە.

1961 — 1979 - يىللار.

شائىرغا

كوتەردى مەي تولۇق جامنى قىلىپ خەندە ھايات، شائىر،
سائادەت بۇلبۇلى ئۇچتى قېقىپ ئەركىن قانات، شائىر.

ئومۇر بوستانلىرى كۆلدى چېچىپ بويى ئىپار ھەر يان،
چىمەنلەر لېۋىدىن ئاقتى دىلىڭغا قەن-ناۋات، شائىر.

قەلەمدىن گۈل چېچىپ تىنماي يۇرەكنىڭ تارىنى چەكتىڭ،
گۈلىستان ئىچرە كاككۇكتەك قىلىپ دىللارنى شات، شائىر.

بۇلاق ئەيلەپ يۇرەكنى سەن مۇھەببەتنى قىلىپ ئىزھار،
خەلقىنىڭ قەلبىدە پۈتمەس خوشال كۈلكە يارات، شائىر.

سامادىن ھالقىسا توھپەڭ تەمەننا ئەيلىمە زىنھار،
تەلەپكار بول ئۇلۇغ ئىشقا ئىسىل قەترەڭنى قات، شائىر.

ھەسەتخورلۇققا يار بولما، قەلەمداش غەلبىسىدىن كۈل،
يالا-توھمەتۇ-غەيۋەتتىن كوڭۈلنى قىل ئازات، شائىر.

ئاتار بولساڭ ۋەتەن-ئەلگە ئەگەر ئومرۇڭ-باھارىڭنى،
سەمىمى كۈل، ساڭا بولسۇن زەھەرلىك كۈلكە يات، شائىر.

ئىجادىڭ پارلىغاي دىلنىڭ كوكىدە مىسلى چولپاندەك،
بولار ئەۋلاتقا يالداما سېنىڭدىن ياخشى ئات، شائىر.

ۋەتەن بوستانىدا كوكلەپ، چېچەكلەش مەقسىدىڭ بولسا،
ۋەتەنگە، ئەلگە بۇلبۇلدەك يۇرەك رىشتىڭنى چات شائىر.

1980-يىل يانۋار، ئۈرۈمچى.

دىلبەر تاپ

مۇشەققەت كانىنى قازسەن يېتىپ ۋەسلىڭگە گەۋھەر تاپ،
ئومۇر گۈلشەنىنى كوكلەت، شىپالىق ئابىكەۋسەر تاپ.

قانائەت كوكسىنى تىلغىن شىجائەت قەلىمى بىرلە،
بىلىمنىڭ كانىنى ئىزلە ۋەتەن بەختىگە ئەختەر تاپ.

لېۋىڭدىن ئەلگە بال بەرمەي، ئوغۇلمەن دېمىگىن زىنھار،
ھەسەل ھەرە كەبى تىنما، ئومۇرگە گۈلى ئەنبەر تاپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كوزۇڭدە كورگىنىڭ بىرلە كوڭۇلدە كورمىسەڭ بولماس،
تەبىەت سىرىنى يەشكىن، ئىلىم قامۇسى دەپتەرتاپ.

نەسىھەت جامىدا مەينى ئۇزاتتى ساقىيا بۇلبۇل،
مەگەر ئولمەي دىسەڭ ئەلدە ئىجات بېغىدا دىلبەر تاپ.

1980 - يىل يانۋار، ئۈرۈمچى.

تەمبۇر ناۋاسى

سويۇندى جانلىرى ئەلنىڭ بۇگۈن تەمبۇر ساداسىدىن،
ئالار ئەندىزە بۇلبۇللار ئۇنىڭ جۇشقۇن ناۋاسىدىن.

يۈرەك تەشنا ئىدى زىل تار بايان ئەتكەن مۇقاملارغا،
ئۇزۇلگەنتى كۇمۇش تارى يالا - توھمەت بالاسىدىن.

لىۋىدىن كۈي ئاقار ئۇقچۇپ، جىمىكى باغۇ - گۇلزارنىڭ،
ھوزۇر تاپتى يۈرەكلەر شات، باھار پەسلى ھاۋاسىدىن.

ئۈمىت بوستانى بوي سوزدى، كوڭۇللەر سۇ ئىچىپ كۆلدى،
سېلىپ تەمبۇرغا سىم شادان، قۇياش نۇرى تالاسىدىن.

— ھۇسەنجانغۇ، — دىدى تىڭشاپ بىرى تەمبۇر ئاۋازىنى،
سادا كەلدى ئېيتىپ ئالقىش ۋەتەننىڭ تاغ - دالاسىدىن.

بېسىپ پەدە ئۇرۇلغاندا كۇمۇش تارغا سەدەپ ناخۇن،
قوشاق توكتى خوشال بۇلبۇل كوڭۇل ئىشقى لاۋاسىدىن.

1980 - يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى.

ئۆزەمگە

ئۇمۇر قەدرىگە يەتكەنلەر نەپەستىن گۇل توكەر، بىلسەڭ،
ھايات ياپراق توكەر بىر كۇن باھار پەسلى ئۇتەر، بىلسەڭ.

ئامانەتتۇر تېنىڭگە جان، غەنىمەتتۇر مۇشۇ پۇرسەت،
خازان ۋاقتى يېتىپ كەلسە دىلىڭ غەمگە چوكەر، بىلسەڭ.

ۋاقىتنى تۇتقىلى بولماس، ۋاقىت بىلگىن ئاقار يۇلتۇز،
نىشانەڭ قالمىسا ئەلدە، سېنى ئەۋلات سوكەر، بىلسەڭ.

كوڭۇلنى مەيلىگە قويما، تۇتۇپ پۇرسەتنى تىزگىن سال،
توكۇلگەن تامچا تەرىڭدىن قىزىل چوغلۇق ئۇنەر، بىلسەڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ۋەتەننى قارچۇغۇڭ بىلسەڭ، تېنىڭنى كومسىمۇ تۇپراق،
مازارىڭ ئۈستىدە تاڭلا قىزىل گۈللەر ئۈسەر، بىلسەڭ.

ئۇراركەن يۈرىكى تەندە قىلار بۇلبۇل خوشال خەندە،
ئىجادىڭ ئەل ۋۇجۇدىغا سېنى ئاسراپ كومەر، بىلسەڭ.

1980 ـ يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى.

نىچۈن مېھرى باھار بولماس

جاھاندا بىل خازانى يوق گۈلىستان-گۈلئۈزار بولماس،
جاپا چەكمەي ھالاۋەت يوق، قۇرۇق شاختا ئانار بولماس.

كىمكى قىلمىسا پەرۋىش كوكۇل باغىدا ئارزۇنى،
تاپالماس ئومرىدە جانان، ۋىسال مېھرىگە يار بولماس.

توكۇپ ئەجرىنى مىننەتسىز، خەلىققە مىۋە بەرگەنلەر،
تاپار ھەر دىلدا زور ھورمەت ئۇتەر يولىدا خار بولماس.

يۈرەكتە بار ئوتۇڭ بىرلە ھاياتنى نۇرلىتىپ ئوتسەڭ،
ساڭا ئاقىللار ئەھلىنىڭ نىچۈن مېھرى باھار بولماس.

جېنىڭغا جان ئۇلا بۇلبۇل سېنىڭدىن قالمىسا بىر ئىز،
ئوچەر نامىڭ بۇگۈن-تاڭلا، ھاياتتا مۇنچە ئار بولماس.

1980 ـ يىل ئىيۇل، غۇلجا.

كوك قامىر ناخشىلىرى

(سىكىل)

مۇقەددىمە

تاغلارغا كەلدىم، گۈللەرنى كەچتىم،
شېرىيەت بوستىنى ئالدى قۇچاقتا.
ھەر چېچەك تەرىپى بولدى مىڭ داستان،
يۈرىكىم ئايلاندى مولدۇر بۇلاقتا.

شۇ بۇلاق سۈيىدىن ئىلىپ كەلدىممەن،
دوستلارنىڭ تەشناسى قانارمىكىن دەپ.
گۈزەللىك ئىشقىدا ئويناق يۈرىكى،
قۇياشتەك نۇرلىنىپ يانارمىكىن دەپ.

يايلاقتا سەھەر

تورغاي چۇچۇلىدى، ئويغاندى يايلاق،
گۈللەرگە شەبنەمدىن خال قويدى چولپان.
جىلغىلار بېشىغا تۇتۇپتۇ كۈنلۈك،
يوتىلار ماڭلىيى نۇرلىنىپ يانغان.

چوققىلار ئارتىپتۇ ئاپپاق بېشىغا،
رەڭمۇ-رەڭ يىپەكتىن توقۇلغان رومال.
سويگۇ ۋادىسىدا قىپ-قىزىل چوغلۇق،
ساداقەت چوققىسىدا كورسەتكەن جامال.

بىر تاتلىق ئەكىلەپ، سويۇپ يۈزۈڭدىن
قوغلىشىپ ئوينايدۇ تاڭغى شامالار.
شىلدىرلاپ ئاققان بۇلاق سۇيىگە،
ۋىسال قىسسىسىنى سوزلەيدۇ تاللار.

ئەن چىرقاپ تاغ سۇيى كېلەر ئۇزاقتىن،
ھاياتلىق قەلبىدە كۈلدۈرۈپ بوستان.
قۇلۇنلار كىشنەيدۇ، مەرەيدۇ قويلار،
ئات چاپار ئايغىلاپ يايلاقتا چوپان.

ساۋمالغا* تولدۇرار ئىشچان كېلىنچەك،
كىگىز ئوي ئالدىدا بېيىي چىلەكنى.
ھەزەلچان كوزلىرى، شېرىن سوزلىرى
كويدۇرەر مەھلىيا قىلىپ يۈرەكنى.

يايلاقلار ئويغاندى، ئويغاندى ھايات،
پىكىر قىيانلىرى ئاقتى كوكسۈمدىن.
يۈلتۈزلار ھەۋەسمەن قەلبىدىن شۇ چاغ،
ئىلھام چاچقىسىنى چاچتى ئۈستۈمدىن.

تاغ سۇيى

تاغ سۇيى ئېيتقىن ماڭا، نېچۈن پۈتمەس،
يۈرەكنى سويۈندۈرگەن گۈزەل ناخشاڭ؟!...
دىلرەبا كۈيلىرىڭگە بولۇپ مەپتۇن،
كېزىمەن قىرغىغىڭدا سەھەر-ئاخشام.

ئاق بۇژغۇن چېچەكلەيدۇ ئېقىنىڭدا،
ئويناقشىپ تاشلارغا ئۇرۇلۇپ ئاقساڭ.
گۈل ۋىسال قىسسىسىنى سوزلەر تىنماي،
ئوينىشىپ قاسناقلارغا كوكسۈڭ ياقساڭ.

* ساۋمال — ئېچىمىغان قىمىز.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سەن شۇندا تىلغا كىردىڭ، تىڭلا! دىدىڭ،
سۆزلىرىڭ يۈرەككە ئوت يېقىپ كەتتى.
ئىلھامىم كەزدى ئالقىش ۋادىسىنى،
ھېسلىرىم خوشال قانات قېقىپ كەتتى.

*
* *

"يايلاقتا كەشتە بېسىپ قەدىمىمدىن،
كېلىمەن چوققىلاردىن، بۇلاقلاردىن.
جانلىرى سۆيۈنمەمدۇ ھاياتلىقنىڭ،
ناخشامنى ئاڭلىغاندا ئۇزاقلاردىن.

مەن نىچۈن ئالدىرىماي گۈل، گىيا، ساي
يولۇمغا تەلمۈرۈشۈپ كۈتۈپ تۇرسا.
ئېيت، نىچۈن چېچەكلىمەس بۇژغۇنلىرىم،
كۆكسۈمدە ۋىسال ئىشقى دولقۇن ئۇرسا.

ئاشىقى ئالدىرىمىسا مەشۇقىنىڭ
ۋەسلىگە، سۆيگۈ ئىشقى گۈلخان ئەمەس.
گۈل-چېچەك قىسسىلىرى دەرمان ماڭا،
قىلىمەن گۈزەللىكنى سەندەك ھەۋەس."

*
* *

بۇ ناخشا ئاقتى كۆڭلۈم ۋادىسىغا،
بىر يولى تۈمەن بوستان كۈلۈپ كەتتى.
يۈرىكىم ئاسمىنىدىن يامغۇر بولۇپ،
ئىلھامىنىڭ گۈل-چېچىكى يېغىپ كەتتى.

ۋۇجۇدۇم جامى تولدى شەرۋىتىڭگە،
سائادەت مۇنبىرىدە كۈلۈپ كەتتىم.
تاغ سۈيى ساڭا مۇخلىس بولۇپ تاڭدا،
كۈيلىرىڭ مەنىسىگە تولۇق يەتتىم.

*
* *

ئۆركىگەن شوخ كىيىكتەك ئېقىپ ئۆتكەن،
تاغ سۈيى شەپقىتىدىن تۇتقاندا جام.
جۇش ئۇرۇپ ئاقتى ئويناق ئېقىمدەك
يۈرىكىم بۇلىغىدىن قايناق ئىلھام.

قىمىز ئىچكەندە

سورۇپ-سورۇپ گۈللۈك ئاپقۇردا،
بېلىق كۆزى قىمىز ئۇزاتتىڭ.
كۆزلىرىمىز ئۇچراشقان دەمدە،
مېيىغىڭدا كۈلۈپ قوياتتىڭ.

قىمىز ئىچىپ يايرىدى تېنىم،
لېكىن يۈرەك يالقۇندا ـ ئوتتا.
بولدى مېھمان ئىككى مەڭزىمگە،
قىزىل شەپەق ئاشۇ مىنۇتتا.

شۇندىن بۇيان قىمىز ئىچكەندە،
سەن كېلىسەن مېنىڭ ئالدىمغا.
چولپان بولۇپ يانغان كوزلىرىڭ،
شوخلۇغۇمنى سالار يادىمغا.

ئابى كەۋسەر سۇمۇ قۇيالماس
شەرۋەتكە ئىچكەن قىمىزنىڭ.
شۇ قىمىزدەك ئىسسىق ۋە ئاپپاق،
سويگۈ تولۇق قەلبىمىز بىزنىڭ.

قىمىز ئىچىپ قانمايمەن شۇڭا،
قىدىرىمەن ئاۋۇلمۇ ـ ئاۋۇل.
قىمىز ئىچسەم ئەسلەيمەن سېنى،
گۈل يۈزلۈكۈم، چاچلىرى سۇمبۇل.

قىمىز ئىچسەم مەيلى قەيەردە،
مەن بولىمەن سېنى كورگەندەك.

لېۋىم تەگسە قىمىزغا ئەگەر،
سەن بولىسەن مېنى سويگەندەك.

يايلاقتا يامغۇر

بۇلۇتلار قونغاندا چېدىر ئۈستىگە،
يىلقىلار كىشنىشىپ سايغا بولدى جەم.
گۈل ـ گىيا باغرىغا قويدى بېشىنى،
بۇلۇتلار شۇ مەھەل ئېلىپ شىرىن دەم.

جىرالار لىق تولدى دىلرەبا كۈيگە،
قارغاينىڭ شاخلىرى ئۇسۇلغا چۈشتى.
مەر ـ مەرە تامچىلار توكۈلدى بىردىن،
تەبەت بىرتاتلىق خىيالغا چوكتى.

كېلىدۇ ئۈزۈلمەي بۇلۇت پادىسى،
گۈل ـ گىيا يۈزىدىن چاڭلارنى يۇيۇپ.
لاللەر شاراپقا بولغان چاغدا جام،
ساقىلىق قىلىدۇ بۇلۇت مەي قۇيۇپ.

پارلىدى رەڭمۇ ـ رەڭ ھەسەن ـ ھۈسەندەك،
چىمەنلەر مەڭزىدە شاتلىق تامچىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يوتىلار ئانارگۈل نۇسخىلىق گىلەم،
چوققىلار ئۈستىدە بۇلۇت سايىسى.

بۇلاق بېشىدا

جىرىڭلىتىپ چاچتەڭگىسىنى،
قىز سۇ ئالۇر مولدۇر بۇلاقتىن.
ئۇيناپ كېتەر يۈرىگى ئۇنىڭ،
ئات كىشنىشى كەلسە ئۇزاقتىن.

كوزى چۈشتى ئاتلىق يىگىتكە،
ئىڭىشكەندە كۈمۈش بۇلاققا.
ئاقتى سويگۈ ۋادىسىدا قىز،
يېنىپ چوغدەك ئوتى پىراقتا.

يىگىت باقار لېۋىدە كۈلكە،
كوزلىرىدە يانىدۇ گۈلخان.
ئاشۇ گۈلخان قىزىل شەپەقنى
قىز يۈزىگە قىلغانتى مېھمان.

قىز ئۇزاتقاندا

قىز ئۇزىتىپ ئاۋۇل شات-خورام،
قوللىرىغا ئالدى ئالتۇن جام.
ئولەن ئېيتتى خوشلاشقاندا قىز،
دىلدا ئىلھام ياسىدى قاينام.

گۈلشەنلەرنىڭ ئەتىر بويىدەك
شىلدىرلىغان بۇلاق سۈيىدەك.
قىز قەلبىدىن توكۈلدۇ كۈي،
سەھەردىكى تورغاي كۈيىدەك:

"يىغلىما ئانا كۈلۈپ قال،
ماڭلىيىمدىن سويۈپ قال.
سېتىلمىدىم مالغا مەن،
كۈلدى بەختىم بىلىپ قال.

يىغلىما ئاتا كۈلۈپ قال،
مېھرىڭ ئىدى ماڭا بال.

ئۆز ئەركىمـگە يول بەردىڭ،
سەن ئالمىدىڭ قالىن مال*.

تورغاي ئۇچار ئاسماندا،
قويلار ئوتلار ھەرياندا.
"جىلاۋ ئېيتىش"** يات ماڭا،
بەختىيارمەن جاھاندا"

باقتىم قىزنىڭ گۈلدەك يۈزىگە،
نۇر ئوقچىغان بىر جۈپ كوزىگە.
بۇلبۇل ئۈنسىز سالغانـتى قۇلاق،
ناخشا بولۇپ ئاققان سوزىگە.

گۈل-گىيالار بولۇشقاندا لال،
بۇلبۇل قويدى چوغلۇقـقا سوئال:
"نىچۈن بۇ قىز توكـمىدى كوز ياش
نىچۈن كۈلۈپ كۈيلەر بىمالال!؟"

* قالىن مال — قازاقلاردا ئوغۇل تەرەپ قىز تەرەپكە چاي ئىچكۈز-
گەندە بېرىدىغان پۇل، مالغا ئوخشاش نەرسىلەر.
** جىلاۋ ئېيتىش — يىغلاش.

چوغلۇق كۈيلەر بىر يېڭى قوشاق،
مەسخۇش بۇلبۇل سالىدۇ قۇلاق:
"ئۇكىشالغاچقا پەلەك قايتىدىن
كۈلدى ھايات، ئاۋۇل ۋە ئايماق."

چوغلۇق شۇنداق جاۋاپ بەرگەندە،
بۇلبۇل كۈلۈپ قانات كەرگەندە.
ۋۇجۇدۇمدا ئۇرلىدى گۈلخان،
ئىلھام قىزى چېچەك تەرگەندە.

كوز ئالدىمغا كەلدى قارا تۈن،
قۇلىغىمدا نالە-زارلىق ئۈن.
گۈزەل قىزلار سېتىلغان مالغا،
جىگەر-باغرى بولۇپ زەرداپ خۇن.

تاغ سۈيىدەك ئاققان كوز يېشى،
مال ئورنىدا باغلانغان بېشى.
تىلى تۇرۇپ، سوزلەلمىگەن قىز،
ھەسرەت، قايغۇ بولغان يولدىشى.

يالۋۇراتتى يىغلاپ زارۇ-زار،
جاھان بولغان قەپەزدىنمۇ تار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈل ـ گىيالار كوزلىرىدە ياش،
"قىز جىلاۋى" مۈڭلۈق جاراڭلار...

"باشقا ئارتتىم بورتمە شال،
مەن ئەمەسقۇ ئاتا مال.
كورەرمەنمۇ يۇزۇڭنى،
جانىم ئاتا ئامان قال.

ئىشىك ئالدى مولدۇر سۇۋ،
مولدۇر سۇۋدا يۇزۇڭ يۇۋ.
يىغلىساڭمۇ ئامال يوق،
بەلگىدى چەشە بەكەم بۇۋ*

ئەل قىشلايدۇ قايىچىدا،**
قامچا سىپى ئارچىدا.
ئەكىلتىدۇ مېنى كىم،
ئەمدى يىراق چاچىدا.***

* بۇ قازاقچە سوز بولۇپ، ئاتا، ئوزەڭنى چىڭ تۇت، دېگەن مەنىدە.
** قايىچا ـ يەر ئىسمى.
*** چاچى ـ يەر ئىسمى.

تاغ بېشىدا قارىغان،*
تومۇرى يەرگە تارىغان.
باۋرىم ئاكا جان سىڭلىك،
بوز تورغايدەك سايرىغان.

كوكتە ئۇچۇپ غاز قايتار،
ئەل يايلاۋدىن تېز قايتار.
ئارتىمدىن ئىزلەپ تۇرۇڭلار،
باۋرى** يوق دەپ ئەل ئەيتار."

شۇركەنگەندە غەزەپتىن تېنىم،
جۇش ئۇرغاندا تومۇردا قېنىم.
ئەتراپىمغا باقتىم، كۇلكىدىن
تاپتى هوزۇر يايرىدى جېنىم.

چوغلۇق كۆيلەر بىر يېڭى داستان،
قىز يۇزىگە شوخ كۇلكە مېهمان.
گۈل چاچىدۇ قىزلار بېشىدىن،
ئىشقى بىلەن هەر سەهەر چولپان.

* قارىغان ـ تاغدا ئۆسىدىغان چاتقاللارنىڭ بىر خىلى.
** باۋرى ـ قازاقچە ئۇكا دېگەن سوز، بۇ يەردە ئۇرۇق ـ تۇققان مەنىسىدە.

قىز كۈلدۈ بېقىپ ھەر يانغا،
شاتلىق بېرەر ناخشىسى جانغا.
قازاق قىزى تاپتى ئەركىنى،
تاپتى ۋىسال، يەتتى ئارمانغا.

خاتىمە

گۈزەل تاغلار خۇش قال مەن كەتتىم
شاۋقۇنلىغان ئىلى بويىغا.
سەندە ئۆتكەن كۈننى سوزلەيمەن،
گىرە سېلىپ يارنىڭ بويىنغا.

خۇش قال تاغلار، سىنىڭ مېھرىڭنى
مەن ئۆمرۈمنىڭ بەرگىگە چاتتىم.
سەندە ئۆتكەن شىرىن دەملەرنى
جاراڭلىغان كۈيۈمگە قاتتىم.

1980 - يىل ئاۋغۇست، ئىلى قايىچا.
1980 - يىل سېنتەبىر، ئۈرۈمچى.

قەشقەر ھەققىدە مۇخەممەس

بەخت-تەلەي نۇرى يانغان جامالىڭ بىغۇبار قەشقەر،
سائادەت بوستىنى باغرىڭ نۇرانە گۈلباھار قەشقەر،
ئۆزىگە جەملىگەن مېھرىڭ شارابىنى ئانار قەشقەر،
جامالىڭ ۋەسپىگە شۇنچە بولۇپمەن ئىنتىزار، قەشقەر،
كوڭۈل جامىدا مەي تۇتتۇم قوبۇل قىل ھور دىيار قەشقەر.

قىرىقتىن ھالقىدىم مەنمۇ، يىگىتلىك مەۋسۇمى ئۆتتى،
پىكىر ۋادىسىنى كەزدىم، بېشىمدىن قانچە ئىش ئۆتتى،
قونالغۇلار ئارا جانان كېچىچە زارىقىپ كۈتتى،
ۋىسال بوستانىدا چولپان جۇلالىق نۇرىنى توكتى،
سېنى كورمەكنى ئارزۇلاپ بولۇپمەن ئىنتىزار، قەشقەر.

بېسىپ مەھمۇتنى* باغرىڭغا، قىلىپ مېھرىڭنى شەرۋەتسەن،
كامالەت تاجىنى بەردىڭ، تېپىپ ئالەمدە ئىززەتسەن،
كوڭۈل مەيلىمنى ئۇتقاچقا ئويۇم-پىكرىمگە ئۇلپەتسەن،

---

* مەھمۇت قەشقىرى.

بىجا ئەيلەشكە ئاشىقتىم توكۇپ نەزمەمدە ھورمەتمەن،
بوۋاقتەك ساڭا تەلپۈندۈم ئانامسەن گۈلئۈزار قەشقەر.

يۈسۈپنى* ئەيلىدىڭ ئاشىق خەلقـتەك دىلى ئاتەشكە،
بىھىش ھوزۇرى ئۇلپەتدۇر گۈزەل باغرىڭدا ھەركەچكە،
ياناغىڭدا شەپەق مېھمان، كوزۇڭدە نازۇ-كەرەشمە،
لېۋى تەشناغا دەرماندۇر گۈزەل تارىم، كۈمۈش چەشمە،
يامان كوزدىن سېنى ئاسراپ، ئاساي ئالتۇن تۇمار، قەشقەر.

بىھىش كېرەم قۇچاغىدا بوۋام ئالەمگە كوز ئاچقان،
پەلەكنىڭ گەردىشى بىرلە نادامەت كوكسىگە باسقان،
ۋىسالنى دىلغا جاھ ئەيـلەپ بالا دەشتىدە ئاداشقان،
سېنىڭ ئىشقىڭ بىلەن يەڭگەن شاياتۇننى قىلىپ ۋەيران،
باھادىر، مەرت نەسللەرنىڭ تېنىگە جان، مادار، قەشقەر.

قاچانكىم تاڭ قىلىپ جىلـۋە مۇرادىڭ چاقنىدى پارلاق،
راۋاپىڭ تارىنى چەكتىڭ سائادەت باغىدا قۇۋناق،
لېۋىڭدە كۈلكە دەرياسى، دىلىڭدىن ئۇرغۇدى قوشاق،
قۇچاقلاپ چوككىدە سويدى بەختىڭ دىلبىرى خۇشچاغ،
بويۇڭدىن ئورگىلەي مەنمۇ، سويۈملۈك گۈل دىيار قەشقەر.

* يۈسۈپ خاس ھاجىپ.

ناۋا قىلسا قۇچاغىڭدا تېنىمنى ئېرىـتىپ پاتەم،*
كېزىپ ئىلھام چىمەننى قىلىپ پىكرىمنى دىلغا جەم،
قەلەمگە ئىلتىجا ئەيلەپ يانارمەن چوغ بولۇپ شۇ دەم،
قەدىناس دوستلىرىم بىرلە بولۇپ ھېيتكاردا مەن ھەمدەم،
دىماغىمغا ئۇرار تىنماي سېنىڭدىن خۇش ئىپار، قەشقەر.

بوۋامنىڭ ئىزلىرى چۈشكەن سېنىڭ ئىزگۇ قۇچاغىڭغا،
جەھەننەم ئوتى ئۇچقۇندۇر سېنىڭ ئىشقى پىراقىڭغا،
كوزۇمنىڭ گەۋھىرى تامسۇن، بېقىپ سەرۋى سىياقىڭغا،
نە ئارمان خال بولۇپ چۈشسەم سېنىڭ گۈلدەك ياناغىڭغا،
سېنى مەن ئەيلىسەم تەرىپ، تىلىمدىن بال تامار، قەشقەر.

ئىلى باغىدا بۇلبۇلمەن، قىلار مەن گۈل ئارا خەندە،
ئېتەرمەن پەرۋىرىش ھەردەم سېنىڭ ئىشقىڭنى پاك تەندە،
زىيارەت ئەيلىسەم دوستلار جامالىنى كۈلۈپ سەندە،
قالارمۇ زەررىچە ئارمان مەگەر پۈتسە نەپەس مەندە،
راۋابىڭغا قىلاي دەيمەن كوڭۈل رىشتىمنى تار، قەشقەر.

1980 ـ يىل ئوكتەبىر، غۇلجا.

* قەشـقەر خەلقـىنىڭ داڭـلىق ناخشـچىسى پاتەم قۇربان كوزدە تۇتۇلىدۇ.

www.uyghurkitap.com

مېھرىڭنى شەبنەم قىل

ھايات گۈلزارى خوش كۈلدى يىگىت مېھرىڭنى شەبنەم قىل،
كوڭۈل ئىشقىڭنى ھەر گۈلنىڭ لېۋىگە ئابى زەمزەم قىل.

چىمەندە غۇنچىگە ئاشىق بولۇپ جىسمىڭ يانار بولسا،
تۈمەن ئىلھام بۇلاغىنى يۈرەك دەرياسىغا جەم قىل.

مۇھەببەت ئەھلىگە ھۆرمەت شارابىنى قۇيار بولساڭ،
پىكىر تۈلپارىغا مىنگىل نەپەستە سەيرى ئالەم قىل.

توكۇپ ئەجرىڭنى ئاق يەرگە، شېكەرخەند مېۋىزار ئەيلە،
لېۋىڭدىن ئاققۇزۇپ كەۋسەر خەلق كوڭلىگە مەلھەم قىل.

مۇشەققەت كوكىدە تاۋلا قاناتىڭنى يىگىت ئەمدى،
گۈزەل ئىقبال يولىغا ماڭ، بېلىڭنى ئەمدى مەھكەم قىل.

كوزىگە يولىماس ئۇيقۇ، چىمەن ئاشناسى بۇلبۇلنى —
يىگىت رازى ئېتەر بولساڭ ئۇيۇڭنى ئەلگە ھەمدەم قىل.

1980 - يىل دېكابىر، غۇلجا.

مېۋىزار پەيدا

ئىناقلىقتا سائادەت بار، سائادەتتىن باھار پەيدا،
باھار ئەييامى گۈل ئىچرە بولۇر خەندانە يار پەيدا.

ئىناقلىق گۈل چېچەر تاشقا، ئىناقسىزلىق چىقار باشقا،
ئىناقلىقتىن بولۇر ئەلدە يېڭىلمەس كۈچ مادار پەيدا.

جاھاندا قايسى بىر مىللەت ياشاپتۇ كوكسىنى كېرىپ،
ئىناقلىقنىڭ پەزىلىدىن قىلىپتۇ گۈلئۇزار پەيدا.

كوكەرمەك ئىستىسەڭ گۈللەپ، ھەسەت-زىتلىقتا خەنجەر ئۇر،
قىلۇر غەيۋەت بۇرادەرلەر ئىچىدە ھاڭ-يار پەيدا.

سېنىڭدە بولمىسا بىرلىك رەقىپ يەتكەي مۇرادىغا،
جاھالەت ئىلكىدە خەلقىڭ، بولۇر ئەلدە مازار پەيدا.

ئىناق بولماي تۇتۇپ نەيزە بىسىپ ئۆتكەن يولۇڭغا باق،
خۇسۇمەت، پىتنە-ئىغۋادىن بولۇپتۇ قانچە دار پەيدا.

زاماندىن ئەلگە نۇر ياغسا بەخت ـ ئامەت كۈلەر شادان،
بولۇر ئەلنىڭ ۋۇجۇدىدا كۈرەشكە ئىختىيار پەيدا.

زامان ئۈندەيدۇ ھەركىمنى، سامادا سەيلە ئەتمەككە،
ئۈيۈشقاقلىق مەدەت بىرلە بولۇر زور توھپىكار پەيدا.

نەسھەت ئەيلىدى بۇلبۇل، ئۈيۈشقاقلىق ئىسىل خىسلەت،
بۇ خىسلەتتىن جىمى دىلدا بولۇر باغ ـ مىۋىزار پەيدا.

1981 ـ يىل يانۋار، غۇلجا.

ناخشا تېكىستلىرى

ئۈرۈك گۈللىگەن چاغدا

باھار زوقىغا چۆمدۈق
ئۈرۈك گۈللىگەن چاغدا.
كاككۇكتەك خوشال كۈلدۈق
ئامرىغىم بىلەن باغدا.

ئۈرۈكتەك چېچەك ئاتتى
بەختىمىز، باھارىمىز.
تولدى ھوسنىگە زەپمۇ،
يۇرتىمىز ـــ گۈلزارىمىز.

باغلاردا توكۇپ ساپ تەر،
ئىشلەيمىز ئېيتىپ ناخشا.
باغلارنى ئاۋات قىلماق
ۋەدىمىز ئىدى باشتا.

ئۈرۈك گۈللىگەن باغدا،
ئىشلەيمىز، مەردانە بىز.
ئامرىغىم بىلەن مەڭگۈ،
بۇ باغقا پەرۋانە بىز.

1979 ـ يىل ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى.

ۋەتىنىم ھاياتىمسەن

ساڭا ئاشىق بۇلبۇلمەن،
ۋەتىنىم گۈلزار بېغىم.
ئۆتەر سەندە شات ـ خورام
گۈل ئۆمۈر ياشلىق چېغىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تۇتىيا تۇپراقلىرىڭ،
سۈلىرىڭ كەۋسەر ماڭا.
يالقۇنلىغان قەلبىمدىن
مۇھەببەت ئاقار ساڭا.

جانجان ۋەتەن ئانا،
كوز نۇرۇم ھاياتىمسەن.
پەرۋاز قىلسام كوكلەردە
قايرىلماس قاناتىم سەن.

قايتارما:

ۋەتىنىم ھاياتىمسەن،
قايرىلماس قاناتىم سەن.

1980 - يىل سېنتەبىر، ئۈرۈمچى.

دۇتتار كۈيى

پەدە بېسىپ ئۇرسام قولنى جۇپ تارىغا،
يۈرەكلەرنى ئوينىتىدۇ دۇتتار كۈيى.
ئويغاتقاندەك بۇلبۇل ئۇنى گۈل - چېچەكنى،
ھېسسىياتنى قوزغىتىدۇ دۇتتار كۈيى.

باشلاپ كىرىپ مېنى ھايات گۈلزارىغا،
ئىشچانلارغا سىرداش ئېتەر دۇتتار كۈيى.
چېكىپ كوڭۇل تارلىرىنى قىز - يىگىتنىڭ،
يۈرەككە ئوت يېقىپ ئۆتەر دۇتتار كۈيى.

كۈيچى بۇلبۇل كېلىپ قونار پەدىسىگە،
مۇقامىمغا بەرگەندە جان دۇتتار كۈيى.
شوخ ناخشامنى بېغىشلايمەن خەلقىمغە مەن،
چېلىپ سېنى ياڭراق سازىم ئۆمۈر بويى.

1981 - يىل مارت، غۇلجا.

يار ئىشقىدا پەرۋانە مەن

كېلىپ كوكلەم ئېچىلسا گۈل،
كۈلەر ھەريانە، ھەريانە،
قىلىپ بۇلبۇل خوشال نەغمە،
بولۇر شادانە - شادانە.

چېچەك پەسلى باھار چاغدا،
نىگارىم گۈل قىسىپ باغدا،
توكۇپ ساپ تەر ئانا يەرگە،
ياسار بوستانە - بوستانە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىيىكتى
www.uyghurkitap.com

تۇتىيا تۇپراقلىرىڭ،
سۇلىرىڭ كەۋسەر ماڭا.
يالقۇنلىغان قەلبىمدىن
مۇھەببەت ئاقار ساڭا.

جانىجان ۋەتەن ئانا،
كوز نۇرۇم ھاياتىمسەن.
پەرۋاز قىلسام كوكلەردە
قايىرىلماس قاناتىم سەن.

قايتارما:

ۋەتىنىم ھاياتىمسەن،
قايىرىلماس قاناتىم سەن.

1980 ـ يىل سېنتەبىر، ئۈرۈمچى.

دۇتتار كۈيى

پەدە بېسىپ ئۇرسام قولنى جۇپ تارىغا،
يۇرەكلەرنى ئويىنىتىدۇ دۇتتار كۈيى.
ئويغاتقاندەك بۇلبۇل ئۇنى گۇل ـ چېچەكنى،
ھېسسىياتنى قوزغىتىدۇ دۇتتار كۈيى.

باشلاپ كىرىپ مېنى ھايات گۇلزارىغا،
ئىشچانلارغا سىرداش ئېتەر دۇتتار كۈيى.
چېكىپ كوكسۇل تارلىرىنى قىز ـ يىگىتنىڭ،
يۇرەككە ئوت يېقىپ ئوتەر دۇتتار كۈيى.

كۈيچى بۇلبۇل كېلىپ قونار پەدىسىگە،
مۇقامىغا بەرگەندە جان دۇتتار كۈيى.
شوخ ناخشامنى بېغىشلايمەن خەلقىمغە مەن،
چېلىپ سېنى ياڭراق سازىم ئومۇر بويى.

1981 ـ يىل مارت، غۇلجا.

يار ئىشقىدا پەرۋانە مەن

كېلىپ كوكلەم ئېچىلسا گۇل،
كۇلەر ھەريانە، ھەريانە،
قىلىپ بۇلبۇل خوشال نەغمە،
بولۇر شادانە ـ شادانە.

چېچەك پەسلى باھار چاغدا،
نىگارىم گۇل قىسىپ باغدا،
توكۇپ ساپ تەر ئانا يەرگە،
ياسار بوستانە ـ بوستانە.

كېلىپ يارنىڭ قېشىغا مەن،
تېگىپ قويسام چېشىغا مەن،
تاۋار ياغلىق بىلەن ئۇردى،
مېنى جانانە ـ جانانە.

بولۇپ ھەمدەم نىگارىمغا،
يېتىپ ۋەسلى قارارىمغا،
دىيارىم ئىشقىغا بولدى،
يۈرەك پەرۋانە ـ پەرۋانە.

1981 ـ يىل مارت، غۇلجا.

گۈلزارنىڭ گۈلى دەيمۇ؟

بوستاندا كۈلۈپ تۇرساڭ،
گۈلزارنىڭ گۈلى دەيمۇ؟
جاناندەك ئاۋازىڭنى
بۇلبۇلنىڭ ئۈنى دەيمۇ؟

تەر توكۇپ چېچەكلەتسەڭ
ئەل سويگەن چىمەنزارنى.
گۈلشەننىڭ ۋاپادارى،
ئىشچاننىڭ خىلى دەيمۇ؟

كوڭلۈمنى ساڭا بەردىم
بەيگىدە چېلىشلاردا.
دەۋراندىن ھايات تاپقان
ئۆمرۈم سۇمبۇلى دەيمۇ؟

قايتارما:
گۈلزارنىڭ گۈلى دەيمۇ؟
ئاشىق بۇلبۇلى دەيمۇ؟

1981 ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا.

كاككۇك

قىلىپ پەرۋاز چىمەنزاردا،
كۈلۈپ شات سايرىدىڭ كاككۇك.
چىمەنزارغا بولۇپ ئاشىق،
ئەجەپ خۇش سايرىدىڭ كاككۇك.

كۆيۈك ئاقسا دالا ـ قىردا،
گۈزەل باغلار چىراي ئاچتى.
بولۇپ مەپتۇن ئاۋازىڭغا،
يۈرەكنىڭ شاتلىقى تاشتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ناۋا ئەيلە خوشال كاككۇك،
خۇمارمەن ناخشىغا سەندەك.
چىمەندە ياڭرىسا ناخشاڭ،
كوڭۇلگە ياقىدۇ قەندەك.

1981 ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا.

چېچەكلىدى هايات باهارى

(مۇستەهزات)

يۇرەكـكە قان، تېـنىمـگە جان بەردىـڭ پارتىيەم،
ساڭا سادىقمەن.
سەن بۇيرىساڭ ئوت كېچمەن تېگىرقىماي شۇ دەم،
ساڭا تالىقمەن.
مېهرىڭ بىلەن چېچەكلىدى ئۇمرۇم باهارى،
تاپتىم ئىجاتلىق.
ئىشقىڭ بىلەن جاراڭلىدى يۇرەكنىڭ تارى،
لېۋىمدە شاتلىق.
كوزۇمگە نۇر، دىلىمغا ئوت بەردىڭ، يېتىلدىم،
قايناق كۇرەشتە.

زەررە بولۇپ مەرت سېپىڭگە مەنمۇ قېتىلدىم،
ئالغا ئورلەشتە.
جېنىم پىدا ئۇلۇغ غايەڭ ئۇچۇن، دىدىم مەن،
قىلدىم قەسەميات.
شەپقىتىڭدىن سويۇندى جان، ئوچمەس قۇياشسەن،
نۇرلاندى هايات.
سەن باشلىدىڭ، يېڭىشلاردىن يېڭىشقا ماڭدۇق،
مۇشكۇل سەپەردە.
هەر سوزۇڭنى يالقۇنلىغان يۇرەككە تاڭدۇق،
غەلىبە ـ زەپەردە.
كامال تاپتى ئەزىز ۋەتەن، كۇلدى قاقاقلاپ،
تەلەي ـ بەختىدىن.
باقتى بىزگە يېڭى دەۋران قۇياشتەك چاقناپ،
ۋىسال تەختىدىن.
ئوتتى باشتىن جۇدۇن ـ چاپقۇن، پۇكۇلمىدىم مەن،
سەن بەردىڭ دەرمان.
"كەلدى نورۇز، كەلدى كوكلەم" هوزۇرلاندى تەن،
چېچەكلەپ بوستان.
بۇگۇن قۇتلۇق تويۇڭدا مەن، قولۇمدا قەلەم،
ئېيتىمەن ناخشا.
ئەقىدىگە ساداقەتنى ساقلىدىم هەر دەم،
ئەلگە بوپ ئاشنا.

شەپقىتىڭدىن چېچەكلىدى ھايات باھارى،
سايرىدى بۇلبۇل.
شەرىپىڭگە كۈي توقىدۇ يۈرەكنىڭ تارى،
ئەيلىگىن قوبۇل.

1981 - يىل ئىيۇل.

گۈل ۋە بۇلبۇل

(داستان)

مۇقەددىمە

باققا كىردىم تاڭ پەيزىدە كۈلگەندە چولپان،
توكتى ئەترە گۈل - چېچەكلەر، ھوزۇرلاندى جان.
تاڭ شامىلى يۈزلىرىمنى سويۇپ ئۆتكەندە،
بۇلبۇل قونۇپ گۈل بەرگىگە قوشاق پۈتكەندە.
قىزىلگۈلنىڭ غۇنچىلىرى ئاچتى يۈزىنى،
شىرىن ئۈگدەك باستى لېكىن بۇلبۇل كۆزىنى.
قىزىلگۈلنىڭ باغرىدا قان دېغىنى كوردۇم،
خىياللارنىڭ ۋادىسىدا ئادىشىپ يۈردۈم.
سىرداش بولدۇم قىرىق باھار بۇلبۇلغا، گۈلگە،

گۈل ۋە بۇلبۇل قىسسىسىنى پۈكتۈم كوڭۈلگە.
خىيال بىلەن كېچىلىرى ئۇيقۇمۇ قاچتى،
چۈشلىرىمدە ئىلھاملىرىم كوۋەجەپ تاشتى.
گۈل ۋە بۇلبۇل قىسسىسىنى ئەيلەشكە بايان،
قەلىمىمنىڭ ئاجىزلىقى ھەممىگە ئايان.
بىراق، ئۇيۇم بىر دەقىقە تاپمىدى ئارام،
قالارمەنمۇ كۈلكىگە دەپ بولدۇم بىئارام.
توختىمايدۇ سىۋەتتە سۇ قىلمىسا سەۋەپ،
جاپا چەكمەي يار ۋەسلىگە يېتىپ بولماس دەپ.
ئارام تاپماق بولدۇم سەھەر ئالدىم قەلەمنى،
قولدىن بەرمەي بۇ غەنىمەت پۇرسەتنى - دەمنى.

بىرىنچى باپ

بىر يۇرت بولغان تىيانشاننىڭ ئېتەكلىرىدە،
ئىپار تېمىپ تۇرار ئىكەن چېچەكلىرىدە.
تاغ گۈللىرى چۈمكەپ تۇرار ئۇنىڭ كوكسىنى،
توت پەسلىدە يوقاتماپتۇ باھار ھوسنىنى.
ساي سۇلىرى ئۈنچە چېچىپ ئويناپ ئاقىدۇ،
كېچىدە ئاي، كۈندۈز قۇياش خۇشتار باقىدۇ.
باغلىرىنىڭ جامالىغا بېھىشمۇ مەپتۇن،
ھويلا ئارام گۈل - چېچەكتىن كىيگەن چايشاپ تون.

قىزلىرىنىڭ گۈزەللىكى ئالەم ئارا پۇر،
كوزلىرىدىن ئېقىپ تۇرار دەريا ـ دەريا نۇر.
يىگىتلىرى باسقان يەردىن ئۈنەركەن چىچەك،
ئەمگەك سويەر، قولى چېۋەر، قورقماس تاغ يۈرەك.
يۇرت ـ يۇرتلاردا داستان ئىكەن نامى ـ شوھرىتى،
خانلىقلاردا ئاشار ئىكەن، ئىززەت ـ ھورمىتى.
مۇڭسىنىڭ شەرۋىتىگە قايىلكەن جاھان،
بىر چىشلىسە ھوزۇرلىنىپ ياشنار ئىكەن جان.
بۇ يۇرتلارنىڭ ھوكۇمرانى ئىدى زاھىدخان،
قىلىچىدىن تامغان ئىدى دەريا ـ دەريا قان.
يوقسۇللارنىڭ كوزلىرىدىن قۇرىماي يېشى،
پەريات ئۇرۇپ، پىغان چەككەن تاغلارنىڭ تېشى.
گۈل ـ گىيالار لەۋلىرىدە ئۈيۈپ قالغان قان،
كەلسە باھار، ئېچىلسا گۈل سوئۇنمىگەن جان.
تاغ چوققىسى داكا رومال ئارتقان بېشىغا،
ساي ـ جىرالار تولۇپ ئاققان ئەلنىڭ يېشىغا.
زاھىدخاننىڭ سەيلىگاھى قارغايزارلىق تاغ،
ئارامگاھى تاغ باغرىدا ئالمىزارلىق باغ.
ئالمىزاردا يوقسۇل ئەھلى توكەتتى قان ـ تەر،
تامچا تەرى خان تاجىغا قوندۇراتتى زەر.
ياشار ئىدى زاھىر ئاتلىق بىر ئۇستا باغۋەن،
تامچا تەرى مۇڭلەرنىڭ جىسمىدىكى قەن.

www.uyghurkitap.com

نۇرخان بىلەن چاتقان ئىدى ئۇمۇر بەرگىنى،
قوسىقىغا يەتمەس ئىدى تاپقان ـ تەرگىنى.
ئۇمۇر بويى رەنجىتمىگەن كىشى كوڭلىنى،
مۇڭلەرگە پىدا ئەيلەپ پۈتۈن ئۇمرىنى.
يولاتمىغان يۈرىكىگە ئوزگىچە خىيال،
دېيىشىدىكەن خەلق ئۇنى سوزى تاتلىق بال.
يېزىلىقلار رەنجىتسىمۇ بەزىدە ئۇنى،
ئالمايدىكەن ئۇز كوڭلىگە ئومرىدە بۇنى.
كەك ساقلاشنى بىلمەيدىكەن، كوڭلى تۈز ئىكەن،
يۇرت ـ جامائەت ئارىسىدا ئادىل سوز ئىكەن.
تەرىپىگە تۈمەن داستان ئېيتىلار ئىكەن،
توي ـ توكۈندە قوشاقلارغا قېتىلار ئىكەن.
نۇرخان ئىكەن ئۇز ئېرىنىڭ دەردىگە دەرمان،
پەرۋاندەك ئايلىناركەن ئەتراپىدا ھەرئان.
چولپان كۈلمەي، كۈن پاتقىچە ئالمىلىق باغدا،
زاھىر بىلەن تەر توكەركەن ھەسرەتتە ـ داغدا.
ئاقكوڭۈل ھەم ساددە ئىكەن قىزىق گەپلىرى،
تۈگىمەسكەن ئېيتسا ـ ئېيتسا تارتقان دەرتلىرى.
باشلىرىغا قىرو قونۇپ ئوتۇپتۇ ئۈنىڭ،
يۈزلىرىگە يىللار قورۇق پۈتۈپتۇ ئۈنىڭ.
ئەل ئىچىدە داڭقى باركەن قولى گۈل دىگەن،
بارمىقىدىن توكىلەركەن رەخقە گۈل ـ چىمەن.

بوستان چاچلىق، ئۇنچەم ئاتلىق قىزى بار ئىكەن.
چىرىغىنى ياندۇرۇشقا ئىزى بار ئىكەن.
ئەكىلىتىپ زاھىر كوزۇم قارىسى دەپتۇ،
نۇرخان سويۇپ يۇرىگىمنىڭ پارىسى دەپتۇ.
كىيىك كوزلۇك، ئانار يۇزلۇك قاشلىرى قەلەم،
گۇل ھوسنىدە بار گۇزەللىك بولغان ئىدى جەم.
ئورۇپ ئالغان ئون يەتتە تال سۇمبۇل چېچىنى،
يورۇتاتتى نۇر جامالى قارا كېچىنى.
بىرتال خال بار جىنەستىدەك لېۋى ئۈستىدە،
كېچىدە ئاي، تاڭدا چولپان ئاشىق ھوسنىگە.
گۇل-گىيالار تازىم قىلار باققا كىرسە ئۇ،
كەزگىنىدەك گۇل-چىمەننى مىسالى ئاھۇ.
بارمىغىدىن گۇل توكۇلەر ئىدى ئۇنچەمنىڭ،
كەشتىسىدە گۇزەللىگى كۇلەر ئالەمنىڭ.
جىلۋە قىلسا كەشتىسىدە گۇل پەسلى باھار،
"كوز تەگمىسۇن" دەپ ئانىسى ئېسىپتۇ تۇمار.
گۇزەل قىزنىڭ نادىر ئاتلىق يارى بار ئىدى،
ئىشقى ئوتى سويگۇسىگە زىمىن تار ئىدى.
غېرىپ ئىدى بۇ يېزىدا نادىر ئەزەلدىن،
ئوز دەردىگە داۋا ئىزلەر ئىدى غەزەلدىن.
يىگىت كوكسى كۇي ئۇقچىغان توختىماس بۇلاق،
ناخشىسىغا قىردا تورغاي سالاتتى قۇلاق.

دۇتتار چالسا پەدىسىگە قوناتتى تورغاي،
قامىتىنى ئەسلىتەتتى تاغدىكى قارىغاي.
يىگىتلەرنىڭ گۇلى ئىدى كوڭلى توز ئىدى،
بارچە يوقسۇل يات ئەمەستى، ئاڭا ئوز ئىدى.
ياش يىگىتلەر مەسلەتچىمىز دېيىشسە ئۇنى،
ئالاتتى ئۇ قېرىلارنىڭ ھەردەم كوڭلىنى.
چاپسا كەتمەن بىلىگىدە گۇمپا بار ئىدى،
كەزسە سەھرا جېرەن تېيى ئاڭا يار ئىدى.
ئاق يۇزىگە قوي كوزلىرى ياراشقان ئىدى،
يەر ئاستىدىن قىزلار خۇشتار قاراشقان ئىدى.
ۋۇجۇدىدا كۇچ-جاسارەت تۇراتتى تېمىپ،
مەڭزى بويلاپ قونغان تاڭنىڭ شەپىغى كېلىپ.
نادىر، ئۇنچەم ئاشىق بولۇپ كويۇشكەن ئىدى،
كوڭۇل بېرىپ بىر بىرىنى سويۇشكەن ئىدى.
ئۇچرىشاتتى تاغ باغرىدا بۇلاق قېشىدا،
قەلقەي ياغلىق يەلپۇنەتتى ئۇنچەم بېشىدا.
كوزىسنى ئېلىپ كېلەر بۇلاققا سۇغا،
بېقىشلىرى ئوخشار ئىدى گويا ئاھۇغا.
نادىر كۇتۇپ تۇرار ئىدى ئۇندا ئۇنچەمنى،
يەلكىسىدىن بىر دەققە ئاغدۇرۇپ غەمنى.
قارىسىنى كورۇش بىلەن ئۇنچەمنىڭ بەزەن،
گۇل ئىچىگە موكۇپ تۇرۇپ باقاتتى زوقمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇنچەم كېلىپ يولەنگەندە ياپ-يېشىل تالغا،
چوڭقۇر تىنىپ، چومگىنىدە بەزەن خىيالغا.
چولتۇككىدە كېلىپ چۈشسە ئالما بۇلاققا،
— بولدى كوردۇم چىقىڭ نادىر، — دەيتتى بۇ ياققا.
تال تۈۋىگە نادىر كېلىپ باقسا يارىغا،
كورۇنمەس قول چىپكەر ئىدى كوڭۇل تارىغا.
ئۇنچەم ئويناپ چاچلىرىنى يەرگە باقاتتى،
نادىر كېلىپ قىز مەڭزىگە لىۋىن ياقاتتى.
بۇلاق سۈيى جۇپ گەۋدىنى قىلاتتى ئايان،
موكەر ئىدى خىجىللىقتا تولۇن ئاي شۇ ئان.
ئىككى ئاشىق شىرىن ئارزۇ قۇچىغىدا مەس،
شۇ دەم ۋىسال توشىگىدە ئالاتتى نەپەس.
كوزىسىغا سۈنى ئىلىپ ماڭغاندا ئۇنچەم،
ئۇزۇتاتتى نادىر ئەيلەپ كوز نۇرىنى جەم.
ئۇنچەم پات-پات يارى تامان قوياتتى قاراپ،
ۋۇجۇدىغا ھىجرانلىقنىڭ ئوتلىرى تاراپ.
يورغىلىشىپ كۈن كەينىدىن ئايلار ئوتەتتى،
ۋاراقلىنىپ يىل دەپتىرى چاپسان پۇتەتتى.
ئاشىقلارنىڭ يۈرەك ئوتى لاۋۇلدار ئىدى،
كوزلىرىدە ئۇچقۇنلىرى پاللىدار ئىدى.

* * *

زاھىدخاننىڭ پەرمانىدىن سىلكىنىپ ئالەم،

يوقسۇللارنىڭ گەجگىسىنى باستى تاغدەك غەم.
شاھزادىگە ياساش ئۇچۇن باغى ئەرەمنى،
ھاشار دىدى، ھەيدەپ ماڭدى مىڭلاپ ئادەمنى.
ھاشار بىلەن بولسا ئەلنىڭ يۈرىگى زەرداپ،
سەمرەر ئىكەن بايلىق تېپىپ ئاقساقال ئەرباپ.
يىغا-زارە قاپلاپ كەتتى يېزا ئۇستىنى،
ھىجران تىغى تىلىپ ئوتتى ئانا كوكسىنى.
قانچە قىزلار ئۇز يارىدىن بولۇشتى جۇدا،
يىتىم بوتا كەبى بوزلار بىتەلەي بالا.
ھىجران تىغى كوكۈللەرنىڭ رىشتىگە تەگدى،
دەھشەت قۇيۇن لالىلەرنىڭ بەرگىنى ئەگدى.
تۇن-كېچىنى تاڭغا ئۇلاپ، ياغلىقتا ئۇنچەم
كەشتىلىدى بىر تال غۇنچە سويۇندى ئالەم.
چولپان تۇغدى ماڭدى ئۇنچەم بۇلاق بېشىغا،
چوگىلەر ئىدى تۇگمەن تېشى ئاققان يېشىغا.
غەمكىن ئىدى ئۇز يارىدىن ئايرىلىپ نادىر،
ئۇز جانانى-قانىتىدىن قايرىلىپ نادىر.
تەلمۇرەتتى سويگەن يارىنىڭ يولىغا قاراپ،
بۇلۇتلاردىن چىقار ئىدى تولۇن ئاي ماراپ.
ئويلار ئىدى: ئۇنچەم نىچۇن كېچىكتى بۇگۈن؟
ئىتىگىنى يېيىپ قاچار ئىدى قارا تۈن،
قۇلىغىغا كىردى بىردىن قەدەم تىۋشى،

كوچكىنىدەك كوكتە يۇلتۇز پۇتتى تەشۇشى.
كەلدى ئۇنچەم ئەلەم بىلەن بۇلاق بېشىغا،
زامان ئۇغا سالغان ئۇنىڭ تەملىك ئېشىغا.
نادىر بېسىپ باغرىغا چىلىڭ لېۋى سۇزۇكنى،
بارمىغىغا سېلىپ قويدى تىللا ئۇزۇكنى.
"بۇ ئانامدىن تەۋەررۇك ھەم يالداما ماڭا،
ئەمدى سىزگە تىللا ئۇزۇك مەندىن يالداما."
دىدى ئۇنچەم: "ئەمدى كېتىپ كېلەرسىز قاچان؟
رىشتەمىزنى ئۇزمىسكەن ئايرىلىش ـ ھىجران.
يولىڭىزغا تەلمۇرۇشتىن كوزۇم تالمىسۇن،
ئازاپلىنىپ يول ئۇستىدە تېنىم قالمىسۇن".
"مەن كېلەرمەن ئۇنچەم غەمگە بولماڭ مۇپتىلا،
كويلىرىمنى يەتكۇزىدۇ تاڭدىكى سابا.
بۇلۇت كېتىپ قۇياش كۇلۇپ باقار ئالەمگە،
كۇلكىڭىزنى ئالماشتۇرماڭ ئەلەمگە ـ غەمگە.
بۇ ئۇزۇككە قاراڭ مېنى سېغىنغان چاغدا،
مەن بولارمەن ئالدىڭىزدا شۇ ھامان پەيدا.
مەن سېغىنسام سىزنى ئۇنچەم قىلارمەن قانداق؟
سىزدىن بەتتەر قىينار مېنى ھىجران، ئىشتىياق."
گۇل غۇنچىسى كەشتىلەنگەن ياغلىقنى ئۇنچەم
سۇندى ئاھۇ كوزلىرىدە كورۇندى شەبنەم.
تەمشەلگەندە ئېلىش ئۇچۇن نادىر ياغلىقنى،

قارا قويۇن باستى بىردىن زىمىن ـــ بارلىقنى.
ئۇچتى ياغلىق قويۇن بىلەن ھاۋاغا شۇ ئان،
بىر نەپەسكە تۇتەك بىلەن قاپلاندى ھەر يان.
قول سوزۇشۇپ ئىككى ئاشىق تۇراتتى ھەيران،
ئاستىن ـ ئۇستۇن بولغىنىدەك گويا يەر ـ جاھان.
پۇتتى كوزدىن بىر قاپتالغا كىرىپ شۇم قويۇن،
باقتى ئۇنچەم ئەلەم بىلەن بولۇپ جىگەر خۇن.
قىزنىڭ بوستان كىرپىكىگە قونغاندا شەبنەم،
دىدى نادىر: "بۇيرىماپتۇ، بولدى، يىمەڭ غەم."
قىز بېشىنى قويدى يىگىت كوكسىگە شۇ چاغ،
ئايرىلىشقا كوزى قىيماي تۇرۇشتى ئۇزاق...
كەلتۇر ساقى جامدا مەينى قانسۇن تەشنا دىل،
كەشتىلەنگەن ياغلىق نەدە؟ ـــ شائىر بايان قىل!

ئىككىنچى باپ

ھالقىغاندا زاھىدخانىنىڭ يېشى قىرىقتىن،
بىر كېنىزەك سېتىپ ئاپتۇ شەھىرى بەلختىن.
ئايخان ئاتلىق بۇ كېنىزەك ھىلىگەر ئىدى،
زاھىدخانىنى شەيدا قىلغان جىلۋىگەر ئىدى.
پەرزەنت دېغى زاھىدخانىنى قىينايتتى ھامان،
كېچە ـ كۇندۇز ئوغۇل پەرزەنت قىلاتتى ئارمان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

خاننى ئايخان ئارزۇسىغا يەتكۈزمەك ئۈچۈن،
بار ئەقلىنى سالدى ئىشقا كۈندۈز ھەمدە تۈن.
ئويلاپ تاپتى بىر ھىلىنى كوڭلى تىنجىدى،
بىرنەچچە كۈن يالغان قۇسۇپ تاماق يىمىدى.
زاھىدخانغا خەۋەر بەردى ھامىلدارلىقتىن،
كوككە يەتتى خاننىڭ بېشى بۇ خوشاللىقتىن.
خەۋەرچىلەر سارجا كىيدى، ئېلىشتى ئىنئام،
ئوردا ئەھلى قۇللۇق ئېيتىپ كوتىرىشتى جام.
ئالتۇن قەسىر سالدۇرۇپتۇ ئايخان ئۈچۈن خان،
تاملىرىدا چېچەكلىتىپ رەڭمۇ-رەڭ بوستان.
باشلىرىغا ئالتۇن گۈلتاج تاقاپتۇ ئايخان،
ئەسىر بوپتۇ جامالىغا تېخىمۇ خاقان.
ھوسنى ئىقلىم بابىدا پۈر قىرىق يۇلتۇزنى،
سوزى شېكەر، قولى چېۋەر چېچى قۇندۇزنى.
مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە سېلىپ بېرىپتۇ،
مەلىكىنىڭ دىگىنىنى قىلىپ بېرىپتۇ.
مەلىكىنىڭ خۇلقى شاھنى ئەسىر قىلىپتۇ،
ھىلە بىلەن شاھقا ئايخان قىلتاق سېلىپتۇ.
ئاي نۇرلىرى جىلۋىلىنىپ كۈمۈش شەبنەمدە،
تۈن باشلىنىپ ئەل ئايىغى بېسىققان دەمدە.
ئالتۇن قەسىر ئىشىگىدىن خاقان كىرىپتۇ،
نەپسى قىستاپ، مەلىكىگە يېقىن بېرىپتۇ.

ناز-كەرەشمە بىلەن ئايخان قىيناپتۇ خاننى.
ھىلىسىدىن يىغلىتىشقا قادىر جاھاننى.
ھىلىسىنى يوشۇرۇشقا ئايخان خاقاندىن،
چۈش كوردۇم دەپ بايان قىپتۇ خانغا يالغاندىن.
دەپتۇ ئايخان: "چۈش كوردۇممەن بۈگۈن ئاجايىپ،
بولۇپتىمىش قوسىغىمدىن پەرزەنتىم غايىپ.
يۈرەرمىشمەن پەريات ئۇرۇپ باياۋان ئارا،
دىگۈدەكمىش كىمدۇر بىرى ئالدىڭغا قارا.
قارىسامەن يىغلىغۇدەك پاخلان بىر بوۋاق،
ئالاي دىسەم يەتمىگۈدەك قوللىرىم بىراق.
قىرىق ياشلىق ئەركەك زاتى توساپ ئاپتىمىش،
تۇرغىدەكمىش ئوڭ قولىدا قان ئاققان قىلىچ.
غايىپتىن بىر ئاۋاز كەلدى — قاچقىن دەپ باققا،
بىلمەسمىشمەن قېچىشىمنى لېكىن قاياققا.
ئويغانسام مەن چۈشۈم ئىكەن ھەسرەتكە چومدۇم،
نادامەتنىڭ قەۋرىسىگە ئۆزۈمنى كومدۇم."
ئايخان كورگەن قىزىق چۈشتىن چوچۇگەن خاقان،
يارلىق يېزىپ شەھەرلەرگە تارقىتىپ پەرمان.
"كىم ئاجايىپ چۈشكە بەرسە جايىدا تەبىر،
ئىنئام بىلەن قىلاي ئۇنى مەن ئوزەمگە پىر.
توغرا تەبىر بېرەلمىسە ئاسمەن دارغا،
گوشلىرىنى يەيدۇ ھۇقۇش، قوزغۇنۇ-قارغا.

مەلىكىنىڭ بۇ چۈشگە بېرەلمەي تەبىر،
نۇرغۇنلىغان جان سىرتماققا بولۇپتۇ ئەسىر.
گۈل كورۇنۇپ كوزلىرىگە بۇ پانى جاھان،
دار ئالدىدا بوپتۇ گۈلدەك چىرايلار سامان.
بۇ ئوردىدا زېرىپ ئاتلىق بىر قۇل بار ئىدى،
خان شىكارغا كەتسە ئايخان ئاڭا يار ئىدى.
ئۈگىتىپتۇ ئايخان ئاڭا چۈشنىڭ سىرىنى،
بىلەر ئىكەن زېرىپ ئايخان قۇرغان ھىلىنى.
ئوردا تامان يول ئالغاندا زېرىپ شات-خورام،
باقتى ھەيران ئىچ ئاغرىتىپ زېرىپقا ئاۋام.
زېرىپ كېلىپ چۈشكە تەبىر بېرىش ئويىنى،
بىلدۇردى تېز زاھىدخانغا ئېگىپ بويىنىنى:
"ئۇلۇغ شاھىم تىلەيمەن، بىر قوشۇق قېنىمنى،
مەلىكىگە پىدا قىلاي پاسىق جېنىمنى."
پەرمان قىلدى خاقان ئاڭا "قېنى سوزلە" دەپ،
ئايلاندۇرۇپ بەك ئۇزاقتىن ئۇ باشلىدى گەپ.
دىدى زېرىپ: "بۇ چۈشتە بار سىرلىق ئالامەت،
مەلىكىمىز ئوغۇل پەرزەنت تۇغار سالامەت.
ھەق ھوكمىگە ئۇلۇغ شاھىم قىلمىسا ئەمەل،
غايىپ بولار پەرزەنت بۇندىن تاپماستىن قەرەل.
ئەركەك زاتى مەلىكىگە كورۇنسە بولماس،
ياسىتىلسۇن مەلىكىگە باغى ئېرەم خاس.

كوز ئاچقىچە ئەزىز پەرزەنت پانى دۇنياغا،
سىغىنىشى كېرەك شاھىم ئۇلۇغ خۇداغا.
كورۇپ قالسا مەلىكىمىز ئەركەك زاتىنى،
قايغۇ-ئەلەم قاپلار شاھنىڭ بار بىساتىنى.
شاھنشاھقا بۇ ئىش ئەگەر كەلسىمۇ مالال،
مەلىكىگە كورۇنمەسكە قىلارسىز ئامال."
شاھ بىلمەستىن مەلىكىنىڭ ھىلە-قەستىنى،
پىنھان جايغا كوچۇرۇپتۇ ئايخان تەختىنى.
باغى ئېرەم ياسىتىپتۇ ئۈچ ئاي ئىچىدە،
ئوتكۇزۇپتۇ ئايخان كۈننى ئىشرەت ئىچىدە.
توققۇز ئاينى شۇ يوسۇندا تولدۇرۇپ ئايخان،
بىر فوسۇنكار كەمپىر تېپىپ قىلىپتۇ پەرمان:
"ئۈچ كۈن موھلەت، قايسى ئويدە تۇغۇلار ئوغۇل،
تۇن كېچىدە ئېلىپ كەلگىن ئالدىمغا ئۇدۇل.
خىزمىتىڭگە ئاتمىش يامبۇ بولىدۇ تارتۇق،
مەلىكىنىڭ سايىسىدا ياشايسەن سەن توق."
"باش ئۈستىگە" دەپتۇ يولغا چۈشۈپتۇ كەمپىر،
ئايان ئىكەن بۇرۇندىنلا كەمپىرگە بۇ سىر.
كېچە-كۈندۈز كوچا-كويدا كېزىپتۇ كەمپىر،
قىلدى دەپتۇ غېرىپلىقنى بىر خۇدا تەقدىر.
ئىشكىلەردە قىلار ئىكەن دۇئا-تىلاۋەت،
قان ياش توكۇپ تەقدىرىدىن چېكەركەن ھەسرەت.

ئىككى كۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ ھىلىگەر كەمپىر،
ئۇچراتماپتۇ ھامىلدارغا كەمپىرنى تەقدىر.
ئۈچ كۈن موھلەت توشۇپ قاپتۇ بولماپتۇ ئامال،
شۇم كەمپىرنى ئوراپ ئاپتۇ دەھشەتلىك خىيال.
تۈن كېچىدە يىراق يۇرتقا قاچماقنى ئويلاپ،
يول ئاپتۇ ئۇ ئىدىرلىقتا سوقماقنى بويلاپ.
توساتتىنلا بىر يىگىتكە ئۇچراپتۇ كەمپىر،
قورقىنىدىن قول سوزۇپتۇ بوپ مىسكىن پېقىر.
بىر يامبۇنى بېرىپ يىگىت يولغا مېڭىپتۇ،
كەمپىر ئۇنىڭ چىرايىدىن غەمنى سېزىپتۇ.
يولنى توسۇپ دەپتۇ كەمپىر "نېچۈن چەكتىڭ غەم،
كوزلىرىڭدە كورۇنىدۇ تۈگىمەس ئەلەم."
— توسما مېنىڭ يولۇمنى سەن، تاپاي مەن داۋا،
شۇملۇغۇمنى ھەتتا ئىتمۇ كورمەيدۇ راۋا.
— ئېيتقىن ئوغلۇم، ھېچگەپ ئەمەس مەن بولسام داۋا،
سېنىڭ ئۇچۇن قېرى جېنىم چەكسە مىڭ جاپا.
يىگىت ئاڭا ئوز سىرىنى قىلىپتۇ بايان،
شاتلىنىپتۇ ئىچ-ئىچىدىن كەمپىرمۇ شۇ ئان.
ئىپپىتىنى توككەن ئىكەن يىگىت بىر قىزنىڭ،
قىسقا قىلىپ تىللىرىنى يۇزى قىرمىزنىڭ.
ئاي، كۈن ئوتۇپ چەت گەمىدە كورۇپتۇ ئوغۇل،
ھەسرەت بىلەن كوز يۇمۇپتۇ چاچلىرى سۇمبۇل.

ئاڭلاپ يىگىت سوزلىرىنى دەپتۇ "غەم يىمە،
مىسكىن موماڭ قولىدىن ئىش كەلمەيدۇ دىمە.
قېنى بوۋاق؟! پەرزەنت كورمەي داغدا ئوتكەندىم،
پەرزەنت دېغى بىلەن ئادا بولۇپ پۈتكەندىم.
تەلۋىمنى ئاللاكىرەم بىجا ئەيلەپتۇ،
ماڭا شاھلىق تاجىدىنمۇ چوڭ ئامەت كەپتۇ."
غەم يۇكىنى تاشلاپ يىگىت كۈلۈپتۇ شۇ ئان،
كەمپىر بىلەن يىگىت يولغا بولۇپتۇ راۋان.

....

....

ئېلىپ كېلىپ كەمپىر يوگەپ پاخلانىدەك ئوغۇل،
مەلىكىنىڭ سارىيىغا كىرىپتۇ ئۇدۇل.
شۇ ھامانلا تەۋەللۇتتا تۇرۇپتۇ ئايخان،
تارقىلىپتۇ كوز ئاچتى دەپ كۈتۈلگەن مېھمان.
پادىشانىڭ بېشى كوككە يېتىپتۇ شۇ ئان،
"خۇداۋەندا، — دەپتۇ، — مەندە قالمىدى ئارمان."
شاھزادىغا ئوسمان دىگەن ئاتنى قويۇپتۇ،
توي مەركىگە توگە، قولۇن، قويلار سويۇپتۇ.
قىرىق كېچە-قىرىق كۈندۈز بەزمە قۇرۇپتۇ،
ئوردا ئەھلى مەئىشەتتە ئومۇر سۇرۇپتۇ.
ئون بەش ياشتا ئوسمان ئوزى چىقىپتۇ ئوغا،
ئوز ئوۋىنى ئاتىسىغا قىلىپتۇ سوغا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شىكار بىلەن ئۆتەر ئىكەن ئۇنىڭ كۈنلىرى،
ئويۇن بىلەن ئۆتەر ئىكەن كېچە-تۈنلىرى.

*

* *

خان نەۋكىرى ئىكەن ئەنۋەر ئىسىملىك باتۇر،
باتۇرلۇغى خوشنا قورغان ئارا ئىكەن پۇر.
پەرمان بوپتۇ زاھىد شاھتىن ئەنۋەرگە بىر كۈن،
ئۆگەتسۇن دەپ ھۈنىرىنى ئوسمانغا پۈتۈن.
ئۆگىتىپتۇ شاھزادىگە ئاۋال چېلىشنى،
ياۋ بېشىغا ئەپچىلگىنە قىلىچ سېلىشنى.
ساداقتىن ئوق ئۈزسە ئوقى تېپىپ نىشاننى،
خوشال قىپتۇ شاھزادىنىڭ ئىشلىرى خاننى.
راستۇ-يالغان شاھزادىنىڭ چىقىپتۇ نامى،
شاھلار ئارا تارقىلىپتۇ شوھرىتى-شانى.
شاھزادىگە شىكار يەنە قىلىپتۇ خۇمار،
ئارزۇسىنى شاھىنشاھقا ئەيلەپتۇ ئىزھار.
بۇنى ئاڭلاپ شاھ ئوغلىغا يارلىق يېزىپتۇ.
يارلىغىدا ئۆز كۆڭلىنى مۇنداق تىزىپتۇ:
"كۆز قارچۇغۇم، مىراسخورۇم ئوغلۇم ئوسمانغا،
يېتىپ مەلۇم بولدى سېنىڭ ئارزۇڭ ئاتاڭغا.
ئۆز كۈچۈمنى سىناي دەپسەن شىكاردا، ماڭا،
ئاتاڭ ئاق يول تىلەپ دۇئا بېرىدۇ ساڭا."

دۈپۈرلىگەن ئات تۇيىغى چېقىپتۇ چاقماق،
ئاتلىنىپتۇ شاھزادە شات ئېلىپ ئوق-ياراق.
شام بىلەن تەڭ قارىغايزارغا كېلىپ قونۇپتۇ،
نەۋكەرلىرى شاھزادىگە شاراپ سۇنۇپتۇ.
تۈن يېرىمدا تارقىلىپتۇ نەۋكەر بەزمىدىن،
ئۆز كۆڭلىنى مەمنۇن قىلىپ سازۇ-نەغمىدىن.
بارگاھنى يىغىشىپتۇ چىققاندا قۇياش،
رەڭدار يوپۇق يېپىنغاندا دالا، تاغۇ-تاش.
يول يۈرۈپتۇ چوققىلارنى بېسىپ ئۆتۈپتۇ،
تۇلپارلارنىڭ پۇتلىرىدا دەرمان پۈتۈپتۇ.
تاغ قاپتىلى، جىرالارنى كېزىپ شاھزادە،
ئۇچراتماپتۇ كىيىك-مارال بوپتۇ ئاۋارە.
كەچكى شەپەق دوڭ يوتىغا چايشاپ ياپقاندا،
تاغ سۇلىرى ئالتۇن چايقاپ ئويناپ ئاققاندا.
شاھزادىغا ئانا كىيىك ئۇدۇل چىقىپتۇ،
ئارقىسىغا بۇرۇلۇپتۇ تاققا قېچىپتۇ.
قىقاس-چۇقان تاغ ئىچىنى ساپتۇ لەرزىگە،
شامالدىن تېز ئۇچار كىيىك باقماي كەينىگە.
ئانا كىيىك قارىغايزارنى قىلىپتۇ نىشان،
شاھزادىمۇ ئۆز توپىدىن ئۈزاپتۇ شۇ ئان.
قۇياش قويۇپ چوققىغا باش يۇمۇپ كۆزىنى،
تۈن پەردىسى ياپقان چاغدا نۇرلۇق يۈزىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

غايىپ بوپتۇ ئانا كېيىك بىر دوڭدىن ئۆتۈپ،
ئوسمان ئاتتىن چۈشتى شۇ چاغ سەۋرىسى پۈتۈپ.
ھەمرالىرى قالدى نەدە، يولى قاياقتا،
بىلمەس ئىدى مېڭىشىنى تۈندە قاياققا.
قارىغايزارغا تۇتقان چاغدا تۈن قارا پەردە،
تۈننى تاڭغا ئۇلىماقچى بوپتۇ شۇ يەردە.
تۈنجى قېتىم شۇ دالادا ياتتى شاھزادە،
قورقۇنچلۇق خىياللارغا بولۇپ ئۇ بەندە.
كىرپىكلىرى جۈپلەشتىكىن قانداق مەھەلدە،
چوچۇپ ئاچتى كۆزلىرىنى ئالتۇن سەھەردە.
ئەنسىز ئۈندە قاقىلدىدى بىر زاغ شاخ ئارا،
شاھزادىنى چاقىرغاندەك "بۇ ياققا قارا."
كۆزى چۈشتى شاھزادىنىڭ تاۋار ياغلىققا،
ئوقنى ئېلىپ سالغان چاغدا كۈمۈش ساداققا.
ئىلدام بېرىپ ئالدى شاختىن تاۋار ياغلىقنى،
باقتى ئۇزاق گۈل غۇنچىغا ئۇنتۇپ بارلىقنى.
يۈرىكىگە ئوت تۇتاشتى ئازدى ھوشىدىن،
بۇنى تىككەن پەرىمۇ يا ئىنسان پۈشتىدىن.
مىندى ئاتقا بارگاھىنى ئىزدەپ كەتتى ئۇ،
كۈن پاتقىچە مەنزىلگاھقا بېرىپ يەتتى ئۇ.
كەلتۈر ساقى بىر كاسا مەي مەي خۇمارىغا،
كۆيلەي يەنە ئۇرۇپ زەخمەك غەمنىڭ تارىغا.

ئۈچىنچى باپ

ئىشق ئوتى شاھزادىنى زەپەران قىلدى،
يۈرىگىنى قايغۇ-غەمنىڭ نەشتىرى تىلدى.
بىتاپلىقنىڭ ياستۇقىغا قويدى بېشىنى،
توختاتمىدى بەزمە-مەشرەپ غەملىك يېشىنى.
شاھزادىنىڭ بىتاپلىقى يەتكەندە خانغا،
ئەلەم تىغى پاتتى شۇ دەم يۈرەككە—جانغا.
پەرمان بىلەن تېۋىپلارنى يىغدى زاھىدخان،
شاھزادىغا شىپا ئىزلەپ ئۇلاش ئۈچۈن جان.
كەپتۇ مەشھۇر تېۋىپ-داخان پۈتۈن يۇرتلاردىن،
دورا ياساپ مەرۋايىت ھەم ئىسىل ئوتلاردىن.
ئىچكۈزسىمۇ شاھزادىگە بولماپتۇ شىپا،
زاھىدخاننىڭ جەھلى قېتىپ بولۇپتۇ خاپا.
كۈندىن-كۈنگە شاھزادىنىڭ قېنى قېچىپتۇ،
زاھىدخانمۇ بال ئورنىغا زەھەر يۇتۇپتۇ.
شاھزادىنىڭ تامىقىدىن سۇمۇ ئۆتمەپتۇ،
قۇرۇق سۆڭەك بولۇپ قاپتۇ، رىسقى پۈتمەپتۇ.
ھەركۈنى خان سەھەر كېلىپ ئوغلىنى كۆرۈپتۇ،
كۆز نۇرىنىڭ ھاياتىدىن ئۈمىد ئۈزۈپتۇ.
شاھزادىگە كېچە-كۈندۈز بولۇپتۇ ھەمرا،

شاھ يۈزىنى يۇيار ئىكەن كۆز يېشى — دەريا.
ئىبادەتتە ئولتۇراركەن خاقان سەھەردە،
ئۆي كېمىسى ئۈزەر ئىكەن دەھشەت-خەتەردە.
تاتلىق ئۇيقۇ تۈشىگىدە شاھزادە يېتىپ،
كۆلەر ئىكەن ئۆز چۈشىدە ۋەسلىگە يېتىپ.
— "بۇ كەشتىنى سەن باسقانمۇ ئېيتقىنا جانان؟"
شاھزادىنىڭ بۇ سۆزىدىن شاھ بولۇپ ھەيران.
خان قارىسا، ئوغلى تاتلىق ئۇخلاۋېتىپتۇ،
ئۇزاقلاردا خوراز چىللاپ تاڭمۇ ئېتىپتۇ.
شاھزادىنىڭ سۆزى ئاڭا بوپتۇ تېپىشماق،
شاھ بىلمەپتۇ تېپىشماقنى يەشمەكنى قانداق.
مۇنەججىمگە ئاچقۇزۇپتۇ شاھىنشاھ كىتاب،
مۇنەججىمدىن ئاڭلاپتۇ ئۇ ئەقەللى جاۋاپ.
— "كەشتە" سۆزى ئىشتىياقنىڭ بەلگىسى بولار،
ئىشتىياقنى تارتسا كىمكى سارغىيىپ سولار.
شاھزادىدىن ئويغانغاندا سوراپتۇ ئەھۋال،
شەپقىتىدىن پەرزەندىگە ئىچكۈزۈپتۇ بال.
ئوغلىنىڭ شۇ سۆزلىرىنى ئەيلەپتۇ بايان،
پەرمان قىپتۇ، سىرنى قىل دەپ ئاتاڭغا ئايان.
شاھزادىنىڭ لەۋلىرىگە كۈلكە قونۇپتۇ،
كەشتىلەنگەن قول ياغلىقنى ئېلىپ سۇنۇپتۇ.
ۋە دەپتۇ ئۇ: "ئىشقى ئوتى كۆيدۈردى مېنى،

بۇ پەرىنىڭ ئالقىنىدا ئوغلۇمنىڭ جېنى.
بۇ كەشتىنىڭ ئىگىسىلا دەردىمگە داۋا،
كورسەم ئۇنىڭ ئاي يۈزىنى تاپمەن شىپا."
شاھنىڭ كۆڭلى ئىمىن تېپىپ ئورۇپتۇ خەندان،
ۋەزىرلەرگە يەنە پەرمان بېرىپتۇ شۇ ئان.
ئون كۈن مۆھلەت بۇ پەرىنى تاپىسەن دەپتۇ،
يۇرت-يۇرتلارغا بۈگۈنلا ئات چاپىسەن دەپتۇ.

*

* *

بۇ سۆزلەرنى ئەنۋەر ئاڭلاپ ئويغا پېتىپتۇ،
خىيال بىلەن كۆزلىرىدىن ئۇيقۇ قېچىپتۇ.
بۇ كەشتىنى تىككەن قىزنىڭ يارى بارمىدۇ؟
ۋۇجۇدىدا ئىپپەت، نومۇس، ئارى بارمىدۇ؟
بۇ كەشتىنى شاھزادىگە كەلتۈردىكىن كىم؟
ئويلار ئىدى كېچە-كۈندۈز ئەنۋەر بىتىنىم.
كۆز ئالدىغا كەلمەس ئىدى ئۆزگە ئۇنچەمدىن،
جىگەر باغرى بولۇپ كاۋاپ تەشۋىشتىن، غەمدىن.
بۇ كەشتىنى كۆرمەكنى ئۇ، جەزىم ئەيلىدى،
ئەھۋال سوراپ شاھزادىگە تازىم ئەيلىدى.
شاھزادىنىڭ ياستۇغىدا كوردى كەشتىنى،
تىلدى ئۇنىڭ يۈرىگىنى ئەلەم نەشتىرى.
پۈتۈن ئالەم كېيگىنىدەك قارا قازاننى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇدھىش جۇدۇن كەزگىنىدەك باغنى-بوستاننى.
ئەنۋەر غەزەپ زەنجىرىدە تولغىنىپ كەتتى،
ئىش خەتەرلىك، ئەمدى سىرنىڭ تەكتىگە يەتتى.
شاھ يۇرتىدا بۇ كەشتىنى ھېچكىم تىكەلمەس،
گەر تىكسىمۇ جۇلاسىنى بۇنداق چېكەلمەس.
دەيتتى ئەنۋەر ئەمدى بۇنى قانداق قىلغۇلۇق،
نىشان قىلغان ئۇز دوستىنىڭ كوكرىگىنى ئوق.
نادىر بىلەن ئەنۋەر ئىدى جان-جىگەر يولداش،
ئەل ئىچىدە ئاتىلاتتى قوشماق قېرىنداش.
بىر بىرىگە ئېيتار ئىدى كوڭۇل سىرىنى،
يامان كوزدىن ئاسرار ئىدى بىرى بىرىنى.
كەلسە ئەگەر قايىسسىنىڭ بېشىغا كۇلپەت،
ئايىمايتتى مۇلكى تۇرماق جېنىنى ئەبەت.
بىر كورۇپلا كەشتىلەنگەن ياغلىقنى ئەنۋەر،
ۋۇجۇدىنى باسقان ئىدى دەھشەتلىك خەتەر.
ئەنۋەر خىيال دەرياسىدا ئۇزمىدى ئۇزاق،
نادىر كەتكەن مەنزىل بۇندىن ئىدى بەك يىراق.
تۇن پەردىسى يەر-زېمىنغا گىرە سالغاندا،
ھەممە شىرىن ئۇيقۇدا تېچ ئارام ئالغاندا.
قامچا ئۇردى ئەنۋەر مىنىپ ئۇچقۇر ئېتىغا،
جاسارەتنى پۇكۇپ مەھكەم يۇرەك قېتىغا.
قانچە دەريا، داۋانلاردىن ئوتۇپتۇ ھالقىپ،

قۇياش موكسە، نۇر توكۇپتۇ تولۇن ئاي بالقىپ،
يېتىپ كەپتۇ ھاشارچىلار قارارگاھىغا.
ياش توكەركەن بۇندا ھەر تاش ئەلنىڭ ئاھىغا.
پانا جايدا بايان قىپتۇ ئەنۋەر پەرماننى،
قۇرۇشۇپتۇ ئىككى باتۇر ئەپلىك پىلاننى.
تۇن-كېچىنى پانا ئەيلەپ يولغا چۇشۇپتۇ،
تاڭ ئالدىدىن كوكتە چولپان يۇلتۇز ئۇچۇپتۇ.
توختىماپتۇ قونالغۇدا ھاردۇق ئالماپتۇ،
تۇلپارلارنىڭ ئايىغىدىن مادار كېتىپتۇ.
يول يۇرۇپتۇ، يول يۇرسىمۇ ئاۋۇن يۇرۇپتۇ،
كۇن پېشىندا قىز يۇرتىنى ئاران كورۇپتۇ.
سۇنغىن ساقى ئاچچىق مەيدىن بىر قەترە يۇتاي،
ئىلھاملىرىم بولسۇن ئەمدى ئۇركەشلىگەن ساي.

توتىنچى باپ

چاپارمەنلەر يۇرت-يۇرتلارغا سېلىشىپتۇ ئات،
شاھ پەرمانى قارا قۇشتەك يېيىپتۇ قانات.
ھەممە يەردە كەشتىچىنى ئىزلەپتۇ تىنماي،
ئاۋارىكەن كەشتىچىدىن خەۋەر تاپالماي.
كاللىسىنىڭ كېتىشىدىن قىلىپ ئەندىشە،
ئىزدەيدىكەن كەشتىچىنى بەگلەر ھەممىشە.

يۇرت ئەھلىنىڭ يۈرەكلىرى بولۇپتۇ زەرداپ،
تىڭچىلاردىن چىقماس ئىكەن بىرەر خۇش جاۋاپ.
تاغلىق يېزا ياتقان چاغدا شىرىن ئۇيقۇدا،
ئىمىن بەگلەر ئەيشى-ئىشرەت قۇرغان چېغىدا.
ئات چاپتۇرۇپ ئېلىپ كەپتۇ يېڭى پەرماننى،
شاھ پەرمانى سىقىرىتىپتۇ تۈمەن مىڭ جاننى.
ئىمىن بەگنىڭ كوزى چۈشۈپ پەرمانغا شۇ تاپ،
سۇنغىنىدەك بوپتۇ جاللات ئەجەلدىن شاراپ.
ئەيشى-ئىشرەت ئايلىنىپتۇ خىيالغا-غەمگە،
كۆلكە-ناخشا ئايلىنىپتۇ دەرتكە-ئەلەمگە.
تۈننى تاڭغا ئۇلار ئىكەن ئىمىن بەگ ئويلاپ،
قول، دىدەك ھەم نەۋكەرلەرگە ئۇغىسى قايناپ.
"كورگەن ئىدىم بۇنداق گۈزەل كەشتىنى قاچان"،
دەپ ئويلاركەن يۈرىگىنى چولغاپ دەرت پىغان.
كېچىلىرى تولغىنىپتۇ ئۇخلىماي غەمدىن،
بىر يۇتۇم سۇ، بىر بۇردە نان ئوتمەپتۇ گالدىن.
بىر كۈن كەچتە خوشاللىقتا بەگ چاپتۇ چاۋاك،
نىچۈن بولدۇم شۇنچە كۈندىن بىكارلا غەمناك؟
ئۇ ئۇزىنى شاھ قېشىدا تەختتە كورۇپتۇ،
يەلكىسىدىن غەم-ئەلەمنى بىراق چورۇپتۇ.
شاھزادىگە بولسا قىزى ئەگەر مەلىكە،
تاپار ئۇنىڭ ئامبارلىرى يەنە بەرىكە.

ۋەزىر بولۇش ئارمىنىغا كەڭ يول ئېچىلىپ،
بەخت ئامەت بوشۇگىدە كوڭلى ئېچىلىپ.
يول ئاپتۇ بەگ قىزى گۈلپەم ھوزۇرىغا شات،
ئارزۇلىرى پەرۋاز قىپتۇ چىقىرىپ قانات.
بۇنداق كەشتە قىزىنىڭكىدە تولۇپ يېتىپتۇ،
بۇنى كورۇپ بەگنىڭ بېشى كوككە يېتىپتۇ.
"گۈلپەم قىزىم ئامىتىڭدىن ئورگىلەي سېنىڭ،
خۇدا بەرگەن قوش بەختىڭدىن چورگىلەي سېنىڭ"
ھەيران بولۇپ ئاتىسىنىڭ سوزىگە گۈلپەم،
سوزلىرىدىن سېزىپ غەمنى، بولماي خاتىرجەم.
دەپتۇ: "ئاتا بىزگە قونغان قانداق بەخت ئۇ!؟"
"نادان قىزىم بەخت ئەمەس ئالتۇن تەخت ئۇ.
شاھزادىمىز سەن ئىشلىگەن كەشتىنى كورۇپ،
بوپتۇ ئاشىق غايىۋانە ئىشقىڭدا كويۇپ."
"قىزىق گەپقۇ، مەن بىلمىسەم كەشتە بېسىشنى،
سىز قانداقچە بەختىڭ دەيسىز ماڭا بۇ ئىشنى."
ھەيران بوپتۇ بەگ قىزىنىڭ ئېيتقان سوزىگە،
جۇلالىنىپ گۈل-كەشتىلەر تۇرار كوزىدە.
ئاتىسىنىڭ ئويىن بىلىپ قىز دەپتۇ دەرھال:
"كەشتىلەرنى مەن تىكمىگەن بولماڭ ئاتا لال.
زاھىر باغۋەن ئېسىڭىزدە بارمۇ ئاتاجان،
ئۇنچەم ئاتلىق بىر قىزى، بار كەشتىچى جانان.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

شاھزادىنى ئەسىر قىلغان ئۇنىڭ كەشتىسى،
بۇ كەشتىنى تىكەلمەيدۇ ئۇزگە ھېچ كىشى.“
گويا شامال ئۇچۇرگەندەك يېقىملىق شامنى،
ئېغىزىدىن تارتىپ ئالغان كەبى تائامنى.
ئۇچۇپ كەتتى ئىمىن بەگنىڭ ئەرۋايى بىردىن،
”كەننى ئامەت — شاھ ۋەزىرى بولۇش پەقىردىن.“
لېكىن يېڭى ئۈمىت ئۇنى يەنە كۈلدۈردى،
بەگ كوڭلىنىڭ باغچىسىدا گۇللەر ئۈندۈردى.
كى ۋەزىرلىك بولماس ھەرگىز ئۈزگىگە راۋا،
شاھزادىنىڭ دەرتلىرىگە مەن تاپسام داۋا.
شىرىن خىيال دەرياسىدا زوقمەن كېزىپتۇ،
زاھىد شاھقا شۇ يوسۇندا نامە يېزىپتۇ:
”شاھى جاھان پەرمانىڭىز قولۇمغا تەگدى،
كى پەرمانغا بەگ قۇلىڭىز بېشىنى ئەگدى.
كېچە - كۈندۈز شاھزادىگە ئامانلىق تىلەپ،
شاھزادىگە چۈشكەن دەرتكە شىپالىق ئىزلەپ.
يېزىلارنى كېزىپ يۈردۈم كېچەيۇ - كۈندۈز،
قايدا سەن دەپ شاھزادىنى كويدۇرگەن قۇندۇز.
تاپماي زادى قويماي دىدىم باغلاپ كەمەرنى،
ئۈز نامىمدا يەتكۈزەي دەپ قۇتلۇق خەۋەرنى.
شاھزادىنىڭ بەختى ئۈچۈن قالسام جاپاغا،
شاھىمىزنىڭ مەرھەمىتى ئۈندەر ۋاپاغا.

شاھىمىزنىڭ تەلەپلىرى بولۇپ ئىجابەت،
شاھزادىگە خۇدا بەردى بەختى - سائادەت.
شاھزادىنىڭ جورىسىنى بۇ يەردىن تاپتىم،
شاھىنشاھقا يەتكۈزەي دەپ ئۈيگە ئات چاپتىم.
ئۇلۇغ شاھىم بۇ نامىنى ئوقۇپ شاتلانسا،
يۇرتىمىزغا شاھ ئەلچىسى تېزدىن ئاتلانسا.
شاھىنشاھنىڭ بۇ كەمىنە قۇلى خوش بولۇپ،
ياشنار ئىدى يۇرتىمىزمۇ گۇللەرگە تولۇپ.“
ئىمىن بەگنىڭ نەۋكىرىدىن تىنىڭ - تىڭلاپ ئەنۋەر،
ئۇنىڭ يازغان نامىسىدىن تېپىپتۇ خەۋەر.
تاغ ئىچىگە كەتمەك بوپتۇ نادىر ۋە ئۈنچەم،
زاھىر، نۇرخان باشلىرىغا چۈشۈپتۇ كوپ غەم.
ئىتەكلىرى ھول بولۇپتۇ كوزنىڭ يېشىدىن،
”ھالىڭ نىچۈك بولار كېتىپ ئاناڭ قېشىدىن.“
دەپ ئانىسى يوقىتىپتۇ ئەقلى - ھۇشىنى،
ئاتا غەمكىن ئۇچۇراركەن شۇڭقار قۇشىنى.
ئاتا - ئانا پەريادىدىن تىترەپتۇ زېمىن،
تۇن ئەلەمنىڭ دەرگاھىدا ئاپتۇ ئېغىر تىن.
ئۈنچەم ماڭسا كوز يېشىدىن ياساپ دەريانى،
قاپتۇ ئاتا - ئانا ھۇشسىز ئۇنتۇپ دۇنيانى.
ئۇزىتىپتۇ تاغ ئىچىگە دوستىنى ئەنۋەر،
بولمىسۇن دەپ يوللار ئارا بىر خېيىم - خەتەر.

قېنى ساقى ئۇزات جامنى غەمدىن خالاس ئەت،
بىر دەقىقە خوشاللىقتا بولايمەن ئۇلپەت.

بەشىنچى باپ

شاھ ئەلچىسى تاغلىق يۇرتقا يېتىپ كەلگەندە،
تۇلپارلارغا ئالتۇن مەپە قېتىپ كەلگەندە.
قاچقانلىغى قىز-يىگىتنىڭ بولۇپتۇ ئايان،
ھېچ كىم بىلمەس كەتكىنىنى ئۇلارنىڭ قايان.
يەتكىنىدە زاھىدخانىنىڭ سەمىگە بۇ گەپ،
پەرمان قىپتۇ ئىمىن بەگنى زىندانغا سال دەپ.
باشلىنىپتۇ نادىر بىلەن ئۇنچەمنى ئىزلەش،
دەپتۇ خاقان تاغ-جىرانى قىدىر كۈن-تۈن، كەچ.
زاھىر، نۇرخان تاشلىنىپتۇ سولۇق زىندانغا،
ئەجەل قۇشى چاڭگال ساپتۇ بىگۇنا جانغا.
ئويۇپ ئاپتۇ جاللات بىر كۈن باغۋەن كوزىنى.
يوقىتىپتۇ كورۇپ بۇنى نۇرخان ئوزىنى.
تىن تارتماپتۇ "قىزىڭ نەدە؟" دىگەن سوراققا،
ئايلاندۇرۇپ يۈرىگىنى ئوتلۇق بولاققا.
كۈنلەر ئوتۇپ ئاي كەلگەندە زىندان ئىچىدە،
تۈن-تىۋىشسىز ياتار ئىكەن جانسىز جۇپ گەۋدە.

*

* *

لەشكەر بېشى لەشكەر تارتىپ تاغنى كېزىپتۇ،
كۈن پاتقاندا يۇرەلمەستىن يولدىن ئېزىپتۇ.
يېتىپ كېلىپ بىر جىراغا بارگاھ قۇرۇپتۇ،
ھەممە لەشكەر ھاردۇق ئېلىپ شۇندا قونۇپتۇ.
لەشكەر بېشى ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ سەھەر،
قىلىچىنى بەلگە ئېسىپ باغلاپتۇ كەمەر.
چىقىپ چېدىر ئىشىگىدىن قاراپتۇ تاققا،
پەلىمەككە ماڭارىنى ئەمدى قاياققا.
ئات كىشنىشى ئاڭلىنىپتۇ يېقىنلا يەردىن،
قۇتۇلغاندەك شاتلىنىپتۇ ئېغىر خەتەردىن.
ئات سېلىپتۇ لەشكەر ئاۋاز كەلگەن تامانغا،
كوز يۇگۇرتۇپ جىرا، ئوڭكۇر، قېلىن ئورمانغا.
تاغ ئۇستىدە لەشكەر بېشى كورۇپتۇ تۇتۇن،
چوققىلاردىن بىر غۇلاچچە ئورلىگەندە كۈن.
لەشكەر بېشى توختىتىپتۇ لەشكەرنى يولدىن،
قورشاڭلار دەپ بۇيرۇق قىپتۇ ئوڭدىن ۋە سولدىن.
ئەنۋەر كورۇپ چاڭ-توزاڭنى دەپتۇ نادىرغا،
كېلىپ قاپتۇ لەشكەر، قارا، ئاۋۇ تاقىرغا.
ئوچۇرۇڭلار ئوتنى تېزدىن بىلىپ قالمىسۇن،
ئات ئوينىتىپ بىزگە قانلىق چاڭگال سالمىسۇن.
تۇلۇمدىكى سۇنى ئۇنچەم ئوتقا قۇيۇپتۇ،
يەرگە يېتىپ ئەنۋەر ئەنسىز تىۋىش تۇيۇپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

ئۇ كورۇپتۇ مىڭلاپ لەشكەر ياماشقان تاققا،
چۇشۇرۇشكە ئاشقلارنى تورغا ـ قىلتاققا.
سۇغۇرۇپتۇ قىنىدىن تېز، ئوتكۇر شەمشەرنى،
قوغلىماققا بۇرادەردىن خەۋپۇ ـ خەتەرنى.
مەھكەم تارتىپ كەمىرىنى باغلاپتۇ بەلگە،
دوستى ئۇچۇن ئولۇش تويدۇر مەردانە ئەرگە.
ئاشقلارغا ئەنۋەر تېزدىن كېتىڭلار دەپتۇ،
يول كورستىپ مۇراتقا تېز يېتىڭلار دەپتۇ.
توسۇپ لەشكەر ئالدىنى ئۇ پىدا ئەيلەپ جان،
دەپتۇ يەنە، ماڭا باقماي بولۇڭلار راۋان.
ئوز دوستىنى قۇچاغلاپتۇ نادىر ئېگىپ باش،
خوش ئېتىپتۇ مەرت يىگىتكە ئۇنچەم توكۇپ ياش.
ئىككى ئاشق تىك قىيادىن ئېشىپ كېتىپتۇ،
غەم ـ ئەلەمنىڭ دەرياسىغا چوڭقۇر پېتىپتۇ.
كىرىچىنى چىڭتىپتۇ ئەنۋەر ئوقيانىڭ،
دالدىسىغا موكۇنۇپتۇ گۇلۇ ـ گىيانىڭ.
مولجا قىلىپ تۇتۇن چىققان جاينى ھەر ياندىن،
قورشاپ كەپتۇ مىڭلاپ لەشكەر قورقۇشۇپ جاندىن.
ئەنۋەر ساداق كىرىچىنى تارتىپ كۇچ بىلەن،
ياغدۇرۇپتۇ لەشكەرگە ئوق نەپرەت ئوچ بىلەن.
ياۋ بېشىنى جۇدا قىلىپ پاسىق تېنىدىن،
ياساپ دەريا تاغ باغرىدا رەقىپ قېنىدىن.

ياۋ توپىدىن ياۋ توپىغا ئوقتەك ئۇچۇپتۇ،
لەشكەرلەرنىڭ قېنى قېچىپ، ئوڭى ئوچۇپتۇ.
ھۇشيار بېقىپ ئارقىسىدىن كەلگەن لەشكەرگە،
قىلىچ ئۇرۇپ يۇمىلتىپتۇ بېشىنى يەرگە.
تەڭ كېلەلمەي لەشكەر ئاڭا چېكىپتۇ پەريات،
جەڭ كوكىدە لاچىن كەبى قېقىپتۇ قانات.
قېلىن ئارچا دالدىسىغا موكۇنگەن مىرشاپ،
نىشانلاپتۇ مەرت يىگىتنىڭ كوكسىنى شۇ تاپ.
سەزمەس ئىكەن ئەنۋەر جەڭدە ئوينىتىپ قىلىچ،
نىشان قىلىپ تارتىلغاننى كوكسىنى كىرىچ.
زەھەرلىك ئوق يۇرىگىنى تېشىپ ئوتۇپتۇ،
جىمى ئالەم كوز ئالدىدىن بىراق يوتۇپتۇ.
كوكرىگىنى ئانا يەرگە يېقىپتۇ ئەنۋەر،
كوز ئېچىپ تىك چوققىلارغا بېقىپتۇ ئەنۋەر.
ئاشقلارنىڭ قارىسىنى كورمەپتۇ كوزى،
لەۋلىرىدە قاپتۇ ئۇنىڭ قانچە گەپ سوزى.
بۇلۇت كوز ياش توكۇپ ئاڭا تۇتۇپتۇ ماتەم،
گۇل ـ چېچەكلەر كوزلىرىدە چاقناپتۇ شەبنەم.
بۇركۇت ئەگىپ تىك چوققىنى كۇيلەپتۇ ناخشا،
يوپۇق بوپتۇ تاڭ شەپىغى مەردانە ياشقا.

*

* *

تاغ ئۆڭكۈرى ئاشىقلارغا بولۇپتۇ ماكان،
كۆرۈنۈپتۇ كۆزلىرىگە خۇنۈك، تار جاھان.
شۇ يوسۇندا ئۆتكۈزۈپتۇ كۈنلەرنى، ئاينى،
تاپالماپتۇ ئەنۋەر بىلەن ئايرىلغان جاينى.
چولپان چىقىپ بار ئالەمگە كۈلۈپ باققاندا،
تاڭنىڭ نۇرى تاغ-چوققىدىن يال-يۈل ئاققاندا.
ئۈنچەم چوڭقۇر غار ئىچىدىن سۇغا چىقىپتۇ،
خىياللىرى ئويى تامان قانات قېقىپتۇ.
تاڭ ساباسى قىز مەڭزىنى سۆيۈپ ئۆتۈپتۇ،
تاڭ ئەلچىسى تورغاي، كەكلىك قوشاق قېتىپتۇ.
كۆز ئالدىغا كەپتۇ قىزنىڭ ئاتا-ئانىسى،
تۇز سەپكەندەك ئېچىشىپتۇ يۈرەك يارىسى.
كۆزلىرىدىن تۆكۈلۈپتۇ مەرمەر دانىسى،
كىرپىكىدە يالتىراپتۇ خەنجەرنىڭ بىسى.
ئوي-خىيالنىڭ دەرياسىدا ئاقار بىتىنىم،
سەزمەس ئىدى قامىتىنى كۆرگىنىنى كىم.
كىشنىگەن ئات ئاۋازىدىن چوچۇپ كەتتى قىز،
"لەشكەر" دىدى ئارقىسىغا قاراپ قاچتى تېز.
ئۈچقۇر ئاتلار كېلەر ئىدى قىزغا يېقىنلاپ،
ئولتۇراتتى نادىر غاردا قىلىچنى بىلەپ.
ئۈكسىلى يوق ئۈنچەم غارغا يۈگرەپ كىرگەندە،
بولدى ھەيران نادىر ئۇنى شاشقىن كۆرگەندە.

"لەشكەر!" دىدى ئۈنچەم ھالسىز يەرگە يىقىلدى،
نادىر تۇرۇپ ئورنىدىن دەس سىرتقا ئېتىلدى.
كۆزلىرىدە ئوچ-غەزەپتىن چېقىلدى چاقماق،
ئالدى قولغا كىرىچىنى چىڭ تارتىلغان ساداق.
يېتىپ كەلدى يۈزلەپ لەشكەر ئاتنى ئوينىتىپ،
قوللىرىدا نەيزە، ئوقيا، ساۋۇت كوتىرىپ.
غار ئاغزىدا تۇرۇپ نادىر تارتىپتۇ ساداق،
قېرى چېرىك ئات ئۈستىدىن ئېتىپتۇ موللاق.
نادىر ئاتقان ئوقتىن تاشلار پارە بولۇپتۇ،
دوڭ-يوتىلار جەسەتلەرگە راسا تولۇپتۇ.
نادىر، ئۈنچەم لەشكەرلەرگە بېرىپتۇ دەككە
ۋە بەزىدە ئېلىشىپتۇ يەككىمۇ-يەككە.
گۈگۈم ئىتەك يېيىپ كەپتۇ قاپتاللار ئارا،
ئارام ئاپتۇ لەشكەرلەرمۇ قورۇپ بارىگا.
كۈن بىلەن تەڭ باشلىنىپتۇ يەنە قانلىق جەڭ،
يېشىل ئوتلار گۈل-گىيالار ئاپتۇ لالەرەڭ.
قالمىغاچقا ساداقتا ئوق، قىلىچ ئوينۇتۇپ،
لەشكەرلەرنى جەھەننەمگە بىراق ئۇزۇتۇپ.
پۇتلىرىدا دەسسىگۇدەك قالماپتۇ مادار،
ئەمدى پانا بولالماپتۇ ئاشىقلارغا غار.
نادىر، ئۈنچەم چىقتى غاردىن گۈگۈم چۈشكەندە،
چوققىلارنى تۇمان قاپلاپ يۇلتۇز ئۆچكەندە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سوقماق بىلەن ئاشقان ئىكەن ئەمدى بىر قىردىن،
بىر توپ لەشكەر چىقىپ كەپتۇ جىرا ـ ئىدىردىن.
نادىر، ئۈنچەم تىك چوققىنى كوزلەپ مىڭىپتۇ،
يۈزلەپ لەشكەر ئالدىدىنلا توساپ چىقىپتۇ.
قىلىچىنى چىقىرىپتۇ نادىر قىنىدىن،
كەپتۇ نەيزە ئالدى ـ كەينى ھەممە يېنىدىن.
ئۇ نەيزىگە كوكرىگىنى ئۇرماقچى بوپتۇ،
سالما چۈشۈپ بەدىنىگە كوزى ئۇت بوپتۇ.
نادىر چەبدەس قىلىچ بىلەن كېسىپ ئارقانىنى،
قاچۇرۇپتۇ لەشكەرلەرنىڭ يۈزىدىن قانىنى.
نادىر يەرگە يىقىلىپتۇ تەككەن توقماقتىن،
كوتىرىلىپتۇ ياڭراق كۇلكە شۇ چاغ ھەر ياقتىن.
يارى تامان نادىر باقسا ئاخىرقى دەمدە،
پەريات ئۇرار ئىكەن ئۈنچەم قاتتىق سىتەمدە.
ئانا يەرگە قويىدى نادىر ھوشسىز بېشىنى،
قۇتلۇق قېنى بوياپ كەتتى تاغنىڭ تېشىنى.
كەلدى نادىر تۇن يېرىمىدا ھوشىغا ئاران،
مىدىرلاشقا پۇت ـ قولىدا يوق ئىدى دەرمان.
قول ـ پۇتلىرى قىل ئارقاندا چىرماپ باغلانغان،
يۈرەك ـ باغرى دەرت ـ پىراقتا كويگەن، داغلانغان.
"ۋادەرىخا!" دىدى كوككە تىكىلدى نادىر،
"ھالىڭ نىلەر كەچتى ئۈنچەم نەدىسەن ھازىر؟!"

ۋۇجۇدىدا يېنىپ ئاتەش قىينايتتى جاننى،
"ئۈنچەم!..." دەيتتى ئاختۇراتتى، پىكرى جاھاننى.
تاڭ يورۇدى، تۇتقۇنلارنى تاڭدۇرۇپ ئاتقا
يۇرۇپ كەتتى لەشكەر بېشى يېتىپ مۇراتقا.
توختا شائىر، كوز يېشىڭنى ئېقىتما زىنھار،
مەرتلەر ئۈچۈن كوز ياش توكۇش ئىزا، نومۇس ـ ئار.

ئالتىنچى باپ

ناپتى ئۈنچەم ئۆز ھوشىنى تۇندە ـ كېچىدە،
ياتار ئىدى تاۋار ـ دۇردۇن، ئەتلەس ئىچىدە.
بىر ئاھ ئۇردى ياقىسىنى ئەيلىدى ئۇ چاك،
جاھان ئارا يوقتۇر شۇ دەم ئۈنىڭدەك غەمناك.
"نادىر قېنى؟... ئۇ ھاياتمۇ؟..." دەيتتى ياش توكۇپ،
يۇرىگىگە شىرىن ئاززۇ ـ ئارمانلار پۇكۇپ.
بىر كېنىزەك: "يارىڭ ئامان زىنداندا، — دىدى، —
كى ئويلايدۇ پەريات ئۇرۇپ شۇ دەمدە سېنى.
يۇرىگىڭنى پارە قىلما ئۇمىت ئۈز ئاندىن،
يارىڭ ئوتەر كۇن نۇرىنى كورمەي جاھاندىن.
بىزنى ئاللا ئاجىز قىلىپ ياراتقان ئىكەن،
ياش توكمەكتىن بىزگە باشقا ئامال يوق ئىكەن.
پىشانەڭگە بۇ قىسمەتلەر يېزىلغان تۇرسا،

سەن بىر ئاجىز، ئۇ دولەتمەن شاھزادە تۇرسا.
ياشلىرىڭنى سۇرتكىن ئەمدى تەقدىرگە تەن بەر،
جاھىللىقنىڭ، نادانلىقنىڭ ئومرۇڭگە خەتەر."
قىز قەلبىگە خەنجەر مىسال سانجىلدى بۇ گەپ،
ۋۇجۇدىدا سەۋرى پۇتتى قايىندى غەزەپ.
غەمكىن كوزى چېقىپ چاقماق تىترىگەندە تەن،
كېنىزەككە ئار-نومۇستىن پىچىپتۇ كېپەن.
كېنىزەك تېز خىجىلىقتا چۇشۇپتۇ يولغا،
ئۇيۇلۇپتۇ قاراشقىمۇ ھەتتا ئوڭ-سولغا.
پەريات ئۇرۇپ ئۇنچەم ھۇشسىز يېتىپتۇ يەنە،
نادامەتنىڭ كولچىگىگە پېتىپتۇ يەنە.

*

* *

ئۇلتۇراركەن نادىر تومۇر قەپەز ئىچىدە،
ھۇقۇشلارنىڭ سەت ئۇنلىرى كەزگەن كېچىدە.
ئۇزاقلارغا ھەسرەت بىلەن باقار ئىكەن ئۇ،
قايغۇ-غەمنىڭ دەرياسىدا ئاقار ئىكەن ئۇ.
كى ئۇنچەمنى ئاختۇراكەن نۇرلۇق كوزلىرى،
ۋۇجۇدىدىن ناخشا بولۇپ ئۇخچۇپ سوزلىرى:

"يارسىز ئومرۇم مېنىڭ، مىڭ ياشىسام بىر كۇنچە يوق،
ئىشقى ئوتىنىڭ ئالدىدا دوزاق ئوتى ئۇچقۇنچە يوق.

ئايرىدى زىندان مېنى، ئۇنچەم سېنىڭدىن نەيلەيىن،
تۇن-كېچە قان ياش توكۇپ ئارزۇمنى بايان ئەيلەيىن.
يۇتسىمۇ زىندان مېنى، روھىم سويەر ئۇنچەم سېنى،
تا قىيامەتتە كوتەرمەن، تۇپرىقىمدا مەن سېنى"

بۇ ناخشىدىن زىندان تېمى كەپتۇ لەرزىگە،
ئالمىشىپتۇ ھەسرەت بىلەن بۇگۇن ئەتىگە.

*

* *

ئالتۇن قەسرە ئىچىدە ئۇنچەم ئولتۇراتتى جىم،
كوز ياشلىرى گۇل مەڭزىنى يۇيۇپ بىتىنىم.
گۇل يېزىسى كەتمەس ئىدى ئۇنىڭ كوزىدىن،
سامان رەڭگى ئورۇن ئاپتۇ ئانار يۇزىدىن.
موھلەت بەرگەن قىرىق كۇنگە شاھزادە ئاڭا،
دەيتتى ئۇنچەم: "باشقا يول يوق ئولۇمدىن ماڭا.
دوزاق ئوتى تەڭ كەلمەيدۇ ئىشق ئوتىغا
سالدى زامان تائامىمغا زەھەر ۋە ئوغا.
جۇدا قىلدى ئوز يارىمدىن سۇندى قاناتىم،
گويا سىرىق سەبدە كەبى سولدى ھاياتىم.
ئارمىنىم يوق نادىر سېنى كورۇپ كوز يۇمسام،
ۋەيران بولسا بىزنى بوقغان تومۇر قەپەز تام."

www.uyghurkitap.com

ھەسرەت بىلەن ئۆنلىگەندە كوۋۇكتا كەپتەر،
چىقتى ماراپ رۆجەكلەردىن ساماغا ئەختەر.
ئەنسىز تۈنلەر ۋەھىمىسى باشلاندى يەنە،
ياساۋۇللار كۆزىتىدۇ ئۈنچەمنى ئەنە.
ھوشيار ئىدى ئۈنچەم باغلاپ جەڭگە كەمەرنى،
سويگەن ئۈچۈن تاللاپ بىرلا نادىردەك ئەرنى.
ئارسىز كۆلۈپ كىرىپ كەلدى شاھزادە ئويگە،
كىرمەك ئىستەپ ئالتۇن بىلەن قىزنىڭ كوڭلىگە.
يېنىپ ئۈنچەم كوزلىرىدە غەزەپ چاقمىغى،
غايىپ بوپتۇ يۈزلىرىنىڭ بوردەك ئاقلىغى.
"كەل مەلىكەم بۈگۈن توشتى بەرگەن مەھلىتىم،
ھەر بىر كورسەم ئاشار ساڭا ئىشقىم-ھورمىتىم.
ئىشىق ئوتۇڭ ۋەيران قىلدى، زەپىران قىلدى،
دەردۇ-غېمىڭ يۈرىگىمنى لەختە قان قىلدى.
دىگىنىڭنى قىلىپ بېرەي بىر سويۇش ئۈچۈن،
چاكار بولاي ئۈنچەم ساڭا ئومرۈمدە پۈتۈن.
تاۋار-دۇردۇن، ئالتۇن-يامبۇ غەزىنەم سېنىڭ،
سەنسىز قارا گوردۇر ئوتكەن كۈنلىرىم مېنىڭ.
باغى ئېرەم بىر ساڭا خاس ئوينىغىن، كۈلگىن،
كېنىزەكلەر خىزمىتىڭدە غەم يىمەي يۈرگىن.
پۇچەك پۇلغا تويماس گاداي يارىڭ بولالماس،
نازۇ-نېمەت، بايلىق نىچۈن كوڭلۈڭنى ئالماس.

ھوزۇرۇڭغا كەلدىم بۈگۈن پۈتۈپ تاقىتىم،
ئارمىنىمغا يەتكۈز مېنى ئۈنچەم بۇ قېتىم."
دەپتۇ ئۈنچەم: "رەھىم ئەيلە ناتاۋانغا سەن،
مۇددەت تېخى توشمىدىغۇ بۇنى بىلىسەن،
شەيتان سېنى ۋەسۋەسىگە سالسا بولما گول،
گۇناھكار سەن ھەق ئالدىدا ماڭا سالساڭ قول."
شاھزادىگە قىزنىڭ گېپى تەگدى ئوق بولۇپ،
شىرىن ئويلار ۋۇجۇدىدىن يۈتتى يوق بولۇپ.
بىر ھازاغا قەسرە ئىچرە تۇرۇپ قالدى ئۇ،
ئەلەم بىلەن ئارتقا قاراپ يولنى سالدى ئۇ.
قىز كوڭلىنى ئوۋلاش ئۈچۈن تاپماققا ئامال،
مۇنەججىمنى چاقىردى ئۇ سالغىن دىدى پال.
قۇلاق سېلىپ شاھزادىگە دەپتۇ مۇنەججىم:
"مەلىكىڭىز يات بىرسىنى ئويلار بىتىنىم."
بۇ گەپ بىلەن شاھزادىنىڭ تاشتى غەزىۋى،
سۇغۇرۇلدى ئوز قىنىدىن كۈمۈش شەمشىرى.
"لېكىن يەنە بۇ يەردە بار بىر يول ۋىسالغا،
دىدى ئاستا جاۋاپ بېرىپ ئوزى سوئالغا.
ئالتۇن-كۈمۈش مەلىكىنى قىلاركەن ئەسىر،
ئاشالماسكەن يىگىت ئىشقى بولۇپ ئىگىز قىر.
قىز ئاشىغى بۇ ئالەمدىن بىراق يوقالسا،
ئەڭ ياخشىسى ئاخىرەتكە ئۇ سەپەر قىلسا.

مەلىكىنىڭ كوڭلى سىزگە باغلىنار ئىكەن،
جامالىڭىز شەۋقىدە ئۇ داغلىنار ئىكەن"
شاھزادىنىڭ كوڭلى ئىمىن تېپىپ بۇ گەپتىن،
جېنى يايراپ، لەززەتلىنىپ غايىپ شەھۋەتتىن.
دەپتۇ ئوسمان: "بەند قىلىنغان نادىر زىندانغا،
چىرىپ ئۇندا سوڭەكلىرى ئايلىنار چاڭغا."
ئۇنداق بولسا دەپ مۇنەججىم كورسىتىپتۇ يول:
"سەن ياساتقىن ئاق شايىدىن بىر تال لەيلىگۇل.
ئولگىنىنى ئوز يارىنىڭ بىلەر جانان قىز،
شۇ چاغ سېنىڭ مەقسىدىڭمۇ ھەل بولىدۇ تېز.
ئۇزۇلىدۇ قىزنىڭ رىشتى نادىردىن شۇ دەم،
ئەسىر قىلار قىزنى مېھرىڭ بولغىن خاتىرجەم."
شاھزادىگە ماقۇل بولۇپ بۇ چارە-ئامال،
مۇنەججىمگە تون كىيدۇرۇپ دەپتۇ: "بۇندا قال!"
ئاق لەيلىنى كورۇپ ئۇنچەم توكۇپتۇ قان ياش،
قارا تۇنىنىڭ ھامىسدەك چۇۋۇلۇپتۇ چاچ.
بىر ئاھ ئۇرۇپ يەر قۇچۇپتۇ ئۇنچەمنىڭ تېنى،
جاۋغىيدا ئۇيۇپ قاپتۇ لالىرەڭ قېنى.
ئاڭلاپ نادىر ئۇنچەم ئولدى دىگەن خەۋەرنى،
يېشىپ تاشلاپ بېلىدىكى كۇمۇش كەمەرنى.
دەپتۇ ئۇنلۇك: "ئەلۋىدا ئەي غەمگە يار ئالەم،
سەندە خوۋلۇق كوردىمىكىن ئىشقى بار ئادەم.

ئەلۋىدا ئەي كۇمۇش بۇلاق، ماڭا سىرداش تال،
ئەلۋىدا ئەي ئاشىق ئەھلى، پىغان چەككەن چال.
ئەلۋىدا ئەي پەسلى باھار، لالە-رەيھانلار،
ئەلۋىدا ئەي كوڭۇل سويگەن باغۇ-بوستانلار!"
پۇتتى سوزى كۇلدى نادىر، كۇلدى قاقاقلاپ،
كوزلىرىدە بۇيۇك ئارمان ئوتلىرى چاقناپ.
كوكرىگىنى ئىككى قولدا يىرتىپ تاشلاپتۇ،
لالىرەڭ قان تام-تورۇسنى بوياپ تاشلاپتۇ.
قانات قېقىپ ئۇچۇپتۇ شوخ يۇرىگى بىردىن،
پەرۋاز قىلىپ كەڭ سامادا ئېشىپتۇ قىردىن.
ئاققان قېنى ئايلىنىپتۇ ئۇلۇغ كۇلخانغا،
تۇتىشىپتۇ گۇكىرەپ ئوت مەشئۇم زىندانغا.
ئوت ئۇچقۇنى خان تەختىنى قېپتۇ ئورتەپ كۇل،
دەرتمەنلەرنىڭ يۇرىگىدە ئېچىلىپتۇ گۇل.
ھەسرەتلەنمە، ھېكايەڭنى شائىر قىل داۋام،
ئۇزات ساقى سەنمۇ تېززەك مەيگە تولغان جام.

خاتىمە

شۇ ۋەقەنىڭ ئەتىسگە قىزنىڭ قەۋرىدە،
بىر قىزىق ئىش سادىر بوپتۇ ئىنسان ئومرىدە.
ئېچىلىپتۇ ئەلنى شەيدا قىلىپ قىزىلگۇل،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈل شىخىدا سايرار ئىمىش نالە قىپ بوغۇلۇپ،
بولدى سەھەر گۈل ۋە بۇلبۇل قىسسىسى تامام،
ھوزۇرلاندىم ئۆي خىيالىم تاپقاچقا ئارام.
قەلىمىمدىن تامدى يۈرەك قانلىرىم مېنىڭ،
پۈتتى قىسسە ياراپ كەتتى جانلىرىم مېنىڭ.
شائىر ئۈچۈن ئارامگاھدا تۇرماق مۈشكۈل ئىش،
كۈتەر ئۇنى تېخى يەنە قايناق نۇرغۇن ئىش.

1979 ـ يىل ئاپرېل.

سۇلتان ماخمۇت

گۇلشەن چېچەكلىرى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

پارتىيە يولى بىلەن

كومپارتىيە نۇر چېچىپ،
يەتتۇق بىز يورۇق تاڭغا.
بەختىمىز چېچەك ئاتتى،
ئېرىشتۇق يېڭى ئاڭغا.

قىزىل تاڭدىن روھلاندۇق،
چامدايمىز ھامان ئالغا.
تاۋلاندۇق كۈرەشلەردە،
ئايلىنىپ پولات ـ گاڭغا.

تەييارتاپ مەرەزلەرگە،
ئەمدى ھۇجۇم باشلايمىز.
قىلىپ كۈرەش ـ شىكايەت،
جەڭدە غۇلاچ تاشلايمىز.

يېتەكلىگەچ پارتىيە،
غەلىبە ئۇتۇق بىزگە يار.

يېڭى دۇنيا قوينىدا،
ياشايمىز هور، بەختىيار.

1951 – يىل سېنتەبىر، غۇلجا.

بەختىمىزگە بول ئامان

خەلقىمىزنىڭ سۆيگىنى،
خەلق ئازاتلىق ئارمىيە.
بۈگۈن شانلىق تويۇڭدا،
يازدىم ساڭا مەدھىيە.

پاچاقلىدىڭ جەڭ قىلىپ،
قارا زۇلمەت تەختىنى.
ئېلىپ بەردىڭ دۈشمەندىن
خەلقىمىزنىڭ ئەنتىنى.

سەن ياراتقان تاڭ بىلەن،
تاپتى خەلقىم بەختىنى.
شۇ بەختىڭ بىز بۈگۈن
تازا چاقتۇق قەنتىنى.

سەن كۈرەشتە، ئەمگەكتە،
بىزگە ئۈلگە – تۇغ بولدۇڭ.
كېلەچەكنىڭ ئىشقىدا،
يالقۇنلىغان چوغ بولدۇڭ.

ئۇستەڭ ياساپ، بوز ئېچىپ،
چۆلدە بوستان ياراتتىڭ.
ئېچىلدۇرۇپ گۈل – چېچەك،
خۇشپۇراقلار تاراتتىڭ.

قۇرۇپ زاۋۇت، فابرىكا،
سانائەتكە ئۇل سالدىڭ.
گۈللىتىشكە ئۆلكەمنى،
ئۆزەڭ باشلاپ قول سالدىڭ.

ئىشچى، دېخان هەر مىللەت،
سەندىن خوشال، رازى بىز.
شەرىپىڭنى كۈيلەيدۇ،
مەرغۇللىنىپ سازىمىز.

سېنى باشلاپ ماڭماقتا،
يولباشچىمىز پارتىيە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بەختىمىزگە بول ئامان،
خەلق ئازاتلىق ئارمىيە.

1952 ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

تەلكە تاغلىرى

يېشىل مەخمەل كوينەك كىيىپ تۇرار تەلكە تاغلىرى،
چەكسىز كەتكەن قۇچىغىدا گۈل ـ گۈلىستان باغلىرى.

باغلىرىغا ھوسۇن قوشار نازۇك تاللار، سۇمبۇللار،
گۈل شېخىدا چاڭ كەلتۈرۈپ خوشال سايرار بۇلبۇللار.

بۇلبۇللارنىڭ ئاۋازىغا تەڭكەش قىلىپ شاقىراپ،
سايلىرىدا ھەسەل ئاقار كۈمۈش ئوخشاش پاقىراپ.

نۇرغا تولغان گۈل ۋادىسى چاقنىتىدۇ كوزلەرنى،
غۇر ـ غۇر ئۇچقان شامالىرى ئەكىلىتەر يۈزلەرنى.

قاپتىلىدا ئوتلىشىدۇ مال ـ ۋارانلار يامرىشىپ،
ئىنتاكلىغان چىمەنلەردە ھوزۇر سۇرۇپ يايلىشىپ.

يەلكىسىدە تاق ـ تاق سەكرەپ بوغا، كىيىك، ماراللار،
ئۈينىشىدۇ كىشلەرگە دىگەندەكلا: "قاراڭلار!"

يوتىسىدا غۇنچىلىغان رەڭدار لەيلىقازاقلار،
قۇلاق يېقىپ پىچىرلىشار چېلىپ خوشال چاۋاكلار.

كەڭ باغرىدا تولۇپ ياتقان ئالتۇن، كۈمۈش بايلىغى،
جانغا ئارام بېغىشلايدۇ كەڭسىي دىگەن يايلىغى.

نېرىسىدا سايرام دىگەن بىر چىرايلىق كولى بار،
ئۇنىڭ سۈيى دولقۇنلىنىپ ئۆز ئوقىدا ئايلىنار.

ئەتراپىنى سەيلە قىلساڭ شاتلىق تاشار دىلىڭدا،
دەريا ـ دەريا ھوزۇر، لەززەت كىرەر يۈرەك قېتىڭدا.

كۈندىن ـ كۈنگە گۈللەپ كەتكىن سويگەن تېغىم ئەي تەلكە،
ياقۇت كوزدەك زىننەت بېرىپ ئانا بوشۇگۇم ـ ئەلگە.

1953 ـ يىل، غۇلجا ـ ئۈرۈمچى.

بالىلارغا

دەۋرىمىز مېھرىدىن غۇنچىدەك كۈلگەن،
بالىلار، سىلەرنى كۆردۈم ھەۋەستە.
شانلىق تويۇڭلارنى تەبرىكلەپ بۈگۈن،
سىلەرگە شېھىردىن تۇتتۇم گۈلدەستە.

قۇرۇشچۇن دۇنيادا كوممۇنىزىمنى،
ئوقۇڭلار بېرىلىپ راسا ئىلىم-پەن.
تاۋلىنىپ پولاتتەك ساغلام ئۆسۈڭلار،
سىلەردىن كۆپ ئۈمىت كۈتىدۇ ۋەتەن.

دەۋرىمىز سىلەرنىڭ، ۋەتەن سىلەرنىڭ،
سىلەرگە پارتىيە ئۆزى مېھرىبان.
كامالغا يېتىڭلار كوكلەپ چىناردەك،
سىلەرگە يارالدى ئەمدى كەڭ ئىمكان.

ۋەتەنگە كۆپ توھپە تەقدىم قىلىشچۇن،
بولۇڭلار ئاگرانوم ياكى ئىنژىنېر.

ۋە مەيلى بولۇڭلار گاڭ قەلەم تۇتۇپ،
ھەقىقى رىيالىست يازغۇچى، شائىر.

بولۇڭلار ھاۋادا ئۇچقۇچى لاچىن
ۋە ياكى بولۇڭلار جەڭگىۋار جەڭچى.
بولۇڭلار يارامىلىق گاڭ بىلەك ئىشچى
ۋە ياكى بولۇڭلار سازچى، سەنئەتچى.

پارتىيە سۆزىنى تۇتۇڭلار ئەستە،
سىلەردە ئۇلۇغۋار بىر ئىستەك بولسۇن.
يۈرىكىڭلار ۋەتەن ئىشقىدا تېپىپ،
گۈل-غۇنچە چېچەكلار شەرەپكە تولسۇن.

سىلەر كەلگۈمىزنىڭ مىراسخورلىرى،
سىلەر تايانچىمىز، شان-شەۋكىتىمىز.
سىلەر بەخت گۈلى، ھايات يۇلتۇزى،
سىلەر ئىشەنچىمىز، كۈچ-قۇۋۋىتىمىز.

1954 - يىل ئىيۇن، ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يۈرىگىمنىڭ قېتىدىن

قۇندۇز قاشلىق، سۇمبۇل چاچلىق چولپىنىم،
كۈندەك پارلاپ نۇر چاقنايدۇ كوزۇڭدىن.
دولقۇنلانغان زور شاتلىقنىڭ يالقۇنى،
ئەكس ئېتەر قىزىلگۈلدەك يۈزۈڭدىن.

ئاق ئالتۇندىن توپ-توپ رەختلەر ياراتقان،
سەن چېلىشچان فابرىكىنىڭ گۈلىسەن.
كەڭ ۋەتەنگە داڭقى، شوھرەت تاراتقان،
يۈرتىمىزنىڭ شانى قۇتلۇق قىزىسەن.

چىۋەر، ئېتىك، كۈچكە تولغان قولۇڭدا،
ئىستانوكنى سايرىتىسەن بۇلبۇلدەك.
سېخ بېشىدا تىك تۇرۇپسەن خۇشچىراي،
خۇددى تاڭدا كۈلۈپ تۇرغان يۇلتۇزدەك.

شۇنچە ھەيۋەت ماشىننى باشقۇرۇپ،
ئۇقتەك ئىلدام ئۇ يان-بۇ يان چاپىسەن.

توي كۈنىدەك جىلۋە قىلىپ ئۇمىغىم،
سەن داۋالغۇپ ئىش كوكسىدە ئاقىسەن.

گۈرۈلدىسە نەغمە چېلىپ ماشىناڭ،
شاتلىنىسەن ئىچ-ئىچىڭدىن يالقۇنلاپ.
يەڭنى تۈرسەڭ ئۇركەش ياساپ ئاقىدۇ،
تومۇرۇڭدىن غەيرەت قېنى دولقۇنلاپ.

سېنى شۇڭا ئەزىزلەيدۇ دىلىمدىن،
كەڭ فابرىكاڭ "ئىشچان-چېچەن" قىزىم دەپ.
ھەممە سېنى چۈشۈرمەيدۇ تىلىدىن،
ئالقىشلىشىپ ھورمەت بىلەن قەدىرلەپ.

سەن خىسلەتلىك ھۈنىرىڭنىڭ چىۋىرى،
رەختنى سىلىق، گۈلدار-رەڭدار توقۇغان.
مېھرى قايناق، چەكسىز دېڭىز چىڭ شۈبىلىيەن،
ساڭا بەخت ئاچقۇچىنى تۇتقۇزغان.

ئەندىز ئالدى سەندىن نۇرغۇن دوستلىرىڭ،
ھەر قەدەمدە سەن زور ئۈلگە ياراتتىڭ.
ئىشچانلارنى چىللاپ ئۇزەڭ بەس-بەسكە،
سېخلار ئارا ئەمگەك كۈيى قايناتتىڭ.

*

*　　*

"سەن زاۋۇتتا، مەن فابرىكىدا، يىگىتىم،
قايناق چېلىش جەڭچىلىرى ئۆزىمىز.
گاڭ بىلەكىنىڭ قۇدرىتىنى بېغىشلاپ،
كېلىچەكنىڭ گۈل بېغىنى تۈزىمىز".

ئاخشام ئېيتقان قەندىن تاتلىق ئۇ سۆزۈڭ،
يەنە قوزغاپ ھەۋىسىمنى ئويغاتتى.
ۋەتەن ئۈچۈن لاۋۇلدىغان ۋۇجۇدۇڭ،
ئوتلۇق ئىشقىم ئېقىمىنى ئۇلغايتتى.

مېھرىڭ چوغ بوپ توكۇلگەندە كوكسۇمگە،
كېزىپ چىقتىم شوخ قەلبىڭنىڭ بېغىنى.
ساپ ئالتۇندەك بىر يالقۇننى بويلىدىم،
ئۇچراتمىدىم چاڭ-توزاڭنىڭ دېغىنى.

يۈرىكىڭنىڭ ئۇرۇشىنى تىڭشىسام،
چاڭجياڭ كۈيى-شاۋقۇنىدەك ئاڭلاندى.
مۇھەببىتىم ئېشىپ ساڭا چېكىدىن،
مەڭگۈلۈككە ئۈزۈلمەس بوپ باغلاندى.

ئورلە يۈكسەك يەنە ئەمگەك قوينىدا،
ئۈچقۇر بەيگە پەللىسىدە قاناتلان.
ئۈمىدىڭنىڭ چېچەكلىرى ئېچىلسۇن،
بەخت قۇچۇپ يەر-ھاۋادا قىل جەۋلان.

ئۇتۇقلىرىڭ، سېنىڭ بەختىڭ — شاتلىغىم،
چۈنكى ئۆزەم سېنىڭ بىلەن يۈرەكداش.
سەن رەخ توقۇ،
مەنمۇ ياساي پولات ئات،
غەلبىمىزگە پارتىيەمىز تىلەكداش.

ئىشتا پىشقان فابرىك قىزى ئەي گۈلنار،
قاتتىق قىسىپ بۈگۈن ئىسسىق قولۇڭنى؛
سېنى سويگەن يۈرىگىمنىڭ قېتىدىن،
قۇتلۇقلايمەن پارلاق ئۇلۇغ توييۇڭنى.

1955 - يىل مارت، ئۈرۈمچى.

قارا ئالتۇن كانىدا

(چاتما شېىر)

كاندا

قارا ئالتۇن كانى دىسە، ئويۇمدا
ئۇخشاتاتتىم خۇددى گورنىڭ ئىچىگە.
بۇگۈن كىيىپ مانا قومۇش قالپاقنى،
قەدەم قويدۇم چوڭقۇر كاننىڭ تېگىگە.

قارا ئالتۇن دېڭىزىغا چۆشكەندە،
ئەيمىنىشنىڭ دولقۇنىغا چومۇلدۇم.
كانچى دوستۇم مەدەت بەرگەچ يېنىمدا،
بىردىن يەنە كۈچ-غەيرەتكە كومۇلدۇم.

كۆز ئالدىمدا پەردە ئاچتى بىر شەھەر،
تاڭ ئالدىدا خۇددى كۆلگەن چولپاندەك.
ھەيران قالدىم پەرىزاتقا ئۇچرىشىپ،
ئەس-ھۇشۇمنى ئوغۇرلىتىپ قويغاندەك.

كۆردۈم شۇندا قارا ئالتۇن شەھرىنىڭ
ھەر تەرەپكە ئۇزۇن كەتكەن يولىنى.
يانداپ ماڭدىم زوقۇم تېشىپ يول سېلىپ،
ياتقۇزۇلغان رېلىسلارنىڭ بويىنى.

گور ئەمەسكەن قارا ئالتۇن ماكانى،
مەن ئويلىغان جىن چىراقنىڭ بىرسى يوق.
ھاڭ-تاڭ قالدىم بۇ شەھەرچە ھوسنىگە،
ئۇنىڭ ئىچى كۈن چۈشكەندەك يوپ-يورۇق.

بۇ شەھەرنىڭ تورىسىغا غۇچچىدا،
يۇلتۇزلاردىن قاتار مۇنچاق ئېسىلغان.
ئۇزۇن كەتكەن كوچىلارغا يارىشىپ،
ئۇنىڭ نۇرى شۇنداق تەكشى چېچىلغان.

شۇندا بىردىن كۆز ئالدىمدىن بۇلۇتتەك،
ئۆتتى مۇڭلۇق قارا يىللار پەردىسى.
قۇلىغىمدا پىغان بولۇپ ياڭرىدى.
ئۆتمۈش خاڭنىڭ داۋالغۇغان نەرسى:

"زوخاڭدىن چۈشۈپ بېرىپ،
تاشنى چاپقان ئوخشايمىز.

بەرگىنى سۇنۇق ياماق،
جاننى ساتقان ئوخشايمىز.

كېچە-كۈندۈز دىمەستىن،
خاڭدا كومۇر كولىدۇق.
كىيىم-كېچەك يوقىدىن،
بىرمۇنچىلار توڭلىدۇق.

خاڭنىڭ ئاستى قاراڭغۇ
ماڭالمىدۇق يول تېپىپ.
قوللار قاپىرىپ كەتتى،
كومۇر دەپ تاشنى چېپىپ.

گوردەك خاڭدا ئىشلەيمىز،
ئايلىغىمىز بەش تەڭگە.
كوڭۇل مۇپتىلا بولدى،
تۈگمەس ئازاپ، غەمگە."

بۇ ناخشىلار شۇم ئۆتمۈشنىڭ ساداسى،
ئۇ زامانلار ئادەم يۈتار گور بولغان.
سانسىز جانلار ناھەق ئۆلۈم غارىدا،
يوروق جاھان كورمەي كويۈپ كۆل بولغان.

* * *

قېلىشمايدۇ ئېلېكتىرلىق سارايىدىن،
نۇرغا چومگەن زامانىمىز كانلىرى.
يەر ئاستىنىڭ شەھەرچىسى بۇ جايدىن،
ھوزۇرلىنار ئەمگەكچىنىڭ جانلىرى.

بۇ شەھەرچە كوچىسىدا — باغرىدا،
جۇش ئۇرماقتا قايناپ ئەمگەك دولقۇنى.
ساپ يۈرەكلىك چەبدەس قوللار ئىشلاردا،
يۈزلىرىدە چىن بەختىنىڭ يالقۇنى.

شۇ يالقۇننىڭ تەپتى چىرماپ قەلبىمنى،
ياش يۈرىگىم باغلىرىنى يايراتتى.
مېھنەت سازى جاراڭلىغان كەڭ دىڭىز،
ئىلھامىمنى بۇلدۇقلىتىپ قايناتتى.

كانچى دوستۇمغا

قارا ئالتۇن مېتروسىغا* كىرگەندە،
ئەڭ دەسلەپتە سەن كوزۇمگە ئىلىندىڭ.
خوشال ئەمگەك نەغمىسىنى ياڭرىتىپ،
قامىتىڭدىن گويا تاغدەك بىلىندىڭ.

* مېترو — يەر ئاستى ئېلېكتىر تومۇريولى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

لىگەن قالپاق كىيىۋاپسەن جەكچىدەك،
گاڭ قولۇڭغا يارىشىپتۇ بۇرغۇيۇڭ.
ئاستا مېڭىپ مەن يېنىڭغا بارغاندا،
كەڭ كوكسۇڭنى مەن تەرەپكە تولغۇدۇڭ.

سالام بەرسەم ئىلىك ئالدىڭ يېقىملىق،
مېھىر چاچتىڭ كۈلۈمسىرەپ يۈزۈڭدىن.
ئۈيقۇسىدىن يېڭى تۇرغان قۇياشتەك،
نۇر ئېقىمى پارلاپ ئاقتى كوزۇڭدىن.

بۇرغۇ بىلەن داۋام ئەتتىڭ ئىشىڭنى،
توپا-توزاڭ چىقار ئىدى پۇرقىراپ.
تاغ سۈيىدەك ئۇرغۇپ-چاپچىپ ئاقاتتى،
تومۇرۇڭدا غەيرەت قېنى شۇقىراپ.

ماڭلىيىڭدا يالتىرايتتى-ئۈنچىلەر
تاڭ سەھەردە گۈلگە قونغان شەبنەمدەك.
باش چىرىغىڭ كۆلگۈنچەك نۇر چاچاتتى،
مەنمۇ كۈندىن قېلىشمايمەن دىگەندەك.

توختىمىدىڭ بىر نەپەسمۇ ئىشىڭدىن،
سەن بىلىپسەن يەر ئاستىنىڭ تىلىنى.

تۈيۈقسىزلا گۈمبۈرلىتىپ پارتلاتتىڭ،
ئۆيۈل تۇرغان قارا ئالتۇن تېغىنى.

پارتلاش بىلەن گۈلدۈر-گۈلدۈر يىقىلىپ،
كاللەك-كاللەك قارا ئالتۇن دوۋىلەندى.
ۋاگونلارغا قاچىلىنىپ لىقمۇ-لىق،
شۇ ئالتۇنلار يەر ئۈستىگە يول ئالدى.

شۇندا بىردىن قايناپ تاشتى ھەۋىسىم،
شوخ يۈرىگىم قانات قېقىپ ئوينىدى.
سەلدەك تېشىپ ئىلھامىمنىڭ بۇلىغى،
ياز دەپ سېنى يازمىغانغا قويمىدى.

يازالمىدىم ئەمگىكىڭگە يارىشا،
تېخى ئۇزەم قەلىمىمدە ياش چېچەك.
گۈل ئاچقاندا پوئىزىيە بېغىدا،
مەن يازارمەن دىلىڭ ھوزۇر ئالغۇدەك.

مۇكاپات

ئۇسمىنىڭ ياڭراق مىكرافۇندا توۋۇلىنىپ،
سەن چىققاندا كۈلۈمسىرەپ سەھنىگە.
شاۋقۇن سېلىپ تەۋرەپ كەتتى كەڭرى زال،
سېنىڭ ئەجرىڭ، مېھنىتىڭنىڭ شەنىگە.

كەڭ سەھنىدە دولقۇن ئۇرۇپ شاتلىغىڭ،
مەغرۇر تۇردۇڭ گەۋدە كېرىپ بۈركۈتتەك.
توپ ئىچىدىن سەپ سالاتتى ئامرىغىڭ،
ئىككى كوزى چاقناپ خۇددى يۇلتۇزدەك.

كوكرىگىڭگە تاقالغاندا قىزىلگۈل،
مىڭلاپ كوزلەر ساڭا زوقمەن قارىدى.
سازغا چۈشۈپ ھەر يۈرەكنىڭ تارلىرى،
ئوكىياندەك كۈچلۈك دولقۇن ياسىدى.

كۈلۈپ تۇرۇپ سۇنۇپ بەردى سېكرىتار،
ئۇز قولۇڭغا كاستيۇم بىلەن بۇرۇلكا.
يەنە ياڭراپ قايتا چاۋاك چېلىندى،
مىڭ تەشەككۇر دەپ سېنىڭدەك ئوغۇلغا.

يەنە ئۇرلە، يەنە يۈكسەل قايىنامدا،
ئەي چېلىشچان كانچى دوستۇم مەرت يۈرەك.
سەندەك جەسۇر ئوغلانلارنىڭ تەرىدىن
كورۇنمەكتە نۇرلۇق غالىپ كېلىچەك.

1956 ـ يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى ليۇداۋان.

قىزنىڭ خېتى

شامالدىن پۇقۇرىغان قار ئۇچقۇنلىرى
توختىماي ئوزىنى ئەينەككە ئۇرار.
غۇۋا نۇر ئويىنىغان ئوينىڭ ئىچىدە
دەرىزە تۈۋىدە بىر قىز ئولتۇرار.

تال ـ تال كىرپىكلىرى ئورىغان مەغرۇر
بىرلىيانت كوزىدىن نۇر يېغىپ تۇرار.
گاھ جىملىق ئىچىدە، گاھ تۇرۇپ بىردىن
جىنەستە لەۋلىرى پىچىرلاپ قويار.

قولىدا قەلىمى، ئوزى خىيالچان،
ئۇ چوڭقۇر بىر ئوينىڭ قوينىغا پاتقان.

www.uyghurkitap.com

ئانار يۈز، خۇش قامەت قەلەمقاش قىزنى
ئەڭ نازۇك بىر تۇيغۇ ئىلكىگە ئالغان...

دەرىزە ئۈستىدە، رەسىمدە كۈلۈپ،
تۇرىدۇ بىر يىگىت ياش غۇنچە گۈلدەك.
كوكسىگە تاقىغان بىر جۈپ مېدالى
يالتىرار ۋە چاقنار گوياكى كۈندەك.

كۈن يېڭى ئويغىنىپ شۇلىسىن چېچىپ،
قىزنىڭ جامالىدا ئوينىغاندا نۇر.
بىردىنلا شىرىلداپ ئوتكۇر قەلىمى،
ئاق قەغەز ئۈستىدە يۈگۈردى مەغرۇر:

"ئەي مېنىڭ سويگىنىم قەلبىم چولپىنى،
تاڭ بىلەن ئويغىنىپ يازدىم ساڭا خەت.
بەختتىن نۇر ئەمگەن ئوتلۇق كوكسۇمدە،
دولقۇنلاپ تاشىدۇ قايناق مۇھەببەت.

تۈنۈگۈن يوللىغان رەسىمىڭنى كورۇپ،
يالقۇنلۇق بىر ھىسنىڭ قوينىغا چوكتۇم.
سەن تىزغان ئۈنچىدەك شېرىن قۇرلارغا،
تويماستىن بىرنەچچە كوز سىلىپ ئوتتۇم:

'يۈرۈگۈم سويگۈنى — بەختىم چېچىگى،
سېغىنىپ دىلىمدا ئەسلەيمەن سېنى.
ئالغان چېغىمدا سەندىن خۇش خەۋەر،
شاتلىقنىڭ دولقۇنى كومىدۇ مېنى....

ئاخىرقى سوزۇم شۇ ئامرىغىم، جېنىم،
كەڭ يېزاڭ ئوم ھايات قوينىغا ئاقسۇن.
پارتىيە كورسەتكەن بەخت بېغىغا
يول سېلىپ ئارزۇلار قاناتلار قاقسۇن.

كەڭ دالا، دەشت-چوللەر ياشناپ ۋە گۈللەپ
ئەسىرلىك ئارزۇغا يۈرىگى قانسۇن.
ئۇنىڭ كەڭ باغرىدا ئوملەشكەن جانلار
بەختىنىڭ، شاتلىقنىڭ قەنتىنى چاقسۇن.

ھە، سەنمۇ چولپىنىم مۇشۇ قاينامدا،
جەڭگىۋار ئىشىڭنى يەنىمۇ ئۇلغايت.
گۈل ئاچسۇن بىخ ئۇرغان ئۈمىت چېچىگىڭ،
ئىش ئەمگەك سازىنى مەغرۇر جاراڭلات.

سەن ئۈچۈن مەنمۇ ھەم ۋۇجۇدۇم بىلەن،
پولاتتىن گاڭ ئاتلار ياساۋاتىمەن.

چېلىشچان يىل ئۈچۈن تۈزدۈم گاڭ پىلان،
دولقۇنلار ئارىسىدا قايناۋاتىمەن.

گاڭ ئاتلار پۇشقۇرۇپ، ناخشىلار تووۋلاپ،
چىققاندا كەڭ يېزا توي تويلايدۇ شات.
'تاش-تاش، ئىچكىرى' دىگەن سوز تۈگەپ،
يەنىمۇ يۈكسىلەر بەختىيار ھايات.

سەن ئىشقا سالغاندا تومۇر تايچاقنى،
چاۋاكلار ياڭرىتىپ پايانسىز ئېتىز؛
رەھمەتلەر ئۇستىگە رەھمەت ياغدۇرار:
— مىڭ ياشا، — دەپ خوشال، — تىراكتۇرچى قىز'.

ئۈنچىدەك تىزىلغان ئاشۇ قۇرلىرىڭ،
قەلبىمدە بىر دەريا شاتلىق قوزغىدى.
ھەر سوزۇڭ تۈگمەس قۇۋۋەت بېغىشلاپ،
سېغىنىش ئوتلىرى مېنى چۇلغىدى.

ئاڭلىدىم شۇڭقارىم شوھرەت-داڭقىڭنى،
بولۇپسەن زاۋۇتتا ھەممىگە ئۈلگە.
ۋۇجۇدۇڭ-كۈچۈڭنىڭ قويماي بارىنى،
مەردانە بېغىشلاپ ئانا ۋەتەنگە.

كوكسۈڭگە ياراشقان شۇ بىر جۈپ مېدال،
ئىجاتچان روھىڭدىن كورسەتتى دېرەك.
شاتلىغىم جۇشقۇنلاپ پونتانلار ئېتىپ،
ئۈركەشلەر ياسىدى خۇددى ماگمىدەك.

پات-پات ياز، تەلمۈرتمەي يۈرەك خېتىڭنى،
مەن سېنىڭ سوزۇڭنى قىلىمەن ئادا؛
ئۇمۇلشىپ ئىشلەشنىڭ سازىنى چېلىپ،
ئاشلىقلار غەزنىسى كەڭ يېزا ئارا."

شۇ يەرگە كەلگەندە قەلىمى تىنىپ،
قىز خەتنى قاتلىدى، قولىغا ئالدى.
ئىشكىتىن چىقتى-دە، پوچتا پونكىتى—
جايلاشقان ئورۇنغا مەغرۇر يول ئالدى.

1956-يىل مارت، ئۈرۈمچى.

قاچان بېرىسەن يۈرەك سىرىڭنى

تۇن تاڭغا ئالمىشار كىرپىك قاقماستىن،
ئىشقىڭ يۈرىگىمنى ئوغرىلاپ قېچىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

مەن سېنى ئويلايـمەن چارچاپ تالماستىن،
شېرىن ۋە راھەتلىك ئۇيقۇدىن كېچىپ.

تەسەۋۇر ـ خىيالىم قۇچاق ئاچقانـدا،
ئىللىق نەپەسىڭدە بولىمەن مېھمان.
سويگۈمنىڭ لاۋاسى قايناپ تاشقاندا،
يانسەن ئالدىمدا سەن بولۇپ چولپان.

ئەپسۇسكى، بىلمەيسەن مۇھەببىتىمنى،
ساپ ئىشقىم سەن ئۈچۈن يانار لوغۇلداپ.
"سويگەنگە سادىقمەن!" دېگەن شۇ سوزنى
قەلبىمنىڭ تورىگە يازدىم ئۇلۇغلاپ.

ھەيرانمەن بەرمەيسەن خېتىمگە جاۋاپ،
كوزۈمگە مەنىلىك بېقىپ قويىسەن.
قەلبىمگە سىرلىق بىر تېپىشـماق تاشلاپ،
سويگۈ تۇمارىنى ئېسىپ قويىسەن.

كوڭلۈمنى غەش قىلما، بەس ئەمـدى يېتەر،
شۇنچىلىك تەلمۈرتۈپ جاننى ئالغىنىڭ.
بەس، يېتەر يۈرەكنى سەن ئەيلەپ كاۋاپ،
چوغ بىلەن كويدۈرۈپ ئازاپ سالغىنىڭ.

پىراقىڭ ـ ئىشقىڭدا ۋۇجۇدۇم گۈلخان،
باغرىمغا مۇز بېسىپ ئۇچۇرەلمەيمەن.
سېنىڭسىز بەختىمنىڭ گۈلى ئېچىلـماس،
سېنىڭسىز شات ھايات كەچۈرەلمەيمەن.

تاقىتىم تاق بولۇپ يازدىم يەنە خەت،
قىينىماي تېز قايتۇر جاۋاپ خېتىڭنى!
مەن ئۈچۈن قەلبىڭدە بارمـىكىن ئورۇن،
نامايەن قىلساڭچۇ يۈرەك سىرىڭنى!

1957 ـ يىل ماي، ئۈرۈمچى.

كەتـمەي يېنىڭـدىن

ئويتوغراق*، ئويتوغراق، ئەي ئەل گۈلشىنى،
نامىڭنى خۇمار بوپ ئاڭلايتتىم ھەر چاغ.
قەلبىمدە ئۈزمەكتە شاتلىق يەلـكىنى،
مەن كەلدىم قوينۇڭغا، ئەي بوستان گۈلباغ.

* جاي ئىسمى.

مېھرىڭدە ياندۇرۇپ، دىلنى يايرىتىپ،
ياش كۈيچى ئوغلۇڭنى باغرىڭغا ئالدىڭ.
سەيلى قىپ ھوسنۇڭگە باققان چېغىمدا،
پەيزىڭدىن كوكسۇمگە بىر يالقۇن سالدىڭ.

ئۇ يالقۇن ئۆچمەيدۇ، ئوتتەك لاۋۇلداپ،
مەڭگۈگە قۇياشتەك تۇرىدۇ يېنىپ.
ئۆچمەيدۇ بۇ يالقۇن، تۇپراق بوپ جىسمىم
تەبەت قوينىغا كەتسىمۇ سىڭىپ.

ھەيرانمەن، ھەيرانمەن گۈزەل ھوسنۇڭگە،
گوياكى جەننەتقۇ سەن، ئەي گۈلىستان؟!
يا مېنى ئالدىمۇ گوللاپ ئېلكىگە،
ئېخ! شېرىن ئۇيقۇدا چۈش دېگەن شەيتان؟

ياق مېنىڭ خۇدۇم بار، بۇ چۈشۈم ئەمەس،
جامالىڭ ئالدىدا ھودۇقتۇم چېغى.
كۆرمىگلاپ يۈرەكتە قوزغاتقان ھەۋەس،
ئەي، گۈزەل ئۆلكەمنىڭ ياقۇت رەڭ بېغى.

بېلىمنى باغلىدىم: سېنى تەل-توكۇس
تەسۋىرلەپ چىقىشقا كۈچۈم يەتكىچە.

"قولۇڭدىن كەلگىچە گۈل كەلتۈر" دېگەن،
شۇ ماقال مەدەتچىم تاكى ئۆلگىچە.

تىڭشىدىم زوقلىنىپ قىرغاقلىرىڭدا،
شوخ جۇشقۇن ھاياتنىڭ قوشاقلىرىنى.
جەننەتتەك باغلىرىڭ كەڭ ئاچتى خۇشخۇي،
ماڭا ئۆز يارىمدەك قۇچاقلىرىنى.

شەرۋەتلەر قاينىمى گۈلزار باغلىرىڭ،
توز كەبى رەڭمۇ-رەڭ،
ئاھ قانداق پۈزۈر.
كوز ئېچىپ جاھاندا تېتىپ كورمىگەن،
ئۇ توكتى قەلبىمگە بىر دۇنيا ھوزۇر.

بۇ قانداق نېمەتىڭ، نۇردا تاۋلىنىپ
ياقۇت رەڭ يالتىراپ كۈلۈشۈپ كەتكەن؟!
ھە، بۇچۇ،
گوياكى مەرۋايىت كەبى
باراڭلار باغرىغا ئېسىلىپ كەتكەن؟!

بۇ نىمە، يا چىلگەك بولامدۇ شاختا،
ئېسىلىپ ھالقىدەك شاخلارغا قونغان؟!

بۇ نىمە، چىرايى ئالما يۈز قىزدەك،
لەتاپەت بابىدا ھوسنىگە تولغان؟!

بۇ قانداق بايلىغىڭ، خۇددى سېھرىق ياغ،
مەي باغلاپ يېتىشكەن گوياكى قىيام.
پەمىچە ھەر بىرى چىنىگە قىياس،
ياپراقلار باغرىدا ئېلىشقان ئارام.

ھە، ئۇقتۇم،
بۇ سېنىڭ شەرۋىتىڭ ئىكەن.
ئۈزۈم ھەم شاپتۇلا، ئەنجۈرۈ، ئانار.
مانا بۇ يۈرەككە خوپ داۋا ئىكەن،
شەرۋىتى ھەسەلدەك گويا تىل يارار.

تەشەككۈر، ئەي بوستان، سېنى گۈللەتكەن
ئەمگەكچان خەلقىڭ پاراستىگە.
تەشەككۈر، ئېھتىرام سېنى كوكلەتكەن
قەھرىمان ئەجداتلار جاسارىتىگە.

تەشەككۈر، ئېھتىرام، ھورمىتىم دېگىز،
باغرىڭغا شوللار چاچقان قۇياشقا.
تەشەككۈر، ئەي گۈلزار، سېنى تىنىمسىز،
ئېپ ماڭغان قۇدرەتكە، شانغا ئوراشقا.

شۇ قۇتلۇق شان بىلەن گۈللەن يەنمۇ،
گۈزەللىك نۇرلىرى ياغسۇن سېنىڭدىن.
قاناتلىق قوشقىم ياڭرىسۇن مەغرۇر،
ئىشقىڭدا بىر نەپەس كەتمەي يېنىڭدىن.

1957 ـ يىل ئاۋغۇست، كرىيە.

نىمە سىر بار زادى بۇ ئىشتا

ئوڭۇپ كەتكەن شۇ كوك چاپىنىم،
يارىشىدۇ خويما ئۈزۈمگە.
ۋۇجۇدۇمغا بېرىپ ھارارەت،
كورۇنىدۇ ئىسسىق كوزۇمگە.

ئوزى ئاددى شۇ كوك چاپانىڭ،
ئەقلىم ھەيران، لەززىتى ئارتىپ؛
قىلىۋالدى قەلبىمنى ئەسىر،
ماگنىتتەك ئوزىگە تارتىپ.

*

*   *

ئايدىڭ ئىدى بىر ياز ئاخشىمى،
جانان بىلەن ئۇستەڭنى بويلاپ؛
بارار ئىدۇق مۇھەببەت ھىسسى
يۈرەكلەرنى قاپلىغان چولغاپ.

كوزلىرىمىز قادىلىپ بەزەن،
ئىشقى-مېھىر توكۇپ ئۇتەتتى.
غۇر-غۇر ئۇچقان ئىپەكتەك شامال،
مەڭزىمىزنى سويۇپ ئۇتەتتى.

لەۋلىرىمىز ئۇچراشتى بىر دەم،
مەجنۇن تالنىڭ تۈۋىدە توختاپ.
خىجىللىقتىن يوشۇرۇندى ئاي،
چۈمبەل سېلىپ يۈزىنى توراپ.

ئىككى يۈرەك كەتمىسۇن كويۇپ،
"سۇ سېپەيلى!" دىگەندەك ئاسمان.
ئۇنچە-مارجان پۈركىدى بىردىن،
يەر يۈزىگە شۇنچە تېز-چاققان.
چاپىنىمنى سالدىم-دە دەرھال
يارغا ياپتىم ئاۋايلاپ شۇ ئان.

شۇندىن بېرى شۇ ئاددى چاپان
بولۇپ كەتتى ماڭا سويۇملۇك.
ھوزۇر بېرەر گويا بىر جاھان،
قانچە كىيسەم شۇنچە كوكۇللۇك.

ئاز كۈن ئوتۇپ، كەتتىم ئوقۇشقا،
يۇرتىمىزدا قالدى دىلدارىم.
بولدى يارىم كىيگەن شۇ چاپان،
نەچچە يىلدىن يۈرەك تۇمارىم.

گەر بۇ چاپان بولسىمۇ نېپىز،
ماڭا راھەت قەھرىتان قىشتا!
كىيسەم ئۇنى يالقۇنلىنىمەن،
نىمە سىر بار زادى بۇ ئىشتا؟

1957-يىل نويابىر، ئۇرۇمچى.

نىمە ھىكمەت باردۇ كوزۇڭدە

كەلمەكتىمەن ئىشقىڭدا گۈزەل،
لاۋۇلدىغان يالقۇنغا چوموپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇزۇم ھەيران گاڭگىدۇر يۈرەك،
ئوتتۇن ئوخشاش پۇتمىسىدىم كويۇپ.

ئىشقىڭ يېڭىپ ئالغاندىن بېرى،
كېلىپ كەتتى يەنە بىر باھار.
ساڭا بولغان مۇھەببىتىمنى
قىلالمىدىم ئىزھار بىر قاتار.

سوئال تاشلاپ سورىما سەۋەپ،
سەۋەبىنى ئىزلە ئۆزۈڭدىن.
جۈرئىتىمنى يەڭگەن نەچچىلەپ،
سوراپ باقىن قارا كۆزۈڭدىن.

كۆزۈڭ ئۇچراپ قالسا كۆزۈمگە،
بوششىيىلا كېتىمەن ھالدىن.
گوياكى توك تېپپۇەتكەندەك،
قىلالمايمەن بىرمۇ سۆز ئاندىن.

شۇنچە جۈرئەت قىلىپ باقسامۇ،
تىلىم پەقەت كەلمەس زۇۋانغا.
ئىشلىمىسە پەيتىدە كاج تىل،
ئازاپ ئىكەن بۇمۇ ۋىجدانغا.

بۇ قانداق ھال، ياكى سەن جىنىم،
تورەلگەنمۇ موجىزە بولۇپ!؟
ياكى بىرەر ھىكمەت، سىر بىلەن
سەپ قويامسەن تىلىمغا قۇلۇپ!؟

جاۋاپ بېرىپ باقىنا دىلدار،
نىمە سىر بار زادى ئۆزۈڭدە؟
مېنى قىلما ئوشۇقچە مالال،
نىمە كۈچ بار ئوتلۇق كۆزۈڭدە؟

1957 ـ يىل دېكابىر، ئۈرۈمچى.

ئاقماقتا دەريادەك بەخت قوشىغى

كۈتمەيمىز بەختنى باقى دۇنيادىن!
بەختىنىڭ جەننىتى ئاچماقتا قۇچاق.
ئەمگەكتىن كۈلمەكتە گۈل ـ گۈلىستانلار،
دەۋرىمىز زەپ ئىسىل شۇنچە خۇشپۇراق...

ئەمدى بىز قويمايمىز،
چوچۇپ، ئاھ چېكىپ،

بەختىمىز ھەققىدە تەشۋىشلىك سوراق.
بەخت ۋە ئامەتكە بولدۇق قوشكىزەك،
ياشايمىز دولەتمەن
غەم-دەرتتىن يىراق.

شۇڭلاشقا خوشاللىق ھىسسى پۇرۇخلاپ،
تاشماقتا يۈرەكتە كوڭۇل شاتلىغى...
كۈيچى بىز ھەممىمىز، چوغدەك قەلبلەردىن
ئاقماقتا دەريادەك بەخت قوشىغى.

1958-يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى.

گۈزەللىك توغرىسىدا

—كىم بەك گۈزەل دۇنيادا؟ كىم مۇقەددەس، شەرەپلىك؟
بىرسى ماڭا تۈيۇقسىز سوئال قويدى شۇنداق دەپ.
مەن زەڭ سېلىپ ئۇنىڭغا ئەجەپلەنمەي نەق قىلىپ،
قەلبىمدىكى سوز بىلەن جاۋاپ بەردىم مۇنداق دەپ:

—ئەڭ گۈزىلى، ئۇلۇغى، شان-شەرىپى تولۇغى—
ئەمگەك دىسە ئوزىنى پەرۋانىدەك ئاتقانلار.

ئەڭ نومۇسسىز، ۋىجدانسىز، ئەڭ بەت-بەشىر بۇزۇغى—
ئەمگەك قىلماي، تەر توكمەي، نان يەپ ئوڭدا ياتقانلار.

1959-يىل نويابىر.

ھەممە يەردە ئۇنىڭ تەرىپى

"ساۋۇت ئاغرىپ قالدى" دەپ ئاڭلاپ،
ئۇ قىلالماي قىلچىلىك تاقەت.
ياتىغىغا تېز قەدەم تاشلاپ
ئوقتەك ئۇچۇپ كىردى شۇ سائەت.

ئېغىر تىنىپ ياتقان شاگىرتنى،
قولتۇغىدىن تۇرغۇزدى يولەپ.
چىرايىغا تىكتى كوزىنى،
يوپۇرماقتەك لەۋلىرى تىترەپ:

—چىرايىڭىز ساغىرىپ قاپتۇ،
قەيىرىڭىز ئاغرىدى ئۇكام.
—سوغ تېگىپتۇ، قېلىن كىيىنمەي،
بولۇپ قالغان ئوخشايمەن زۇكام.

— ماغدۇرىڭىز بارمۇ مېڭىشقا،
يە كوتىرىپ ئەپ چىقايلىمۇ؟!
— ماڭالايمەن، ماڭماي نىمىشقا؟!
— ياكى دوختۇر چاقىرايلىمۇ؟!

— ئۇنچە ئەمەس، ئەھۋال مۇئەللىم،
ماڭغۇچىلىك مەندە بار دەرمان.
— ئۇنداق بولسا كىيىنىڭ ئاستا،
بېرىش كېرەك دوختۇرغا چاپسان...

مەدەت بېرىپ ئۇز ئاتىسىدەك،
قولتۇق يولەپ ماڭدى شۇ ئۇستاز.
ئوركەشلىنىپ ساۋۇت قەلبىدە،
مۇھەببەت بوپ ئاقتى شۇ ئۇستاز.

يۇزلىرىگە يۇگرەپ قىزىل قان،
هاياجاندا ئاقتى ياشلىرى.
ئۇ ئويلىدى: مۇنداق مېھرىدىن
ئېرىپ كېتەر ساينىڭ تاشلىرى.

شىپا تېپىپ ساۋۇت بولەكچە،
شىپپىدىلا پەي كەبى يەڭگىپ.

ئوز ئەكسىگە كەلدى ئۇچ كۇندە،
رەڭگى-روھى گۇلدەك ئېچىلىپ.

كوز يۇممىدى شۇ كۇن كېچىچە،
غەمگۇزارى ئۇستازنى ئويلاپ.
دىدى: "ئەمدى ئەلاچى بولاي،
ئالغا باساي نىشانىنى بويلاپ."

ساۋۇت يازدى ئەتىسى تاڭدا،
ئۇستازىغا رەخمەت ئېيتىپ خەت:
"كېسىلىمگە بولدى چوڭ داۋا
سىزدىكى روھ، سىزدىكى شەپقەت."

*

* *

شۇ ئۇستازنىڭ خىسلىتى گۇزەل،
ئىسمى ئىمىن، لېكتوردۇر ئوزى.
ئۇنى ماختار ياش غۇنچە تاللار،
ھەممە يەردە تەرىپى-سوزى.

1960 - يىل ئاپرېل، ئۇرۇمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

دوستۇمغا

ئۇتكۈز دوستۇم ھاياتىڭنى مەنىلىك، ساز،
لاي سۇ كەبى كەتسە يامان ئومرۈڭ ئېقىپ.
ياشلىغىڭدا چىن بەختىنىڭ كاننى قاز،
"بولدى ئۇتسەم، — دىمە ھەرگىز، — جاننى بېقىپ".

مامكاپ ئوخشاش ئىزسىز توزۇپ كەتمەك نومۇس،
ھاياتلىقتا ھا-ھانىلا قىلىپ ھەۋەس.
ئاقانچىلىق كوچىسىغا خۇشتار بولۇش
ئۇتلۇق ياشلىق شەنى ئۈچۈن دۇرۇس ئەمەس.

گەر يولۇقسا قىيىنچىلىق، ئەگمىگىن باش،
دەۋرىمىزگە قەھرىمان بول ئىشتا ئالماس.
قىيىنچىلىق بولسا گويا قىرلىق ئەينەك،
بولغىن ئۇنىڭ قارشىسىدا خۇددى ئالماس.

باھارىڭدا كوكلەپ مەزمۇت چىنار بولۇپ،
ئەمگەكچىلەر ۋۇجۇدىغا سالغىن سايە.

قالما ئەسلا رەزگى قاخشال دەرەخ بولۇپ،
ياش قەلبىڭدە ئۇركەشلىسۇن ئۇلۇغ غايە.

ئاي-يىللارنىڭ دۇلدۇلىغا سېلىپ يۇگەن،
دادىل بارغىن نۇر چېچىلغان پارلاق يولدىن.
"ھەي، ئىست!" دەپ ساقال سىپاپ قىلىش يامان،
ياشلىق ئىزسىز قۇشتەك ئۇچۇپ كەتسە قولدىن.

لاچىنلاردەك ئورلە كوككە، ئۇچالايسەن،
پارتىيىنىڭ گەپلىرىگە سالساڭ قۇلاق.
ئەجرى قىلساڭ ئارزۇيىڭغا يېتەلەيسەن،
باتۇر ئۈچۈن مۇرات بېغى ئەمەس يىراق.

ئېچىلدۇرۇپ ئىسىل غۇنچە-گۇللىرىڭنى،
زىننەتلىگىن گۈزەل باھار-ياشلىغىڭنى.
گوھەر ئوخشاش چېچىپ ياشلىق نۇرلىرىڭنى،
ئاتا، دوستۇم، ۋەتەن ئۈچۈن بارلىغىڭنى!

1961 - يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇز ئەجرىم بىلەن سۈرىمەن ئۇمۇر.

بىراۋنىڭ ئەجرىدىن قىلمايمەن تاما،
ئۇز ئەمگەك تېرىمدە سۈرىمەن ئۇمۇر.
ئەمگەكسىز بەختنى كورمەيمەن راۋا،
ئىرادەم مۇستەھكەم تاۋلانغان تومۇر.

بىلمەيمەن، ۋىجدانىم قىلمايدۇ قوبۇل
بىراۋنىڭ پېشىدە ناماز ئوقۇشنى.
بىلمەيمەن، ھاياتتا ئىزدەپ ئاسان يول
بىراۋنىڭ رىسقىغا قاپقان قۇرۇشنى.

ئەقلىمگە سىغمايدۇ، دىمەيمەن دۇرۇس
ئەمگەككە ئالىيپ مۇزدەك قاراشنى.
ئالتۇندەك ياشلىقتا بىلمەن نومۇس
لاغايلاپ ئەمگەكسىز بىركۈن ياشاشنى.

قۇياشتەك پاك ياشاش تىلىگىم مېنىڭ،
كورىمەن ئىگىزدە يېقىن-يىراقنى.

بىراۋنىڭ قولىدىن يۈرگىم مېنىڭ
ئىزدىمەس شان-شەرەپ، ئابروي-ئاتاقنى.

ئەجرىسىز تەلەينىڭ ئومرى قىسقىدۇر،
ئۇنىڭدىن ئاخىرى كەلمەيدۇ ۋاپا.
ئەمگىكىم — راھىتىم،
نەپسىم رىسقىمدۇر،
شۇ يولدا قانچىلىك چەكسەممۇ جاپا.

ئەمگەكسىز ئەخلەتتەك خار كۈن كورۈشتىن
كورىمەن تۇمەن مىڭ ئەلا ئولۇمنى.
تاپىمەن ھوزۇر، شان كوپ تەر توكۈشتىن،
ياشنىتىپ شۇ تەردە بەخت گۈلۈمنى.

بىراۋنىڭ تونىدا تەرلەش يات ماڭا،
ئۇز ئەمگەك تېرىمدە سۈرىمەن ئۇمۇر.
ئەجرىسىز راھەتنى كورمەيمەن راۋا،
بۇ مېنىڭ ئەقىدەم-ئىگىلمەس تومۇر.

1962-يىل يانۋار، ئۈرۈمچى.

گۈزەل غايە

قۇياش كۈلۈپ جىلۋىگەر قىزدەك،
ھەممە ياققا كۈمۈش نۇر يايغان.
نۇر قوينىدا يېشىل مەخمەلدەك،
دالا ـ قىرلار تاۋلىنىپ يانغان.

ئاھ، تەبىئەت شۇنچىلىك گۈزەل،
تەلپۈنەتتى مىڭ خىل ناز بىلەن.
دالا بويلاپ ئاقاتتى دەريا
شاقىرىغان نەغمە ـ ساز بىلەن.

شۇ نەغمىنىڭ زوقىنى سۈرۈپ،
ئولتۇراتتىم دەريا بويىدا.
چاچلىرىمنى سويۇپ ئۆتەتتى،
سەلكىن شامال تاراپ قولىدا.

سۈزۈك سۇدا پىلتىڭلىشاتتى،
شوخ بېلىقلار ئۈزۈشۈپ ھەر يان.

نەگە بارسا ئۆزىنىڭ ئەركى،
گاھ ـ گاھ شۇڭغۇپ قىلاتتى جەۋلان.

بېلىقلارنىڭ ئويناشلىرىنى
كۆرۈپ چوڭقۇر خىيالغا پاتتىم.
يۈرىگىمدە ئاقتى بىر تۇيغۇ،
گۈزەل غايە، ئارزۇدا ياندىم:

گۈمران بولۇپ زۇلمەتنىڭ تۈنى،
پۈتۈن ئالەم نۇرغا چۆمۈلسە؛
بېلىقلاردەك ئەركىن يايرىشىپ،
ئىنسانىيەت ئوينىسا، كۈلسە؛

ھاسىل بولۇپ شۇندا مىرادىم،
قەلبىم كۈلۈپ كېتەتتى يايراپ،
ياڭرىتاتتىم خوشال ناخشامنى،
خۇددى بۇلبۇلگويادەك سايراپ.

1962 ـ يىل ئاۋغۇست، ئىلى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

سەن مېنىڭ قەلبىمدە جاراڭلىغان ساز

ئەي! ئىلى كەلدىمەن گۈل قۇچىقىڭغا،
يىراقلاردىن سېنى سېغىنىپ ئەسلەپ.
تالاي يىل ئايرىلىپ كەتكىنىم بىلەن،
ئەمما مۇھەببىتىم قالمىغاچ پەسلەپ.

سەن ماڭا سۆيۈملۈك مۇقەددەس تۇپراق،
شەرۋەت سۇلىرىڭنى ئىچىپ ئۆسكەنمەن.
سېنىڭدە چوڭ بولۇپ، كۈچ، ئەقىل تېپىپ،
ھاياتلىق يولىغا سەندە كۆچكەنمەن.

ۋەتىنىم ھەققىدە گەر سۈرسەم خىيال،
بولىسەن ئەڭ ئاۋال ئالدىمدا پەيدا.
چۈنكى گۈزەللىكىڭ، ساپ ئىشقىڭ بىلەن،
بالىلىق چېغىمدىن قىلغانتىڭ شەيدا.

سېنىڭدە چولغىنىپ تاڭ نۇرلىرىغا،
تۇنجى رەت قولۇمغا قەلەم ئالغانمەن.

خەلقىمنىڭ بەختىنى قېتىپ قوشاققا،
شېئرىيەت بېغىغا قەدەم باسقانمەن.

شۇڭلاشقا ئەي ئىلى گۈلزارىم-بېغىم،
شەنىڭگە مىڭ داستان يېزىۋەتسەم ئاز.
ئەي مېنىڭ گۈلشىنىم سۆيۈنگەن تېغىم،
سەن مېنىڭ قەلبىمدە جاراڭلىغان ساز.

*

* *

مەن كۆرۈپ تاڭ قالدىم گۈل چىرايىڭنى،
تولۇپسەن پەرىدەك ھۆسنى-جامالغا.
كۈرەش دۇلدۇلىغا مىنىپ چېپىپسەن،
يەتمەكنى نىشانلاپ يۈكسەك كامالغا.

سېنىڭ تۈرخۇنلىرىڭ كۆكنى بويلاپتۇ،
سەن قىزىل سانائەت ئوچىقى بوپسەن.
ياش غۇنچە تاللىرىڭ كۆلۈپ يايراپتۇ،
ئىلىم-پەن، سەنئەتنىڭ قۇچىقى بوپسەن.

باغرىڭنى قاپلىشىپ ئاق بۇلۇتلاردەك،
ماللىرىڭ سىغىشماي قاپتۇ تاغلارغا.
شۇڭلاشقا چۆللىرىڭ ئايلىنىپ بوپتۇ،
ھاۋالىق، چىمەنزار يېڭى باغلارغا.

تېخى تۇنۇگۇنكى باياۋانلاردا،
مول ھوسۇل تاغلىرى قەت كوتۇرۇپتۇ.
سەن بوپسەن ھاياتنىڭ پاراۋان بېغى،
ئۇستۇڭگە بەختنىڭ نۇر توكۇلۇپتۇ.

شۇڭلاشقا ئەي ئىلى گۇلزارىم - بېغىم،
شەنىڭگە مىڭ داستان يېزىۋەتسەم ئاز.
ئەي مېنىڭ گۇلشىنىم، گۈزەل ياپلىغىم،
سەن مېنىڭ قەلبىمدە جاراڭلىغان ساز.

1962 - يىل ئاۋغۇست، غۇلجا.

ساڭا ھەدىيە

يەرنىڭ چوڭقۇر قېتىدىن سۇ ئاققۇزغان ئەجرىڭگە،
ئاپىرىن، دەپ، مەن سېنى قاتقىم كەلدى ناخشامغا.
ئەل ئىشىغا ئاتالغان ئوتلۇق ئىشقىڭ تەپتىدىن،
تولدى مېنىڭ يۇرىگىم بىر يالقۇنلۇق ئىلھامغا.

تونۇر ئوخشاش ۋادىنىڭ تەشناسىنى قاندۇرۇپ،
كۇلدۇرۇپسەن چوللەردە گۇل - گۇلۇستان باغلارنى.

باغۇەنلەردەك پەپلەپ ھەر تال ئالتۇن باشاقنى،
مول ھوسۇلدىن تىكلەپسەن تىيانشاندەك تاغلارنى.

كارىزلارغا پاتماستىن ئۇركەشلىگەن ئۇلۇغ سۇ،
پېشانەڭدىن تامچىلاپ ئاققان كومۇش تەر ئىكەن.
شۇ تەر بىلەن كەڭ زېمىن كىمخاپ كوينەك كىيىپتۇ،
(ئەسلى قاقاس، جەزىرە، گىيا ئۇنمەس يەر ئىكەن.)

ساڭا يۈز مىڭ ئاپىرىن، جاننى پىدا قىلىپسەن،
توككەن تامچە تېرىڭدە كوزلەپ ۋەتەن بەختىنى.
كوردۇم سەندە نۇرانە كېلىچەكنىڭ ئىشقىدا،
كۇرمىڭلىغان دېھقاننىڭ ئۇركەشلىگەن قەلبىنى.

قايىل بولدۇم ئەقلىڭگە، ئەي دەۋرىمىز پەرھادى،
يۈرىگىمدىن دولقۇنلاپ ئاقتى قايناق مەدھىيە.
چەكسىز ھورمەت - ئېھتىرام، مۇھەببەتلىك دىل بىلەن،
شۇ شېئىرىمنى تۇتىمەن قىلىپ ساڭا ھەدىيە.

1964 - يىل ئىيۇل، تۇرپان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قەلبىمگە مىسلىسىز يالقۇن تۇتاشتى

(تەبەت لىرىكىسى)

گۈزەل ياز چاغلىرى بولدۇم نەنسەندە،
شاقىراتما بويىدا قىلدىم سەيلىنى.
بۇ كوركەم تاغلارنىڭ ھوسنى-جامالى
يالقۇنلۇق قەلبىمنىڭ تارتتى مەيلىنى.

كۈمۈش پەردە كەبى شوخ شاقىراتما،
ئىگىز تاغ ئۈستىدىن چۈشەتتى سەكرەپ.
بويىدا ئولتۇردۇم، سەگىدى تېنىم،
ماڭا سۇ چاچقاندەك نەچچە چىملەكلەپ.

جىلغىلار بەئەينى گۈلزارلىق ئىدى،
گۈللەر ۋە سۇمبۇللار كەتكەن چېچەكلەپ.
چوغلۇقلار قىستۇرۇپ قۇلاقلىرىغا،
بولدۇرگەن تېرەتتى قىزلار ئىتەكلەپ.

كوپ-كوك قارىغاينىڭ شېخىغا قونۇپ،
قاناتلىق كۈيچىلەر ئوقۇيتتى غەزەل.

ياپ-يېشىل داللار ئوينايتتى ئۇسۇل،
كىمخاپتىن تون كىيىپ، ياسىنىپ گۈزەل.

قاپتاللار ئۈستىدىن كېلىپ تۇراتتى،
پادىچى يىگىتنىڭ ناخشا ساداسى.
ناخشىغا جور بولۇپ مەيىن شاماللار،
قىزىغان يايلاقنىڭ نەغمە-ناۋاسى.

ئاجايىپ ساپ ئىدى، خۇشپۇراق ئىدى،
گوياكى ئىپاردەك تاغنىڭ ھاۋاسى.
يېقىملىق ساپ ھاۋا، گۈلشەن مەنزىرە،
چارچىغان تېنىمنىڭ بولدى داۋاسى.

نەنسەن تاغلىرىنىڭ بوستان جامالى
كوڭلۇمنى ياشناتتى، زېھنىمنى ئاچتى.
بۇ ئانا تۇپراققا چەكسىز مۇھەببەت،
ئۇلغىيىپ قەلبىمگە يالقۇن تۇتاشتى.

1964-يىل ئاۋغۇست، نەنسەن.

گۈللە بولىۇق

بولىۇق، سىنىڭ داڭقىڭنى ئاڭلىغانتىم كوپ قېتىم،
بىراق، دىدار كورۈشكە بولمىغانتى پۇرسىتىم.

سىنىڭ ئىسسىق قوينۇڭغا كەلدىم بۈگۈن كورگىلى،
كورۈپ گۈزەل ھوسنۇڭنى گىرە سىلىپ سويگىلى.

چىقىپ تىك تاغ ئۈستىگە مەن سەيلىنى باشلىدىم،
جامالىڭغا زوق بىلەن تويماي نەزەر تاشلىدىم.

سەندە كوردۇم گۈللەرگە تولغان ئىسىل بىھىشنى،
بىلمەي قالدىم شاتلىقتا ھەتتا نىمە دىيىشنى.

شۇنچە گۈزەل ئىكەنسەن توقۇپ قويغان كەشتىدەك،
ھەممە يىقىڭ چىرايلىق گوياكى گۈلدەستىدەك.

خۇددى يىشىل دىڭىزدەك تۇتاش كەتكەن تەكلىرىڭ،
مەخمەل تونغا پۈركەلگەن بىپايان ئىتەكلىرىڭ.

زۇمرەت ئاسمان تىگىدە جىلۋە قىلار باغلىرىڭ،
باغلىرىڭنى قورشىغان ئىككى ياندا تاغلىرىڭ.

ئاقىدىكەن ئوستەڭلەر قۇچىغىڭدا شاقىراپ،
بۇلاقلىرىڭ چاپىدۇ ئىتىزلارغا ئالدىراپ.

ئارامبەخش شامىلىڭ تىنمايدىكەن غىرىلداپ،
ئالما، ئۆرۈك، تەكلەرنىڭ قۇلىغىغا شىۋىرلاپ؛

باغۋەنىڭگە دەيدىكەن: "چاپ كەتمەننى، راسا چاپ،
يەلپۈپ قوياي يۈزۈڭنى، ئەمگىگىڭدە كامال تاپ!"

چۇنچىلىرىڭ بەئەينى ئوخشايدىكەن راۋاققا،
گۈلباغلىرىڭ لايىقكەن جەننەت دىگەن ئاتاققا.

ئەنجۈرۈڭنى يىگەنتىم تىللىرىمدىن بال ئاقتى،
قىزىل سايۋى ئۈزۈمۈڭ يۈرىگىمگە خوپ ياقتى.

تەڭ قىلمىدىم ھەسەلنى شاپتۇللىرىڭ تەمگە،
قايىل قالدىم ئەمگەكچى دىخىنىڭنىڭ پەمگە.

باغۋەنىڭگە يۈرەكتىن ئاقتى ئالقىش-رەخمىتىم،
بارىكاللا! دىدىمەن غەيرىتىڭگە مىڭ قېتىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئايلىنىپسەن تۇرپاننىڭ ئىپتىخارى ـ شانىغا،
ئايلىنىپسەن شەرۋەتلىك نەشپۈت، ئۈزۈم كانىغا.

گۈللە يەنە، ئەي بولىيۇق، شان ـ شەرىپىڭ ئۇلغايسۇن!
دوستۇڭ كۈلۈپ، دۈشمىنىڭ زەھەر يۇتۇپ تولغانسۇن.

گۈل جامالىڭ قەلبىمنىڭ دەپتىرىگە سىزىلدى،
ساڭا مۇشۇ غەزىلىم سوغا قىلىپ يېزىلدى.

1964 ـ يىل ئاۋغۇست، تۇرپان.

ۋەتىنىمىز گۈلىستان

(ناخشا تېكىستى)

ۋەتىنىمىز گۈلىستان
بەخت نۇرى چېچىلغان.
ئالتۇن قۇياش نۇرىدا
رەڭمۇ ـ رەڭ گۈل ئېچىلغان.

رەڭدار گۈزەل گۈللىرى،
خەنزۇ، ئۇيغۇر ھەم قازاق،

موڭغۇل، زاڭزۇ ھەممىسى
قان ـ قېرىنداش ئوم ـ ئىناق.

مەقسىتى بىر، ئويى بىر
مەڭگۈلۈككە قېتىلغان.
تەقدىرى بىر، قەلبى بىر
يۈرەك رىشتى چېتىلغان.

ۋەتىنىمىز گۈلىستان
بەخت نۇرى چېچىلغان.
باغۋەن بولغاچ پارتىيە،
رەڭمۇ ـ رەڭ گۈل ئېچىلغان.

1964 ـ يىل سېنتەبىر، تۇرپان.

كومپارتىيىگە

جانىجان پارتىيە، باغلىغان ساڭا
بىز چوڭقۇر مۇھەببەت، ئوتلۇق ئىشتىياق.
ھورمىتىڭ ـ شەنىڭگە ئېھتىرام بىلەن
تىيانشان باغرىدىن ياڭراتتۇق قوشاق...

سەن قىلىپ بىزلەرنى مەڭگۈ بەختىيار،
غەلىبىدىن-غەلىبىگە ماڭدىڭ يېتەكلەپ.
سەن بىلەن نۇرلاندى بىپايان شىنجاڭ،
سەن بىلەن بەختىمىز كۈلدى چېچەكلەپ.

قەدىمدىن زۇلمەتتە مۇڭلانغان شىنجاڭ،
سەن بىلەن ياشنىدى گۈلچىراي ئېچىپ.
يارالدى كەشتىدەك گۈزەل مەنزىرە،
باھارنىڭ قۇياشى نۇرىنى چېچىپ.

جاڭگاللار ياساندى كىمخاپ تون بىلەن،
دەريالار ئۇركەشلەر چول-باياۋاندا.
ئاشلىقلار كانىغا ئايلىنىپ تارىم،
خامانلار تاقاشتى ئىگىز ئاسمانغا.

ئاچتۇق بىز قارامايى غەزىنىسىنى،
نېفىت بۇلاقلىرى تاشتى بۇلدۇقلاپ.
سانائەت گۈللىرى ئېچىلىپ ھەريان،
پولاتنىڭ دەرياسى ئاقتى دولقۇنلاپ.

ئوتمۇشتە ياشايتتۇق ئاچ ھەم خارۇ-زار،
ئالالماي يىل بويى ئىشلەپ بىر ماتار.

توقۇيدۇ توپ-توپلاپ رەخت بۈگۈن شىنجاڭ،
كىيدۇق بىز ھەر خىل رەخت—سارجا ۋە تاۋار.

ئوتمۇشتە توگىلەر قاتنىغان يولدا،
پويىزلار ئۇچماقتا بۈگۈن غاقىراپ.
ئويلىساق مۇشۇ زور تەرەققىياتنى،
ساڭا چىن سويگۈمىز ئاقار شاقىراپ.

سەن بولغاچ غەمگۇزار ئانىدىن چارى،
بۈگۈنكى ھور شىنجاڭ تاپماقتا كامال.
ئەمگەكتە، جەڭلەردە گۈزەل كەلگۈسى
بىز ئۈچۈن كۆنسېرى ئاچماقتا جامال.

سەن بىزگە يېتەكچى بولغاچ ھەرقاچان،
قۇرىمىز جەننەتتىن ئىسىل بىر جاھان.
زەپەرنىڭ تۇغىنى كوتەردۇق ئىگىز،
توسالماس بىزلەرنى ھەرگىز تاغ-داۋان!

بىزگە تەڭ كېلەلمەس مەككار تەلۋىلەر،
چىقىمىز سەن بىلەن ھەممىنى يېڭىپ.
ھەر مىللەت ئۇيۇشتۇق ئەتراپىڭغا زىچ،
يىمىرىلمەس تاغ بولۇپ پولاتتەك چىڭىپ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى

سەن بىزنىڭ كۆزىمىز، ۋىجدان، ئەقلىمىز،
قەلبىمىز سەن ئۈچۈن تەلپۈنەر ھامان!
پارتىيە مەڭگۈگە چىقماي يولۇڭدىن،
ئەگىشىپ ماڭىمىز ساڭا ھەرقاچان!

1966 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى.

تارىم

دولقۇنلاپ، كۆۋەجەپ تارىم دەرياسى،
تەلپۈنۈپ شەرققە ئويناپ ئاقىسەن.
دولقۇنۇڭ ئۆركەشلەپ چاچىدۇ ئۈنچە،
شاتلىقتىن جاراڭلىق قوشاق قاتىسەن.

مەخمەلدەك چىرايلىق گۈلشەن ۋادىنىڭ
قەلبىگە كەۋسەردەك خويما ياقىسەن.
بېشىنى لىڭشىتىپ ئالتۇن باشاقلار
ئېھتىرام بىلدۈرسە كۈلۈپ باقىسەن.

ئەسىرلەر چاڭقىغان تەكلىماكاننىڭ
ئۈستىگە كىمخاپتىن تونلار ياپىسەن.

قۇملۇقلار ئايلانسا گۈلىستان باققا،
ئارزۇيۇڭ ھەل بولۇپ مۇرات تاپىسەن.

بىز بۈگۈن باشلىغان يېڭى سەپەرنىڭ،
چارچىماس، ھېرىقماس تۇلپار ئېتىسەن!
سەن نۇرلۇق قۇياشقا تەلپۈنۈپ ئاققان،
ھەر مىللەت خەلقىنىڭ مۇھەببىتى سەن!

1976 ـ يىل نويابىر، ئاقسۇ.

يەتمەكتىمىز ئارزۇ ـ تىلەككە

(ناخشا تېكىستى)

قىش زىمىستان قوغلىنىپ،
كەلدى نەۋ باھار.
يېشىل مەخمەل تون كەيدى
بۇ ئالتۇن دىيار.
قىر، ئېدىر، يايلاقلار
تولدى چېچەككە.
ئانا ۋەتەن ئايلاندى
گۈلزار ئېتەككە.

قۇچىغىدىن گۇپۇلدەپ
تارقىدى ئىپار.
بولدى سايراپ بۇلبۇللار
ئىشقىغا خۇمار.
بۇلبۇللارنىڭ ناۋاسى
ياقتى يۈرەككە.
يەتتى بىزنىڭ كۆڭۈللەر
ئارزۇ-تىلەككە.
تارىم، ئىلى بويلىرى
تولدى چېچەككە.
يەتمەكتىمىز شان قۇچۇپ
ئارزۇ-تىلەككە.

1977-يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى.

دوستۇمغا جاۋاپ

ئۇزۇن يىل كۆرمىگەن بىر دوستۇم كېلىپ،
بىر ھازا تىكىلدى، ماڭا زەڭ سېلىپ.
— نېمىشقا بېشىڭغا مۇددەتسىز قىرو
چۈشتى، — دەپ سورىدى تەئەججۇپلىنىپ.

مەن دېدىم ئۇنىڭغا:
— قەدىناس دوستۇم،
بۇنچىلىك ئىشلارغا بولمىغىن ھەيران.
بىر مەھەل ۋەتەننى قاپلىغان جۇدۇن،
كىملەرنى ئازاپلاپ قىلمىدى ۋەيران.

ئۇيلىسام بولارنى كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ،
قاينايدۇ قەلبىمنىڭ ئاچچىق ئوغىسى.
بۇ ماڭا ئۇن يىللىق* روھىي ئازاپنىڭ
كەلتۈرۈپ بەرگىنى — "ئىسىل سوغىسى".

1977-يىل ماي، ئۈرۈمچى.

باھار ناخشىسى

(ناخشا تېكىستى)

كېلىپ نورۇز ئېچىلدۇردى،
گۈزەل غۇنچە پورەكلەرنى.
دىماقنى خۇش ھىدى چولغاپ،
ياشارتتى دىل-يۈرەكلەرنى.

* "4 كىشىلىك گۇرۇھ" زورلۇق-زومبۇلۇق قىلغان ئون يىل.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

باھارنىڭ پەيزىدە يۇرتۇم
كۈلۈپ قىستى چېچەكلەرنى.
ياساندى ھور پەرىزاتتەك
تاقاپ زەردىن بىزەكلەرنى.

كۆتەر بىزدىن ئانا تۇپراق،
ئۇلۇغ ئۈمىت-تىلەكلەرنى.
ۋەتەن ئارزۇسىغا شەيدا
بولۇپ تۇردۇق بىلەكلەرنى.

يېڭى مەنزىلگە يول سالدۇق،
چېلىپ دۇتتار، غىجەكلەرنى.
چاقىرماقتا گۈزەل ئىقبال،
ئېچىپ بىزگە ئىتەكلەرنى.

1977-يىل ئىيۇن، ئۈرۈمچى.

چىنار

قەھرىتان كەلمەسكە كەتتى قاتمۇ-قات قار-مۇز ئېرىپ،
يەر-زېمىننى گۈل-چېچەككە پۈركىدى ئىللىق باھار.

ئەۋ باھاردا تاڭ قۇياشى نۇرلىرىغا پۈركىنىپ،
كۈن چىقىشتا قەد كۆتەردى مىسلى كۆركەم بىر چىنار.

ھۆسنى كۆركەم بۇ چىنارنىڭ يىلتىزى مەزمۇت، تىرەن،
كۆكتىكى سەييارىدىنمۇ زور ئۇنىڭ كۈچ، سالمىغى.
قار-شىۋىرغاندا چىنىققان گەۋدىسى ھېچ تەۋرىمەس،
گۈكرەپ سوقسا بوران، چاقسا پەلەكنىڭ چاقمىغى.

بىھساپ ئەجدات سۇغاردى ئۇنى ئۆز قان-تەرىدە،
ھەم بېغىشلاندى ئاڭا جۇشقۇن ھاياتى، بارلىغى.
بۇ گۈزەل چىنارنى قەتئىي قوغدىماق جەڭلەر ئارا،
بىھساپ مەرت قەھرىمانغا بولدى ۋىجدان يارلىغى.

بوك-باراقسان، قەددى-قامەتلىك چىنار — جۇڭخۇا ئېلىم،
قان-قېرىنداش بارچە مىللەت شۇ چىنارنىڭ ياپرىغى.
غولىدىن مەڭگۈگە ئايرىلماس شېخى، ياپراقلىرى،
ھېچقاچان مۇمكىن ئەمەس ئايرىلسا روناق تاپمىغى.

بۇ چىنار غالىپ، دەخلىسىزدۇر، شۇڭا مۇمكىن ئەمەس،
سۇندۇرۇپ بىر تال شېخىنى يات بىراۋنىڭ ئالمىغى.
كۈنسېرى ئۆسمەكتە ئۇ ياشناپ قۇياشنىڭ نۇرىدا،
تارىخى چوڭ يۈزلىنىش مەڭگۈگە گۈللەپ بارمىغى!

1978-يىل ماي، ئۈرۈمچى.

يايلاق بۇركۇتى

(داستان)

مۇقەددىمە

قىش كېتىپ، گۇزەل باھار پەسلى كېلىپ،
تولدى گۇللەر دېڭىزىغا ھەممە ياق.
”شوھرىتى زور قەھرىمانىنى ئىزلىسەڭ،
سال نەزەر بۇگۇنكى بۇ دەۋرانىغا باق.“

خۇددى تارىم دولقۇنىدەك تۇيغۇلار،
ئاقتى قەلبىمدە ئۇلۇغ ئوركەش ياساپ.
دەۋرىمىزنىڭ قەھرىمان شۇڭقارىغا،
زوق بىلەن يازدىم بۇگۇن داستان ئاتاپ.

1 - باپ

قار - شۇۋرغان دېڭىزىدا

قىشلاقتىن كوكلەمگە دۇينىڭ ماللىرى،
گويا ئاق بۇلۇتتەك سۇرۇلۇپ ئاقار.

بىر قورو قوي ھەيدەپ تېتىك بىر بوۋاي،
ھەممىنىڭ ئالدىدا سەپ باشلاپ ماڭار.

بېشىغا ياراشقان قىرلىق مالخىيى،
بېلىنى پوتىدا مەھكەم باغلىغان.
كومۇشتەك يالتىرار قىسقا ساقىلى،
يېشى ئاتمىشلاردىن سەل - پەل ھالقىغان.

قويۇق قاشلىرىنىڭ ئاستىدا كۇلۇپ،
چولپاندەك چاقنايدۇ قارا كوزلىرى.
تاڭ سەھەر غۇقىراپ ئۇچقان شامالدىن
ئاناردەك قىزارغان ئۇنىڭ يۇزلىرى.

تۇيۇقسىز ئوزگەردى تۇتۇلۇپ ھاۋا،
زېمىننى قاپلىدى قارامتۇل تۇمان.
گۇكرەپ، چىقىراپ، ھۇشتەكلەر چېلىپ،
قوزغالدى بىردىنلا شىددەتلىك بوران.

بوراننىڭ يولىغا پاياندار سېلىپ،
توككىلى باشلىدى ئاسمان ئاق چېچەك.
يوتىلار، بەلدەملەر، قىرلار، ئىدىرلار
داكىدىن بېشىغا سېلىشتى لېچەك.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاق توپە دۈيىنىڭ ئۇن قورو مېلى
يامانساي ئاغزىدا قالدى قاپسىلىپ.
يوللارغا راسلانغان يەم-خەشەك تۈگەپ،
زور تەھدىت باشلاندى ماللار ئاچ قېلىپ.

ھۆكىرەپ ئۆشقىيتىپ ئاچچىق شىۋىرغان،
قىلاتتى بورىدەك ماللارغا ھۇجۇم.
بەختىكام ئويلايتتى: "قوتقازماق كېرەك،
بۇ ئېغىر ئاپەتتىن ماللارنى چوقۇم".

"تۈگىشىپ كېتەمدۇ چارۋىلار نىمە؟"
دېيىشەتتى بەزىلەر ئۈمىتسىزلىنىپ.
چاچاتتى ۋەھىمە دەھشەتلىك جۇدۇن،
ئەھۋال ئەڭ خەتەرلىك ھالغا يۈزلىنىپ.

بەختىكام ئۈمىتنىڭ شامىنى يېقىپ،
تىكلىدى قوشۇندا ئىشەنچ روھىنى.
ماللارنى ئاپەتتىن ساقلاپ قېلىشقا،
قوزغىدى شىددەتلىك كۈرەش دولقۇنى.

دەيتتى ئۇ: "يالقۇنلۇق قەلبىمىز باركى،
باش ئېگەر بىزلەرگە شىۋىرغان-شامال.

بىز چەكسىز يايلاقنىڭ قىران بۈركۈتى،
يېڭىمىز مۈشكۈلنى تاپىمىز كامال.

بىز توتنى زامانى قىلماق يولىدا،
مەنزىلگە يول سالغان سەپەركارۋىنى.
شۇ شانلىق سەپەردە بولساق ئاۋانگارت،
قالىدۇ دىللارنىڭ نىمە ئارمىنى.

شۇڭلاشقا ماللارنى بۇزۇر جۇدۇندىن،
قوتقۇزۇپ قالايلى قىلىپ بىر ئامال.
بەشتوپە باغرىغا يېتىپ ئالايلى،
بىزلەرنى شىۋىرغان قىلالماس قامال".

جەسۇر بەختىكامنىڭ ھەر بىر سوزىدىن
مالچىلار غەيرەتكە كەلدى ئېھتىمال!
—ئاقساقال كورسەتكەن بۇ پىكىر دۇروست،—
دەپ شۇ ئان سوز قاتتى كوممونىست جامال:

"بۇنچىلىك جۇدۇنلار بىزگە نىمىدى،
بىزدىن يېڭىلىدۇ جىمىكى ئاپەت.
چۈنكى بار بىزلەردە شۇنچە مۇستەھكەم
پارتىيە، ۋەتەنگە كۈچلۈك ساداقەت.

قاينايدۇ دىللاردا ھەرتۈياق مالغا،
گوياكى دېڭىزدەك مېھرى-مۇھەببەت.
جۇدۇننى يەڭمەستىن ئالمايمىز ئارام،
چارۋىلار قىرىلسا قىلالمدۇق تاقەت".

بەختىكام ئاتلاندى شىرلارنى باشلاپ،
جاپالىق كۈرەشكە، يېڭى زەپەرگە.
جاسارەت-غەيرەتتە ئېلان قىلدى جەڭ،
بۇ ئېغىر ئاپەتكە، خەۋپۇ-خەتەرگە.

كۈن سوغاق، ھۇۋلايدۇ ئىزغىرىن شامال،
گوياكى نەشتەردەك چاقىدۇ يۈزنى.
پۇرقىراپ ئۇچۇشقان قار قۇيۇنلىرى
ھەتتاكى ئاچقۇزماي قويىدۇ كوزنى.

مۇشكۇللەر قانچىلىك بولسىمۇ ئېغىر،
ئۇلاردا كۈچىيىپ بارار جاسارەت.
زەھەردەك چاقسىمۇ قەھرىتان سوغاق،
ياناتتى كوكسىدە ئوتلۇق ھارارەت.

بەختىكام قويلارنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ،
ماڭاتتى بەلگىچە قار كېچىپ، دەسسەپ.

سېزەتتى قەلبىدە ئالەمچە قۇدرەت،
ئۆزىنىڭ ھاياتى يولىنى ئەسلەپ.

ياچېيكا ھەيئىتى ئىدى بەختىكام،
بولمىدى بىر قەدەم ماللاردىن نېرى.
بىر يۇتۇم ئىسسىق چاي ئىچىپ باقمىدى،
جاپالىق جەڭ بىلەن توت كۈندىن بېرى.

داۋام قىلدى جەڭنى بەختىكام بىلەن،
مالچىلار پىترىغان قويلارنى يىغىپ؛
بەدەنلەر سوغاقتىن ئازاپلانسىمۇ،
چېكىنمەي بىر قەدەم ئارقىغا يېنىپ.

ئاسرىدى جان-دىلدىن ھەرتۈياق مالنى،
گوياكى كوزىنىڭ قارچۇغى بىلىپ.
كويەتتى ماللارغا بالىدىن چارى،
قەلبىدىن ئىسسىقلىق، يورۇقلۇق بېرىپ.

*

* *

جاھاننى پۈركىدى ئالتۇندەك شەپەق،
توختاپ قار، شۇۋىرغان ئېچىلدى ھاۋا.
ئەينەكتەك چىمىرلاپ چاقاتتى كوزنى،
گويا ئاق چېچەككە پۈركەنگەن دالا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بەختكام باش بولۇپ قارلارنى كۆرەپ،
ئاچاتتى ئوت-چوپنى مالچىلار يەردىن.
گوياكى سماپتەك ئېرەر ئىدى قار،
ئۇلاردىن توكۇلگەن يالقۇنلۇق تەردىن.

باتۇرلار ئويغىنىپ چۇشكەندە ئىشقا،
تېخى كوز ئاچمايتتى ئۇيقۇدا چولپان.
سوغ شامال، جۇدۇنلار قالاتتى داغدا،
باتۇرلار قەلبىدە ياناتتى گۇلخان.

قار كۆرەپ ئېچىلغان ئوتلاقلار ئارا،
بېقىشتى ماللارنى پارچىلاپ بولۇپ.
ئويلايتتى مالچىلار "چەكسەكمۇ جاپا،
ئومۇمنىڭ چارۋىسى كەتمىسۇن ئولۇپ".

بىرتۇياق مالنىمۇ قىلمىدى زايا،
مالچىلار جاپا ۋە مۇشەققەت چېكىپ.
مەردانە قىياپەت، جاسارەت بىلەن،
بەشتوپە باغرىغا كېلىشتى يېتىپ.

2-باپ

داۋان ئاشقاندا

مالچىلار ئالدىدا ئوتكەلنىڭ چوڭى
تۇراتتى ئاسمانغا تاقاشقان داۋان.
ئۇنىڭدىن ئوتمەكلىك بەك قىيىن ئىدى،
يوللىرى ئەمەستى توز، ئەپلىك راۋان.

داۋاندىن ئوتكۇزۇپ ئالسىلا مالنى،
كوكلەمنىڭ ئىتتىگى ئاچاتتى قۇچاق.
مەنزىلگە يەتمەستىن توختامدۇ شىرلار،
مەيلى ئۇ قانچىلىك بولسىمۇ يىراق!

بەختكام كېڭىشىپ مالچىلار بىلەن،
ئالدىدا يول باشلاپ ماڭدى تېز-راۋان.
مالچى دوست-يارانلار ئىشەنچىسىدىن،
قەلبىدە ئوركەشلەپ ئاقتى ھاياجان.

بەختكام ئوز ئوغلى ئازاتنى ئېلىپ،
قويلارنى ھەيدىدى تۇتۇك داۋانغا.
قارىغاي-ئارچىلار بېرەتتى سالام،
چوققىغا يول ئالغان مەرت پەھلىۋانغا.

ماگاتتى تىزىلىپ قويلار جەگچىدەك،
تىك ئىگىز داۋاننىڭ چىغىر يولىدا.
بەختىكام قار كۈرەپ ئاچاتتى يولنى،
ئۈينىتىپ گۈرجەكنى ئىككى قولىدا.

مۇشكۇل ۋە جاپانى جەڭ بىلەن يېڭىپ،
ئەپ چىقتى ماللارنى داۋان ئۈستىگە.
بەختىكام هاياجان ئىلكىگە چومدى،
شاتلىقنىڭ ئۇركىشى ئاقتى كوكسىگە.

"—ئوغلۇم چارچىدىڭمۇ؟" دىدى ئۇ كۈلۈپ،
غەيرەتلىك ئون بەش ياش ئۇماق ئوغلىغا.
"ياق دادا"، دەپ ئازات بەرگەندە جاۋاپ،
چومۇلدى ئوغلىنىڭ مېهرى-زوقىغا.

دەل شۇ چاغ توساتتىن تۇتۇلۇپ هاۋا،
چۈشكىلى باشلىدى قارلار لەپىلدەپ.
دەهشەتلىك شۋىرغان شەپىسى كېلىپ،
قوزغالدى شىددەتلىك بوران گۈرۈلدەپ.

شۋىرغان ئىچىدە بوران قۇشىدەك،
بەختىكام يول ئېچىپ ماگاتتى ئالغا.

پاتىسمۇ قىلچىلىك قىلمايتتى پىسەن،
زەهەردەك سوغاقنىڭ نەشتىرى جانغا.

جۇدۇندا تۇگۈلۈپ تۇرامدۇ بۇركۈت،
ئېگەمدۇ بېشىنى مۇشكۇلگە شۇڭقار؟
مۇقەددەس بەيگىگە ئاتلانغان چاغدا،
داۋاندىن هالقىماي تۇرامدۇ تۇلپار؟

ئازاتنى چاقىردى بەختىكام توۋلاپ:
"ئوغلۇم تېز هەيدىگىن قويلارنى قايرىپ.
هەيدىگىن تېز پەسكە، دۈينىڭ بىر قويى
قېلىپ قار ئاستىدا بولمىسۇن غايىپ.

شۋىرغان كۈچىيىپ كەلمەكتە ئەنە،
تاغنى تەۋرەتكۈدەك پەيلى بەك يامان.
چاققان بول، جان ئوغلۇم هەيدىگىن پەسكە،
ماللارنى قوغدايلى ئاپەتتىن چاققان!"

بۇ جۇشقۇن ساداغا قوشۇلدى ئاسمان،
بېشىنى لىڭشىتىپ قوشۇلدى تاغلار.
بۇ ياڭراق خىتاپنى جان-دىلدىن قوللاپ،
چاۋاكلار چېلىشتى ئارچىزار باغلار.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر ئادرېسى

مالنى تىك داۋاندىن چۈشۈرۈپ پەسكە،
تۈزلەڭنى نىشانلاپ ھەيدەيتتى بالا.
— سەنمۇ كەل چاپسانراق ماڭىلى بىللە،
ماللاردىن خاتىرجەم بول، — دەيتتى، — ئاتا.

پۈت-قولى ئۈيۈشۈپ قالغان بىر قوينى،
بەختىكام ماڭاتتى يەلكىگە ئېلىپ.
ئېگىز تاغ ئۈستىدە بوران قۇشىدەك
ئۈزەتتى شۇۋىرغان، بوراننى يېرىپ.

شۇۋىرغان چىقىراپ قىلاتتى ھۇجۇم،
جەسۇر بەختىكامنىڭ يولىنى توراپ.
تېيىلغاق بىر لەمپە ئۈستىدىن بىر چاغ
جىلغىنىڭ ئىچىگە كەتتى ئۇ غولاپ.

بوران گۈكىرەيدۇ ئۇرمانلار ئارا،
گويا چاڭ-توزاڭدەك پۈقىرايدۇ قار.
تۇۋلايدۇ قول سوزۇپ ئارچىلار، تاللار،
"قېنى سەن ئەزىزىم، ئەي باتۇر شۇڭقار!"

ماللار ئامان-ئېسەن چۈشتى داۋاندىن،
خەتەرلىك ئۆتكەلمۇ قالدى ئارقىدا.

بىراق توختىكامدىن يوق تېخى دېرەك
بولامدۇ بىر تەدبىر كورمەي ۋاقتىدا؟

شۇۋىرغان توختىدى ئېچىلدى ھاۋا،
شەپەقنىڭ نۇرىدىن رەڭ ئالدى تاغلار.
ماللار ئوتلىماقتا ئەركىن يايرىشىپ،
"بەختىكام قېنى" — دەر ئارچىزار باغلار.

يېقىن ئەتراپتىكى مالچىلار بىلەن،
ھەربى پونكىت ئىشتىن خەۋەردار بولۇپ.
دەرھال يولغا سالدى تەشكىللەپ قوشۇن،
يۈرىگى سىنىپىي ھېسسىياتقا تولۇپ.

ئىزدىشىپ غەيرەتلىك شۇ پەھلىۋاننى،
جەڭچىلەر كوز سېلىپ ھەر يانغا چاپتى.
جىلغىنى تولدۇرغان قارلار دوۋىسى
ئىچىدىن ئاختۇرۇپ شۇڭقارنى تاپتى.

ياتاتتى بەختىكام كوزىنى يۇمۇپ،
قار بىلەن ئېلىشىپ ھۇشىدىن كەتكەن.
كېيىگەن كىيىمى، ئۈستى-باشلىرى،
گوياكى مۇز بولۇپ قېتىشىپ كەتكەن.

كوكرىگىنى ئېچىپ تىڭشىسا دوختۇر،
نەپىسى ئۇنىڭكى قالغان ئاستىلاپ.
جۇۋۇسىنى سېلىپ ساۋۇتجان بەنجاڭ،
بەختىكام ئۇستىگە يايتى ئاۋايلاپ.

ئاستا ياتقۇزۇلدى ھوشسىز بەختىكام،
قوڭۇرئات قوشۇلغان ئۇچقۇر چانىغا.
بارام بولۇشۇپ باتۇر جەڭچىلەر،
جىددى ئېلىپ كەتتى شىپاخانىغا!

3 - باب
سەرگۇزەشت

1

ئوكۇللار سېلىندى، دورا بېرىلدى،
ئويغاندى بەختىكام ھوشىغا كېلىپ.
بېشىدا پەرۋانە دوختۇرغا قاراپ:
"ماللار تېچ - ئامانمۇ؟" دېدى كوز ئېچىپ.

"خاتىرجەم بولۇڭ سىز، ماللار تېچ - ئامان،
كوكلەمگە ئۇلاشتى داۋاندىن ھالقىپ".

بۇ سوزدىن بەختىكام شاتلىنىپ كەتتى،
قەلبىدە ھاياجان يۇلتۇزى بالقىپ.

دوختۇر، سېستىرالارنىڭ مېھرى سەل بولۇپ،
ئۇنىڭ تومۇرىغا غۇقىراپ ئاقتى.
بۇ يايلاق بۇركىتى مەرت پەھلىۋاننى
ئىسسىق چىراي بىلەن ئاسرىدى، باقتى.

2

دوختۇر، سېستىرالار بىر كۇنى كىرىپ
مۇڭداشتى بىر ھازا بەختىكام بىلەن.
"باش بارماق قولىڭىز يوققۇ بەختىكا؟"
دەپ سوئال تاشلىدى ياش دوختۇر چىمەن.

"باش بارماق قولۇممۇ"، — دېدى - دە بوۋاي،
جىم بولدى دەقىقە بىر چوڭقۇر تىنىپ.
لەۋلىرى تىترىدى، بۇزۇلدى كوڭلى،
كوزىدىن مەڭزىگە چۇشتى ياش تېمىپ.

بوۋاي سوز باشلىدى جىددى تۇس بىلەن،
ئۇمۇر قىسسىسىنى ھىكايەت قىلىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىلىغا زۇلمەتنىڭ دېغىنى سالغان
يىرتقۇچلار ئۈستىدىن شىكايەت قىلىپ:

—قولۇمنىڭ ئۈستىدە گەپ باشلىغاندا،
ئوتىدۇ ئالدىمدىن دەرت-ئەلەملىرىم.
ياپراقتەك تىترىتىپ يۈرەكلىرىمنى
جانلىنار سۈرەتتەك سەرگۈزەشتىلىرىم.

كوز ئېچىپ دۇنياغا ئېسىمنى ئۇقسام،
ئىكەنمىز يۇنۇس دەپ بىر بايغا چاكار.
بۇ مەلئۇن چايانىنىڭ زۇلمى دەستىدىن،
تولغىنىپ قاخشايتتى كەڭ يايلاق دىيار.

بار ئىدى ئۇنىڭكى ئون مىڭلاپ تۇياق،
قوي، كالا ھەم توگە، يىلقا چارۋىسى.
بار ئىدى يېزىدا چەكسىز يەر-زىمىن،
پايانسىز سوزۇلغان بېغى-جاڭزىسى.

ئاغزىدا دىسمۇ شەپقەت ۋە مېھىر،
چۈشمەيتتى قولىدىن قانلىق قامچىسى.
كۈچۈكۈم ئال دىسە ئادەم يەيدىغان،
بار ئىدى مۇسا دەپ غالچا لالمىسى.

ئۇ ئادەم سىياقلىق قاباھەت ئىدى،
ھىلە ۋە مىكىردە جادىگەر ئوزى.
بۇ مەككار ئەبلەخنىڭ قىزىل قان تېمىپ،
جاھاننى يۇتمەككە ياناتتى كوزى.

شورايتتى سۇلۇكتەك قانلىرىمىزنى،
بېشىمىز ئۈستىدە قامچا ئوينىتىپ.
قامچىلار زەربىدىن دىخان، مالچىلار،
مەڭگۇ كوز يۇماتتى ئاھ دەپ تولغىنىپ.

مالنى بىز ئاسرىساق، قاتارغا قوشساق،
كورمەيتتى ئاغزىمىز بىرەر توغرام گوش.
ئوتەتتى ئومرىمىز لاي سۇدەك ئېقىپ،
بولمايتتى كوڭلىمىز بىرەر قېتىم خوش.

ھالۋىنى ھېكىم يەيتتى،
تاياقنى يېتىم،
تەڭسىزلىك ھوكۇمران ئىدى بۇ جايغا.
ئەرزىمىز ئاقمايتتى بىزنىڭ قىلچىلىك،
سۇ سايغا ئاقاتتى،
باي غوجام بايغا.

ئىسلاشقان مىڭ ياماق كىگىز ئۆيلەرنى،
دۈشكەللەپ ئۆتەتتى شۇۋىرغان-بوران!
بىقسغان قاپ-قارا تۈننىڭ ئىچىدە،
تولغىنىپ ياتاتتى پۈتۈن يەر-جاھان!

3

زۇلمەتلىك ئۆتمۈشنىڭ قانلىق قىسسىسى،
ھەممىنى ئۆزىگە قىلغان ئىدى رام.
دوختۇر، سېستىرالار ئاڭلىماقتا جىم،
بەختىكام سوزىنى قىلماقتا داۋام:

— ئىشلەيتتۇق ئاتام ۋە ئانام ئۈچىمىز،
يۇنۇس بەگ قولىدا كېچە-كۈندۈزى.
قىلچىلىك ئارام يوق "ئۇھ" دەپ تىنىغىدەك،
باقمايتتى بىزلەرگە بەخت يۇلتۇزى...

قوي، كالا باقاتتۇق دادام ئىككىمىز،
ئانام كىر يۇيۇپ، سىيىر ساغاتتى.
تاپقان-تەرگىنىمىز، قان-تەر، ئەجرىمىز،
يۇنۇس بەگ نەپسىگە سەلدەك ئاقاتتى.

سانىغانتى مالنى بىر كۈنى مۇسا،
قوتاندا بىر ساغلىق قالدى كەم چىقىپ.
يۇنۇسنىڭ ئۆيىگە چاپتى ئۇ دەرھال،
"بىر مال كەم، تەخسىر" دەپ ئەھۋالنى ئېيتىپ.

يۇنۇس بەگ چاقىرتىپ شۇ ئان دادامنى،
— ھەي ئوغرى گەپ قىل! — دەپ ھورپەيدى تىللاپ.
كوزىگە قان تولۇپ غالجىر ئىت كەبى،
قەھرىلىك ئەلپازدا سورىدى قىستاپ.

— قەيەرگە يوقاتتىڭ مېنىڭ مېلىمنى،
ساتتىڭمۇ بىراۋغا كاززاپلىق قىلىپ.
قەيەردىن بولمىسۇن تاپىسەن بۇگۈن،
تاپمىساڭ ئالىمەن تېرەڭنى شىلىپ.

— مەن ئوغرى ئەمەسمەن، قىلما ھاقارەت،
تېپىلماي قالغاندا بېرىمەن تولەپ.
— ئوغامنى قايناتماي مېلىمنى ئۈندۈر،
سېنىڭدەك گادايغا نىمە يوغان گەپ!...

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

يۇنۇس بەگ قولىغا سىم قامچا ئېلىپ،
چەكچەيتتى كوزىنى، بۇرتىنى تولغاپ.
ئورنىدىن قوزغىلىپ دىۋەيلەپ كېلىپ،
"مالنى تاپ، ماڭ" دىدى دادامنى قوغلاپ،

ئاچ قوساق، هارغاندا ساغلىقنى ئىزدەپ،
راۋان بولدى دادام بۇلۇتلۇق تاققا.
غەم-قايغۇ، هەسرەتتە ئانام ئىككىمىز
تەلمۈرۈپ قالدۇق ئۇ يول ئالغان ياققا.

شۇ كۈنى كېچىسى كەلمىدى دادام،
ئەنسىرەپ تۈن بويى كىرپىك قاقمىدۇق.
بىر يۇتۇم ئىسسىق چاي ئۇتمىدى گالدىن،
مىسكىن كەپىمىزگە ئوتمۇ ياقمىدۇق.

ئەتىسى سەهەردە تەلمۈرۈپ يولغا،
تۇراتتۇق دادامنى كېلىپ قالار دەپ.
كەينگە بىر چاغدا كەلدى شۇم خەۋەر:
"روزاخۇن جىلغىدا ئۈزۈپتۇ جان" دەپ.

نادامەت-هەسرەتتە ئانام ئىككىمىز،
ئاققان جۈپ يۇلتۇزدەك ئۇچتۇق جىلغىغا.

قارىساق بىر يەردە يېتىپتۇ دادام،
كېتىپتۇ مەڭگۈلۈك قاتتىق ئۇيقىغا...

چىرايىدا قان يوق، كوكىرىپ كەتكەن،
مۇشتۇمى پولاتتەك تۈگۈلۈپ كەتكەن.
چىشلىرى غەزەپلىك كىرىشىپ كەتكەن،
چىكە قان تومۇرى ئۈزۈلۈپ كەتكەن...

ئانام زار يىغلىدى ئۈزىنى ئېتىپ،
سويۇملۇك دادامنى باغرىغا بېسىپ.
"جان دادا، جان دادا، كوزۈڭنى ئاچ" دەپ،
تۈۋلىدىم بويىندىن قۇچاقلاپ ئېلىپ.

بىر چاغدا شۇ جايغا — ئەتراپىمىزغا
كەمبەغەل مالچىلار ياغدى هەر ياندىن.
يۇنۇس بەگ چايانغا ئاقتى زور غەزەپ
پاجىە سورۇنى — ئاشۇ مەيداندىن:

"بىر قوتۇر ساغلىق قوي ئارتۇقمۇ جاندىن،
بىز شۇنچە خار-خەسمۇ هەتتاكى مالدىن.
خەپ زالىم، چايانلار، سەنلەرنى باسار
كەلكۈنلەر ياسىلىپ ئاخىر بىر كۈنى
بىگۇنا توكۈلگەن ياش بىلەن قاندىن!"

ئەسلىدە بۇ ساغلىق — قاپتال ئۈستىدە،
پادىدىن ئايرىلىپ قېپقالغان ئىكەن.
خۇش پۇراق چېچەكلىك ئوتلارنى تېپىپ
ئېگىز تاغ ئۈستىدە يايلىغان ئىكەن.

چۈشەلمەي ئۇ ساغلىق تىك قىيا تاشتىن،
تۇرۇپتۇ ھەر يانغا قاراپ تەلمۈرۈپ.
قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىغان چاغدا،
خوشال بوپتۇ دادام ساغلىقنى كورۈپ.

يامىشىپ ئېگىز، تىك تاغنىڭ ئۈستىگە
مىڭ ئۆلۈپ، تىرىلىپ ئاران چىقىپتۇ.
ساغلىقنى كوتىرىپ ماڭغاندا پەسكە،
قىيادىن جىلغىغا ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

قەلبىمىز تىلىندى دەرتتە-پىغاندا،
سۇندى قانىتىمىز، سۇندى قايرىلىپ.
غېرىپ كەپىمىزنىڭ ئۆچتى چىرىغى،
مېھرىۋان دادامدىن قالدۇق ئايرىلىپ.

نالىمىز تىترەتتى ئاسمان-زېمىننى،
يۈرەكنى تىلغىدى ئېغىر مۇسىبەت.

باشلاردا چوگىلەپ زۇلمەت تۇگمىنى،
قوشۇلدى يەنىمۇ دەرت ئۈستىگە دەرت...

ئاخىرى دادامنى يەرلىككە قويدۇق،
جۇدالىق ئوتىدا ئورتىنىپ قاخشاپ.
قايغۇ ۋە ئەلەملەر دەستىدە يىغلاپ،
قالدى ئانام گويا سوگەككە ئوخشاپ.

4

قانلىق سەرگۈزەشتىنى ئاڭلىغانسېرى،
كوڭۇللەر بولماقتا قاتتىق بىئارام.
ۋاراقلاپ تارىخنىڭ ھەر بىر بېتىنى،
بەختسىكام سوزلەشنى قىلماقتا داۋام:

— كەتكىلى تەمشەلسەك ياقا يۇرتلارغا،
قويمىدى يۇنۇس بەگ بىزگە گۆكىرەپ:
— قېنى كەتكىنىڭنى كورەيچۇ، — دىدى، —
روزىنىڭ قەرزىنى بولماستىن تولەپ.

ئون يىلچە ئىشلىدۇق يەنە شۇ بايغا،
بىراق تىل-تاياقتىن بولمىدۇق يىراق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر كۈنى ئانامنى قامچىلىدى باي،
"يېغىمنى ئوغرىلاپ ياقتىڭ" دەپ چىراق.

ئاھ ئۇرۇپ جان ئانام قىلغاندا نالە،
ئورلىدى غەزىۋىم ئوت بولۇپ يېنىپ.
يۇنۇس بەگ بېشىغا سالدىم مۇشت بىلەن،
پۇلاڭلاپ چۈشتى ئۇ يەرگە گۈپ قىلىپ.

توۋلىدى: "مۇسا" دەپ غالچىسىنى ئۇ،
غالجىر ئىت يۈگۈرۈپ كەلدى ئېتىلىپ.
قولۇمنى باغلىشىپ ئالدى لالىلار،
ھەر ياقتىن كېلىشىپ ماڭا يېپىلىپ.

شۇ چاغدا يۇنۇس بەگ "مۇشت ئاتقان قولۇڭ
شۇمۇ؟!" دەپ چەكچىيىپ سوراق باشلىدى.
باش بارماق قولۇمنى قىڭراقتا كېسىپ،
چوجىنىڭ بېشىدەك ئۈزۈپ تاشلىدى.

نەچچە كۈن نەزەربەنت قىلغاندىن كېيىن،
"ئوغرى" دەپ مېنى ئۇ ئاتقا سۆرىتىپ.
سازايى قىلدۇردى يايلاقلار ئارا،
ئۆزىچە كۈچىنى ئەلگە كۆرسىتىپ.

يول بويى سۆرىلىپ، نەچچە يىقىلىپ،
قوللىرىم ئارقاندا كەتتى قىيىلىپ.
مىڭ پارە بولغاندەك ئۇستىخانلىرىم،
سىقراپ ئېچىشتى ئەزىز جانلىرىم.

ئازاپلاش، قىيناشقا تۈگەپ كەتمىدىم،
تومۇردىن چىڭ ئىكەن يوقسۇلنىڭ جېنى.
ئويلايتتىم ئىچىمدە چوغ بولۇپ يېنىپ،
بىزگىمۇ كۈن تۇغار ئاخىر بىر كۈنى!

5

بەختىكام بوۋاينىڭ سەرگۈزەشتىلىرى
ھەممىگە بەش قولدەك بولماقتا ئايان.
ھاياجان ئىلكىدە كۆزلىرىدە ياش،
ئۆمۈر قىسسىسىنى قىلماقتا بايان:

— چىرايىم زەپىران، كۆزلىرىم خىرە،
جېنىم ھەلقۇمىغا يېتىپ قالغاندا؛
سوراقلار، قىيناشلار كەتكۈزۈپ ھالدىن،
ئەجەلنىڭ چاڭگىلى تىرناق سالغاندا؛

گۇلدۇرلەپ باھارنىڭ گۇلدۇرمامىسى،
شەرقتىن قوزغالدى شىددەتلىك بوران!
پارە-پارە بولۇپ تارقىلىپ كەتتى،
ئاسماننى قاپلىغان قاپ-قارا تۇمان.

پارتىيە قۇياشتەك نۇرنى چېچىپ،
تىيانشان، تارىمغا نۇر ئېلىپ كەلدى.
ئۈچ تاغنى غۇلاتقان پەھلىۋان شىرلار
يەنئەندىن قىپ-قىزىل گۈل ئېلىپ كەلدى.

ئەسىرلەر سارغىيىپ مۇكچىيىپ قالغان
باغلارنى ياشناتتى ئىللىق گۈلباھار.
تۈگمەس ھاياجان ئىلكىگە چومدۇق،
دىللارنى قاپلىدى شاتلىق، ئىپتىخار...

زۇلمەتنىڭ كۈللىرى سورۇلدى كوككە،
گۇم بولدى ئورتىنىپ قانلىق تاجۇ-تەخت.
جەڭگىۋار كۈرەشنىڭ يالقۇنلىرىدا،
ئېزىلگەن يوقسۇللار كوتەردۇق بىز قەت.

سويۇملۇك پارتىيە ئالدى قوينىغا،
قىزىل سەپ ئىچىگە مەنمۇ قوشۇلدۇم.

ھاياتىم مەزمۇنى ئاچتى يېڭى بەت،
جەڭگىۋار ئوغلان بوپ قايتا تۇغۇلدۇم.

پارتىيە تەلىمى يورۇتتى دىلنى،
چۈشەندىم ھاياتنىڭ مەنىسىنى مەن.
ئاتىدىم ئۆزەمنى مىليونلار بىلەن،
ئۇلۇغۋار كۈرەشنىڭ غەلىبىسىگە مەن.

ئالتۇننى سۇغۇرۇپ تاۋلايدۇ زەرگەر،
بىلگەچكە ئۇنىڭكى قىممەت-قەدرىنى.
ئۇزگەرتتىم نەسىللىك ئالا سىيىرگە،
تىرىشىپ ئۈچ قورو سىيىر نەسلىنى.

پارتىيە تاپشۇرغان ھەر تۇياق مالنى
ئاسرىدىم جېنىمدىن ئەتىۋا بىلىپ.
قۇتقازدىم ماللارنى كوپچىلىك بىلەن،
نى ئېغىر ئاپەت ۋە جۇدۇننى يېڭىپ.

"ئۈلگىلىك مالچى" دەپ بەردى شان-شەرەپ،
پارتىيە مېنى زور ئىلھاملاندۇرۇپ.
يەنىمۇ ئۇرلەشكە كورسەتتى نىشان،
ئەجرىدە، مېھرىدە قاناتلاندۇرۇپ.

ئەپسۇسكى، شۇم نىيەت ”4 كىشىلىك گۇرۇھ“،
چاپلىدى ئۇستۇمگە قاتمۇ-قات بوھتان.
مېنى ”مال بېقىشنىڭ قارا ئۇلگىسى“
دەپ پىپەن قىلىشقا چۇشۇردى پەرمان.

خەلققە ئاز-تولا قىلغان خىزمىتىم
ئۇلارنىڭ ئاغزىدا بولدى جىنايەت.
ھە دىسە ”پىپەن“ دەپ كالتەكلەپ مېنى،
ئۆزىنىڭ يولىغا قىلدى دالالەت.

ئويلىدىم شۇ چاغدا: يۇنۇس بەگ بىلەن
”4 كىشىلىك گۇرۇھ“نىڭ نىمە پەرقى بار؟
ئويلىدىم: ئوخشاشلا ئەزدى خەلقنى،
بويىندا تۇگمەس قانلىق قەرزى بار.

ياغىردى ئۈكتەبىر گۇلدۇرمامىسى،
بۇلۇتلار كوكسىدە چاقماقلار چېقىپ.
قوغلاندى ۋەتەننىڭ ئۇستىدىن تۇمان،
ھەقىقەت قۇياشى نۇرىنى چېچىپ.

”4 كىشىلىك گۇرۇھ“نى گۇمران ئەيلىدى،
يېتەكلەپ بىزلەرنى چۇۋەر پارتىيە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

ئىقبالىغا يۇزلەندى ۋەتەن تەقدىرى،
چاقىندى نۇرانە شانلىق ئەنئەنە.

بۇ ئۇلۇغ غەلىبىنىڭ ئىلھامى بىلەن،
ئاتلاندىم يېڭىچە جەڭگە-چېلىشقا؛
نەپەستىن قالغىچە ئېشىپ تاغ-داۋان،
ۋەتەنگە زور توھپە تەقدىم قىلىشقا.

پارتىيە مېھرىگە سىڭلىشتۇرغاندا،
كورسەتكەن خىزمىتىم، توھپەم بەكمۇ ئاز.
توتنى تېز زامانى قىلماق يولىدا،
غەيرەتنى ئۇرغۇتۇپ قىلمەن پەرۋاز!...

بۇ قەيسەر بوۋاينىڭ كەچمىشلىرىدىن
دوختۇر، سېستىرالار ئالدى تەربىيە.
توكتۇردى چىمەننىڭ كوزىدىن شەبنەم،
ئەجداتلار قىسسىسى، شانلىق ئەنئەنە.

قانچىلىك ۋاقتىنىڭ ئوتكەنلىگىنى
ھىچ كىشى سەزمىدى قىزغىن سوھبەتتە.
بەختىكام ئەسلىدى كۇرەش يولىنى،
ئوتمۇشنى ئۇنتۇشقا بولماس ئەلۋەتتە!

4 - باپ
ئۇزىتىش

دوقاللار، جۇدۇنلار كەتتى خوشلىشىپ،
كەلدى نەۋ باھارنىڭ ئىللىق چاغلىرى.
داللار ئۈستىگە يېيىندى گىلەم،
تولدى گۈل-چېچەككە ۋەتەن باغلىرى.

بەختىكام ساقايدى دوختۇرخانىدا،
كەلدى ئۇ ئەسلىگە، تاپتى تېز داۋا.
دىدى ئۇ "ساقايدىم، بولماس مەن ئۇچۇن
بىر كۈنمۇ ئارتۇقچە ياتماقلىق راۋا!"

ھەممىلا دوختۇرغا دىدى بەختىكام:
"قايتىشقا ئىجازەت بېرىڭلار ماڭا.
يايلاققا تېز قايتىپ يۈزدە-يۈز قىلاي،
پارتىيە تاپشۇرغان بۇرچۇمنى ئادا!"

رەھبەرلىك قوشۇلدى تەكشۈرۈپ كورۇپ،
پىشقەدەم مالچىنىڭ ئىلتىماسىغا.
چۈشەندى دوختۇرلار ھاياجان بىلەن،
بۇ قىران بۈركۈتنىڭ مۇددىئاسىغا.

دادۇيدىن جامالمۇ ئىلىپ كەلدى ئات،
بوۋاينى دوختۇردىن ئىلىپ كەتكىلى.
بەختىكام سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ،
راسلاندى يايلاققا مېڭىپ كەتكىلى.

دوختۇرلار بۇ ئىشتىن خەۋەردار بولۇپ،
دەم ئوتمەي يىغىلدى سەيناغا بىردەك.
بىر-بىرلەپ خوشلاشتى بەختىكام بىلەن،
بىلدۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەڭ ياخشى تىلەك.

"باللىرىم،— دەيتتى ئۇ،— داۋالىدىڭلار
ۋە ياخشى كۈتتۈڭلار، سىلەرگە رەخمەت.
سىلەر ئۇلغايتتىڭلار پارتىيە ئۇچۇن
قەلبىمدە يەنىمۇ مېھرى-مۇھەببەت."

ئەنە قانچىلارنىڭ كوزلىرىدە ياش،
ئايرىلىش پىراقى ئوت بولۇپ كويدى.
قارىسى يۈتكىچە قول پۇلاڭلىتىپ،
دوختۇرلار بوۋاينى ئۇزىتىپ قويدى.

خوشلىشىپ بەختىكام چىقتى دوختۇردىن،
يول ئالدى باشقىدىن يەنە يايلاققا.

www.uyghurkitap.com

ئوخشايتتى بوۋاينىڭ قەھرىمانلىغى
بۇلۇتنى پارچىلاپ يانغان چاقماققا.

ئۇ چاپتى تۇلپاردا شاتلىق ئىلكىدە،
ئالدىدا ياپ-يېشىل يايلاق ئىتىگى.
قاپتاللار ئۈستىدە ئېچىلىپ كەتكەن
خىلمۇ-خىل گۈللەرنىڭ خۇشبۇي چىچىگى...

گوياكى شىشىدەك سۈپ-سۈزۈك ئاسمان،
ئۈپۈقنى قاپلىغان تاڭنىڭ نۇرلىرى.
گوياكى غۇنچىدەك ھوسنىگە تولغان،
بىپايان يوتىلار، جىلغا بويلىرى.

سايرايدۇ باھارنىڭ پەيزىدە بۇلبۇل،
گۈللەرگە كومۇلگەن تۇتاش ھەممە جاي.
ئاقىدۇ كوۋەجەپ جىرالاردا سۇ
كۆمۈش دولقۇنلاردىن كورستىپ چىراي.

چاچىدۇ ھەر يانغا يېپەكتەك شامال
مىڭ ياڭزا گۈللەرنىڭ پۇراقلىرىنى.
قاپلىغان بۇلۇتتەك ماللار پادىسى
بىپايان يايلاقنىڭ قۇچاقلىرىنى.

تۇرىدۇ تاۋلىنىپ، بېشىنى سوزۇپ،
بۇلۇتقا تاقاشقان قامەتلىك تاغلار.
بەختىكام قەلبىنى قىلماقتا مەپتۇن
چوغلۇقلار ئېچىلغان، ياشنىغان باغلار.

چوغلۇقلار ئىچىدە خۇشخۇي سايرىشىپ،
تورغايلار، كاككۇكلار قىلىدۇ خەندە.
كەڭ يايلاق گوياكى سەنئەت سەھنىسى،
ياڭرايدۇ ھەر ياندىن ناخشا ھەم نەغمە.

شۇ نەغمە ئۇنىدىن ئىلھامغا چومۇپ،
بەختىكام پۈكمەكتە كوڭلىگە پىلان.
ئاتا مال-ۋارانلار تاقىقا سىغمىغان
نۇرانە كېلىچەك بولماقتا ئايان.

ئويلايتتى: "ئەي قىلسام بۇ يىلقى تولنى،
ئۇچراتماي خەتەرگە، ئاغرىق-سىلاققا!"
ئىشەنچ ئاسمىنىدا تەپەككۇر قۇشى
ئۇچاتتى تىنىمسىز يېقىن-يىراققا.

خاتىمە

قۇياش نۇر چاچماقتا يېقىملىق كۈلۈپ،
گوياكى كىمخاپتەك تاۋلىنار ئاسمان.
شۇ قۇياش نۇرىغا مەغرۇر تەلپۈنۈپ،
بەختىكام ئۈزمەكتە جەك ئارا ھەريان.

ئەنە ئۇ تۇرماقتا ماللار يامرىغان،
ئىگىز تاغ ئۈستىدە بۇلۇتنى تىرەپ!
چارۋىدىن تېخىمۇ ئېلىپ مول ھوسۇل،
قوشماقتا ۋەتەنگە توھپە، شان-شەرەپ!

1976 - يىلى ئۈرۈمچىدە يېزىلدى،
1978 - يىل مايدا قايتا ئۆزگەرتىلدى.

ئورلە ھامان

نەۋ باھار كەلگەندە خۇشخۇي تەلپۈنۈپ،
زەر قۇياشىنىڭ نۇرىغا چومگەن قۇمۇل.

مەرھابا! دەپ تاڭنى ئالقىشلاپ خوشال،
چىن يۈرەكتىن زوق بىلەن سۆيگەن قۇمۇل.

قۇتۇلۇپ زۇلمەت تۈنىدىن ئاقىۋەت،
تاڭ بىلەن خەندان ئۆرۈپ كۈلگەن قۇمۇل.
قەد كوتەرگەن پەھلىۋانلار ئەجرىدىن،
باغرىدىن قۇم بارخىنى كوچكەن قۇمۇل.

بورىلەر ھۇۋ-ھۇۋلىغان سايلىقلىرى
ئورنىغا زاۋۇت، بىنا چۈشكەن قۇمۇل.
مىڭ تۈمەن چولپان يېنىپ گۈل باغرىدا،
جىن چىراقلار مەڭگۈگە ئوچكەن قۇمۇل.

قۇچىغىدىن يۈكسىلىشكە ساز چېلىپ،
پۈشقۇرۇپ ئوت ھارۋىلار ئوتكەن قۇمۇل،
قەۋرىزارغا يېپ-يېڭى شەھەر سېلىپ،
غەلىبىلەر داستانىنى پۈتكەن قۇمۇل.

بىپايان يايلاقلىرى گويا گىلەم،
ئۈلگىيىپ مال چارۋىسى ئوسكەن قۇمۇل.
ھور ۋەتەنىنىڭ سېڭىغا مىڭ تونىلاپ،
قىپ-قىزىل گوھىرىنى توككەن قۇمۇل.

قۇتىرىغاندا بىر مەھەل توت جادىگەر،
ئىنتىقامنى قەلبىگە پۈككەن قۇمۇل.
سۇن ۋۇكۇڭ قىلغاندا گۇم ئالۋاستىنى،
زور خوشاللىق قوينىغا چوككەن قۇمۇل.

يايرىغىن يېڭى باھارنىڭ پەيزىدە،
بەيگىدە ئوقتەك ئۇچۇپ ئۈزگەن قۇمۇل.
توت ئۇلۇغۋار چوققىغا ئورلە ھامان
يېڭى جەڭگە قايتا يەڭ تۈرگەن قۇمۇل.

1978 ـ يىل ئاۋغۇست، قۇمۇل.

قەيسەر جەڭچى ئوغلانمەن

تالاي جەڭلەردە تاۋلانغان خەلق پەرزەنتى ــ پالۋانمەن،
ئەزىز تۇپراقنى قوغداشتا پولاتتىن مىختا قالقانمەن.

گۈزەل دەۋرىم قۇياشىدىن يورۇپ قەلبى چېچەك ئاتقان،
كۆرەشتە ئارقىغا قايتماس پولاتتەك جەڭچى، مەردانمەن.

بورانلار قوينىدا ئۆستۈم بولۇپ تالماس قىزىل شۇڭقار،
غۇرۇرلۇق ئېلكىدە قىلدىم ئېگىز ئاسماندا جەۋلانمەن.

بېرىپ ئۆز مېھرىدىن بەھرى مېنى ئاسراپ يېتىشتۈرگەن
ۋەتەن، خەلقىم گويا مەشئەل، ئاڭا شەيدائى پەرۋانىمەن.

بۇلۇتتىن ھالقىغان يۈكسەك ئېگىز مۇز تاغدا تۇرساممۇ،
ۋەتەن ئىشقىدا قەلبىمدە يانار ئوت، مىسلى گۈلخانىمەن.

مەگەر كىم توت زىيانداشتەك ۋەتەن خەلق بىرلە زىتلاشسا،
تېگەرمەن بېشىغا شۇ دەم بولۇپ مىڭ توننا بازغانمەن.

ئۇلۇغ كومپارتىيە ھەر چاغ ئېلىمنىڭ يۈرىگى، جانى،
ئۇنى چىڭ قوغدىماق بەختىم، بولۇپ ھەر جايدا قورغانمەن.

ۋۇجۇدۇمنى بەخش ئەتتىم گۈزەل كىمخاپ دىيارىمغا،
قۇچۇپ غەلبە كۆرەشلەردە يازارمەن يېڭى داستانمەن!

1979 ـ يىل يانۋار، ئۈرۈمچى.

www.uyghurkitap.com

ياش غۇنچىلارغا

(سېكىل)

يازاي سىزگە ياققۇدەك

شا كىچىكلەر ئوقۇدۇم،
ماڭا ھەزىل يېزىپسىز.
پارلاق ئارزۇ ـ تىلەكتىن
ئۈنچە ـ مارجان تىزىپسىز.

"بىر ئوتلۇق قوشاق يوقمۇ؟"
دەپ مېنىڭدىن سوراپسىز.
بىزگە شېئىر قېنى دەپ،
ئالدىمنى سىز توراپسىز.

ھەققىڭىز بار سوراشقا،
ئالدىمنىمۇ توراشقا.
ئوت ئالمىسا ماشىنا،
ماتورىنى بۇراشقا.

تەلۋىڭىز ئايلانسۇن،
يازاي سىزگە ياققۇدەك.
يازاي ئۇنىڭ شەرۋىتى
قەلبىڭىزگە ئاققۇدەك.

پەرۋاز قىلىپ ئۇرلەيمىز

(بالىلار ناخشىسى)

بىز بەختىيار ئۆسمۈرلەر
تاڭدا كۈلگەن غۇنچە بىز.
بىزنى ئالغا ئۈندەيدۇ
يۈكسەك غايە، بۇرچىمىز.

باشلاپ ماڭدى پارتىيە
يېڭى ئۇزۇن سەپەرگە.
كۈرەش بىلەن يېتىمىز
شانلىق ئۇلۇغ زەپەرگە.

ياخشى ئوقۇپ مەكتەپتە،
ئەقىل ـ كۈچكە تولىمىز.
ئىلىم ـ پەننى ئىگەللەپ،
ئەلگە تۆھپە قوشىمىز.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پەرۋاز قىلىپ بۈركۈتتەك
تىك چوققىغا ئۆرلەيمىز.
ئانا تۇپراق ۋەتەننى
گۈل-چېچەككە پۈركەيمىز.

ئوغلۇمغا

بەخت بوستانىدا مايسا
بولۇپ تېز كۆكلىگىن ئوغلۇم.
ئىلىم-پەن ئاسمىنى ئارا
قۇياشتەك ئۆرلىگىن ئوغلۇم،

بوگۈن سېنىڭ باھار پەسلىڭ،
ئۇسۇش ۋە ئۆگىنىش پەيتىڭ.
ئۆگەنمەي، ئىجتىھات قىلماي،
نەتىجە كۈتمىگىن ئوغلۇم.

ئىلىم-پەن ئىشقىغا مەپتۇن
بولۇپ پەرۋانىدەك تەلپۈن.
ئىلىم-پەندىن بولۇپ بىزار،
قوشۇما تۈرمىگىن ئوغلۇم.

جاپا چەكمەي ھالاۋەت يوق،
داۋان ئاش چوققىغا ئۆرلەپ.
"ماڭا كەلسىدى ئامەت" دەپ،
قۇرۇق ئوي سۈرمىگىن ئوغلۇم.

قولاق سالغىن مۇئەللىمنىڭ
سوزىگە، دەۋىتىگە سەن.
چېپىپ چەللە ئارا ئاتنى،
پالاقشىپ يۈرمىگىن ئوغلۇم.

خەلقىنىڭ ئىشىغا لايىق،
يارامىلىق ئەر بولۇپ ئۆسكىن.
دەۋر يۈكىنى يەلكەڭگە
خۇشال ئال-يۈكلىگىن ئوغلۇم.

ۋەتەن تۇت چوققىغا ئۆرلەپ
زەپەر گۈلى ئېچىلغاندا،
گويا بۇلبۇل كەبى سايراپ
زەپەرنى كۈيلىگىن ئوغلۇم.

1979-يىل ماي، ئۈرۈمچى.

ۋەدە

دەۋرىمىز مەزمۇنغا باي گوياكى ھىكمەت دەپتىرى،
قانچە داستان-ناخشىغا سىغماس گۈزەللىك تەۋرى.

كەلتۈرۈپ بەردى چىرايلىق بىزگە كوكلەم پەسلىنى،
رولچىمىز-نىجاتچىمىزنىڭ پەم-پاراسەت، تەدبىرى.

قايغۇ زۇلمەت ھۇقۇشى ئۇقيادا تالقان ئەيلىنىپ،
چومدى ئىقبال نۇرىغا ئەمگەكچىلەرنىڭ تەقدىرى.

قاپ-قارا سۈرلۈك بۇلۇتلار قاچتى ئۈپۈقتىن تاراپ،
چاقنىدى ئالتۇن قۇياشتەك چىن ھەقىقەت گەۋھىرى.

رەڭمۇ-رەڭ ئېچىلدى گۈللەر شاخ-شىخىدا غۇنچىلاپ،
ياڭرىدى بۇلبۇل كۈيى—گۈلزار چىمەننىڭ تەمبىرى.

كەلدى كوڭۈللەر خوشال يايرايدىغان قۇتلۇق زامان،
ياغدى كوكلەم يامغۇرىدەك دىلغا ئىلھام كەۋسىرى.

كەزدى قەلبىمنى ھاياجان ئوركىشى دولقۇن ئېتىپ:
"شېرىيەت ئاسمىنىغا قوش سەنمۇ،—دەپ،—بىر ئەختىرى!"

بولدى كوز ئالدىمدا ھازىر نوبىتى ھەم خىرقىتى،
يۇسۇپ خاس ھاجىپ بىلەن سەككاكى، مەخمۇت قەشقىرى.

ئېگىلىپ بەرسەم سالام، ئۇلار ماڭا قىلدى خىتاپ:
"قوللىرىڭدىن چۇشمىسۇن ھەققانىيەتنىڭ شەمشىرى.

چىقسا قايتا مەرسىپەت، نۇرانە تاڭنىڭ دۇشمىنى،
قەلىمىڭ بىر تۇغ بولۇپ تەشكىللىسۇن جەڭ لەشكىرى.

مەڭگۈگە باتۇر خەلقىنىڭ قەلبىدىن ياڭرات سادا،
تىترىسۇن لاغ-لاغ قىلىپ ئىنسانىيەتنىڭ مەككىرى.

ياز، ئۇلۇغ دەۋراننى ياز، سەندىن رىزا بولسۇن ھامان،
جانىجان غالىپ ئېلىڭنىڭ ئىشچى، دىخان، ئەسكىرى".

ئاشۇ سوزدىن يۈرىگىم قاقتى قانات قالغاچ بولۇپ،
ئويلىدىم: مەنمۇ بولاي،—دەپ،—كۈيچىلەرنىڭ قەيسىرى.

بولمەن خەلقىمگە سادىق، ئاقكوڭۇل، جەسۇر ئەدىپ،
بولمىغايمەن پايدا-مەنپەت بازىرىنىڭ مەددىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاشۇ ئىلھام پەيزىدە ئىجادىيەت ئاسمانىغا،
ئۇچتى سۇلتان ماخمۇدنىڭ شوخ تەسەۋۋۇر كەپتىرى.

1979 - يىل ماي، ئۈرۈمچى.

ساياھەتنامە

(سېكىل)

سالام بېيجىڭ

ساڭا يەنە كەلدىم ئېھتىرام بىلەن،
ۋەتەننىڭ يۈرىكى جانىجان بېيجىڭ.
قوللىرىم كوكسۇمدە بېرىمەن سالام،
ئانىدەك كويۇملۇك، مېھرىۋان بېيجىڭ.

ھورمەتتە باغرىڭغا قويغاندا قەدەم،
ھېس قىلدىم ئۆزەمنى چەكسىز بەختىيار.
ئۆركەشلەپ دولقۇنلار ياسىدى شۇ دەم،
قەلبىمدە دېڭىزدەك سويگۇ، ئىپتىخار.

چۈنكى سەن بەختىمىز نىجات يۇلتۇزى،
پارتىيە مەركىزى تۇرغان ئۇلۇغ جاي.

ياشنايدۇ ئەبەتكە كەڭ جۇڭگو ئېلى
سېنىڭدىن ئۆزىگە ئېلىپ نۇر چىراي.

تۇرىسەن مەردانە، يېقىملىق كۈلۈپ،
قۇچىغىڭ ھور، ئاۋات، ھايات ياشنىغان.
لالىدەك قىزىل تۇغ نۇرىنى چېچىپ،
باشلايدۇ زەپەرگە سېنى ھەرقاچان.

ئېخ! سېنىڭ جۇلالىق گۈل تاجىڭ بولۇپ،
تيەنئەنمېن تۇرىدۇ كېرىپ كوكسىنى.
تۇرىدۇ داخۇيتاڭ نۇرغا چۇلغۇنۇپ،
كورگەندە زوقلاندىم گۈلدەك ھوسنىنى.

مىليونلاپ تومۇرلار ساڭا تۇتاشقان،
سەن ئانا ۋەتەننىڭ قىزىل يۈرىكى.
ئۇمرىدە بىر كېلىپ ھوسنۇڭنى كورۇش
ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئارزۇ- تىلىگى.

ساڭا يەنە كەلدىم ئېھتىرام بىلەن،
قەلبىمنىڭ مەشئىلى جانىجان بېيجىڭ!
قوللىرىم كوكسۇمدە سالام بېرىمەن،
تارىختا شەنى بار قەھرىمان بېيجىڭ!

گوگۇاڭ* ھوسنىدەك

سەن ماڭا تونۇشلۇق بىلىمەن سېنى،
مېۋەڭنى جۇڭغاردا يېگەندىن بېرى.
ئۇرۇلدى دىماققا گۈپۈلدەپ پۇراپ،
باغرىڭغا كەلگەندە گوگۇاڭنىڭ ھىدى.

شەندۇڭنىڭ مېۋىلەر غەزىنىسى يەنتەي،
ئالمىلىق باغلىرىڭ ئىكەن بەك گۈزەل.
لالىزار ئېچىلغان بوستانلىرىڭدا
مىسالى بۇلبۇل بوپ ياڭراتتىم غەزەل.

ياقۇتتەك جۇلالىق گوگۇاڭلىرىڭغا،
قارىدىم ھاياجان ئىلكىدە چۆمۈپ.
”ھە مېنى ئۈزۈڭ“ دەپ تەكلىپ قىلاتتى،
ياپراققا پۈركىنىپ نازلىنىپ كۈتۈپ.

قانغۇدەك يېگەندە شېخىدىن ئۈزۈپ،
تەمدىن بۆلەكچە ھوزۇرلاندى جان.

* گوگۇاڭ — شەندۇڭ ئۆلكىسىدىن چىقىدىغان ئالمىلارنىڭ بىر خىلى.

روھلاندىم باشقىچە ئۇ بولغان كەبى
تېنىمگە مادار ۋە تومۇرۇمغا قان...

ئالمىلار زوقۇمنى تارتتى ئۆزىگە،
كۆرۈنۈپ گوياكى جانان چىنىدەك.
ھوسنىگە تولماقتا ياشناپ ۋەتىنىم،
شۇ داڭدار گوگۇاڭنىڭ نۇرلۇق ھوسنىدەك.

لۇشۈن قەۋرىسى ئالدىدا

سەپەرنىڭ تۇلپارى يەتكۈزدى مېنى،
خۇاڭپۇجياڭ بويىغا — شاڭخەي شەھرىگە.
گۈلدەستە قويغىلى كەلدىم مەن بۈگۈن،
ئېخ، لۇشۈن ئەپەندى ياتقان قەۋرىگە.

تۇرىمەن ھۆرمەتتە باش ئېگىپ جىمجىت،
شۇ قەۋرە ئالدىدا سۈكۈتتە شۇ دەم.
كەتتى ئوتتۇزىنچى يىللار دەۋرىگە،
قاناتلىق خىيالىم پەرۋاز قىپ بىر دەم.

ئالدىمدا جانلاندى قولىدا قەلەم،
بىر قىران شۇڭقاردەك شۇ ئەدىپ ئۇستاز.

بىر چاغدا سۈمرۈغدەك قاناتلار قېقىپ
بۇلۇتلار كوكسىدە ئەيلىگەن پەرۋاز.

ئۇقيادىن ئۈركىگەن قۇشلارغا ئوخشاش،
هولۇقۇپ هەر يانغا قاچقان قۇزغۇنلار.
قاپ-قارا بۇلۇتنى چاقماقتەك يېرىپ،
شۇ سۈمرۈغ چاقناتقان قىزىل دولقۇنلار...

شۇ دولقۇن ئىچىدە ئۇنىڭ سىماسى،
يۈرىكىم قېتىغا ئورنىشىپ قالدى.
ئېخ، مېنى مىنۇتلۇق بىر ئۇچقۇر خىيال،
تۈگىمەس هاياجان ئىلكىگە ئالدى.

سېنى كورۈپ...

ۋەتىنىمنىڭ گۈلشەن بېغى گۈزەل خاڭجۇ،
قۇچاقلىرىڭ سولماس باهار، گۈل-گۈلىستان.
سېنى كورۈپ كۈلدى خۇشخۇي، ئاچتى چېچەك،
دىلىمدىكى ئۇزۇن يىللىق ئارزۇ-ئارمان.

رىۋايەتتە تەرىپلەنگەن بېهىش باغلار
تەڭلىشەلمەس نۇرلۇق چىراي-هوسنۇڭ بىلەن.

www.uyghurkitap.com

تەڭلىشەلمەس توزنىڭ گۈزەل رەڭدارلىقى
مىڭ ياڭزا گۈل پۈرەكلىگەن كوكسۇڭ بىلەن.

ئۈچ تەرىپىڭ قارىغايلىق، ئارچىزار تاغ،
گۈل بېغىڭدا بۇلبۇللىرىڭ خەندە ئۇرغان.
قوينۇڭدىكى سۈزۈك زۇمرەت شىخۇ كولى،
بەئەينى بىر ئالتۇن قەدەھ، مەيگە تولغان.

يەر شارىنىڭ هەممە بۇلۇڭ-پۇشقىغىدىن،
كورۈش ئۈچۈن ساڭا دوستلار كېلىپ تۇرار.
قۇچىغىڭدا سەيلە قىلىپ هوزۇرلىنىپ،
چىن دوستلۇقنىڭ يالقۇنىنى سېزىپ تۇرار.

كېلىپ مەنمۇ تيانشاننىڭ ئېتىگىدىن،
كوردۇم گۈزەل مەنزىرەڭنى باهار چېغى.
گۈزەللىكىڭ چوققىسىدا پەرۋاز قىلىپ،
ئۇرلە، ياشنا ئېلىمىزنىڭ بوستان بېغى.

سوتسىيالىزمنىڭ پارلاق يۇلتۇزى

كەچقۇرۇنلۇغى چۆگچەكدا تاغ توپىسىگە جايلاشقان پىغا باغچىسىدا ئايلىنىپ يۈرۈپ، ئاستىمدىمۇ، ئۈستۈمدىمۇ ۋاللىداپ يانغان يۇلتۇزلار ئالىمىنى كۆرۈپ چەكسىز ھاياجانلاندىم.

ئۈستۈڭگە چىققاندا ئاڭقىرالمىدىم،
قايسى جاي يەر-زېمىن،
قايسى جاي ئاسمان.
ئاستىمدا، ئۈستۈمدە يۇلتۇزلار چاقنار،
ئارىدا مۇئەللەق تۇرىمەن ھەيران...

يا مېنى بىر قۇدرەت ئۇچار گىلەمگە
چۈشۈرۈپ ھاۋاغا ئېلىپ كەتتىمۇ!؟
يا مېنى ئۇيقۇنىڭ ئېزىتقۇ چۈشى
يۇلتۇزلۇق ساماغا ئېلىپ كەتتىمۇ!؟

ياق دوستۇم، مەن چەكسىز سامادا ئەمەس،
تۇرغىنىم يەنىلا مۇشۇ يەر يۈزى.
ئەتراپتا ۋاللىداپ نۇر چېچىپ تۇرغان،
سوتسىيالىزمنىڭ پارلاق يۇلتۇزى.

1979 - يىل ئىيۇل — ئاۋغۇست، چۆگچەك — ئۈرۈمچى.

قىزىل قىيا تەسىراتلىرى
(سىكىل)

چۆگچەكدىكى "قىزىل قىيا ئىنقىلاۋىي خاتىرە كۆرگەزمىسى"نى ۋە «شىنخۇا رىباۋ گېزىتى» خاتىرە ئورنىنى يۈكسەك مۇھەببەت، ئېھتىرام بىلەن ئېكسكۇرسىيە قىلغىنىمدا، قەدىردان جۇ ئېنلەينىڭ شانلىق ئوبرازى كۆز ئالدىمدا گەۋدىلىنىپ چوڭقۇر ھاياجانغا چۆمدۈم.

كەل، دىدىڭ مېنى

چارچىماس تۇلپاردا ئۇزاق يول مېڭىپ،
چۈشكەندە بوسۇغاڭ ئالدىغا كېلىپ.

ۋاللىداپ نۇر ياققان جايدەك كۆرۈندۈڭ،
ھوسۇندە مىسالى ئايدەك كۆرۈندۈڭ.

زۇڭلىنىڭ ئىزلىرى چۈشكەن تۇپراقنى،
جيالىڭجياڭ ئۈستىگى گۈزەل قىرغاقنى.
زوقلىنىپ كۆرۈشنى باشلىغان چاغدا،
باغرىڭغا قەدەمنى تاشلىغان چاغدا؛

www.uyghurkitap.com

ئارچىزار باغلىرىنىڭ چاۋاكلار چېلىپ،
مېنى قارشى ئالدى گۈل چىراي ئېچىپ.

قۇشلىرىنىڭ چۇرۇقلاپ جاراڭلاتتى ساز،
يولۇمغا چىمەنلەر سالدى پاياندار.

— مەرھابا،
مەرھابا، كەل، دىدىنىڭ مېنى،
تەلپۈندۈم، زىيارەت ئەيلىدىم سېنى.

سالام قىزىل قىيا*

ساڭا ئېلىپ كەلدىم سوغا ئورنىدا،
گۈزەل تيانشاننىڭ ئېھتىرامىنى.
ئىچەي دەپ جيالىڭجياڭ شەرۋەتلىرىدىن،
تولدۇرۇپ قەلبىمنىڭ ئالتۇن جامىنى.

* قىزىل قىيا كەنتى چۇڭچىڭنى كېسىپ ئۆتىدىغان جيالىڭجياڭ دەريا-سىنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىغا جايلاشقان بولۇپ، ياپون جاھانگىرلىگىگە قارشى ئۇرۇش دەۋرىدە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن

كورگەندە سويۇندۇم ئىتەكلىرىڭنى،
مېنى گۈل ھوسنۇڭگە قىلدىڭ مەھلىيا.
ئالدىمدىن تىزىلىپ ئۆتتى سۇرەتتەك،
جەسۇرلۇق قىسمىتىڭ ئەي قىزىل قىيا.

ئانجان ۋەتەننىڭ سەن گۈلشەن بېغى،
نامىڭنى بىلىدۇ كەڭ جۇڭخۇا ئېلى.
نۇر بىلەن قارا تۇن قوچاقلاشما جەڭ
قىلغاندا جەنۇپنىڭ بولدۇڭ مەشئىلى.

زۇلمەتلىك توپاننىڭ مۇدھىش دولقۇنى،
ئۇرسىمۇ چىڭ تۇردۇڭ كوكسۇڭنى كېرىپ.
جياڭنەنگە ئىقبالدىن سەن بەردىڭ دېرەك،
بولۇتلار باغرىنى چاقماقتەك يېرىپ.

ھوۋلىغان چېغىدا ھۇقۇش چەكچىيىپ،
ياڭراتتىڭ قەلبىڭدىن بولبۇلدەك سادا.

رەئىسى يولداش جۇ ئېنلەي باشچىلىقىدىكى ج ك پ جەنۇبىي جۇڭگو بيۇروسى 8- ئارمىيە باشقارمىسى مۇشۇ جايدا تۇرغان ۋە جياڭ جيېشى گورۇھىنىڭ ۋەتەن ساتقۇچلۇق سىياسىتىگە قارشى تىغمۇ- تىغ كۈرەش ئېلىپ بارغان ئىدى.

تۇماننى يورۇتقان مەشئەلدەك يېنىپ،
مۇقەددەس بۇرچۇڭنى ئەيلىدىڭ ئادا.

نى مەرت، ئەزىمەتلەر سەندىن كۈچ ئېلىپ،
زۇلمەتلىك دۇنياغا ئېلان قىلدى جەڭ.
يەنئەننىڭ ھەققانى غالىپ مارشىغا،
جۆر بولۇپ، جاراڭلىق ئاۋاز قوشتى تەڭ.

نى باتۇر ئوغلانلار قوغداشقا سېنى،
تەسەددۇق ئەيلىدى ئەزىز جېنىنى،
جادۇلار، قىلىچلار، دارلار ئالدىدا
باش ئەگمەي، مەردانە توكتى قېنىنى.

ئىخ! بۇگۈن ۋەتەننىڭ كەڭ قۇچىغىدا،
شۇ قاندىن ئېچىلدى سانسىز گۈل-چېچەك،
شۇ قاندىن تورەلدى نەۋقىران جۇڭگو،
شۇ قاندىن نۇرلىنىپ كۈلدى كېلىچەك.

بىر قىزىل سۇمرۇق

مانا كوز ئالدىمدا خۇشيەن يېزىسى،
لاللىرەڭ چىمەنزار ھور باغ كورۇندى.

بەئەينى سامانىڭ مەزمۇت تۈۋرۈگى،
شۇ باققا ياندىشقان زور تاغ كورۇندى.

ئاسمانغا تاقاشقان شۇ تاغ ئۈستىدە،
تۇرىدۇ ياشىرىپ بىر مېيخۇا گۈلى.
ئۇ گۈلنىڭ شەيداسى، مەپتۇنى بولۇپ،
سايرىغان چاڭىلداپ گۈلشەن بۇلبۇلى.

كورگىنىم تاغ ئەمەس، جۇ ئېنلەي ئوزى،
قەددى ۋە قامەتتە كوكتىن ھالقىغان.
كورگىنىم گۈل ئەمەس، بىر قىزىل سۇمرۇغ،
ۋەتەننىڭ كوكسىدە كۈندەك چاقنىغان...

يىقىلماس ھەيكەل

شۇنچە ئالدىرايمەن تاۋاپ قىلغىلى،
بىر چاغلار نەنفاڭجۇي* تۇرغان بىنانى.
شاتلىغىم دەريادەك ئۇركەشلىمەكتە،
قەلبىمدە قوزغىتىپ جۇشقۇن سادانى.

* نەنفاڭجۇي — جەنۇبىي جۇڭگو بيۇروسى.

شۇ بىنا ئىچىگە قويغاندا قەدەم،
خۇگىيەنىنىڭ تارىخى بولدى نامايان.
جەڭگىۋار يىللارنىڭ يالدامىلىرى،
نۇر چاچتى قۇياشتەك ئالدىمدا شۇ ئان.

مانا جۇ فۇجۇشى تۇرغان ئىشخانا،
كورگەندە سىماپتەك چايقالدى تېنىم.
باهار تاشقىنىدەك كوۋەجەپ ئېقىپ،
تومۇرغا سىغماستىن جۇش ئۇردى قېنىم.

شۇ چاغدا بىلىندى، — ئۇغلۇم كىرىڭ، — دەپ،
ئالدىمغا چىققاندەك ئۇ ئىنسان ئوزى.
چاقناتتى كوزۇمنى بىر نۇرلۇق سىما،
يانغاندەك پارىلداپ قۇتۇپ يۇلتۇزى.

سويۇملۇك ئىنساننىڭ رەسىمىنى كورۇپ،
ئېھتىرام-هورمەتتە ئېگىلدى بېشىم.
بىهساپ توهپىسى ئالدىمغا كېلىپ،
تاراملاپ توكۇلدى مەرۋايىت يېشىم.

ئەنە ئۇ ئولتۇرغان قومۇش ئورۇندۇق،
ئەنە ئىش ئۇستىلى ئاددى ياسالغان.

www.uyghurkitap.com

ئەنە ئۇ ئىشلەتكەن دۇۋەت ۋە قەلەم
ئەنە كىيىملىرى تۇرار يامالغان.

ئەنە ئۇ ياغاچتىن ياسالغان كارۋات،
جۇئېنلەي ئۇنىڭدا كوپ يىللار ياتقان.
تۇرىدۇ ئۇستىدە يىغىقلىق پېتى —
ياماقلار سىلىنغان ئۇگەن چىت يوتقان...

ئاددى-ساددا ياشاپ بۇ چەۋەر شۇڭقار،
مۇشكۇلات بېلىنى دەسسەپ پۇكلىگەن.
گوهەردەك خىسلىتى، پەزىلىتىدىن
نۇر چېچىپ يىقىلماس هەيكەل تىكلىگەن!

شۇڭلاشقا ئوتىسمۇ يىللار، ئەسىرلەر،
توهپىسى تارىختا ئوچمەيدۇ پەقەت!
يادلىنىپ تۇرىدۇ زۇڭلىنىڭ نامى،
ئەۋلاتلار قەلبىدە ئەبىدىل-ئەبەت!

ھەقىقەت ئەينىگى

(«شىنخۇا رىباۋ» گېزىتى* خاتىرە ئورنىنى
ئېكىسكۇرسىيە قىلىشتىن تەسىرات)

زىيارەت قىلىشقا كەلگەندە ساڭا،
قەلبىمنى قاپلىدى چوغدەك ھارارەت.
قۇلىغىم تۇۋىدە كەتتى جاراڭلاپ،
جۇ ئېنلەي سەن ئۈچۈن قىلغان دالالەت:

”چاقنىغىن نۇر چېچىپ ئالتۇن قۇياشتەك،
شولاڭدىن چېكىنسۇن زۇلمەتلىك زاۋال!
بىسلىرى قايرىلماس زۇلپىقار بولۇپ،
ئىنقىلاپ كۆكسىگە شىددەتلىك قادال!“

شۇ ياڭراق خىتاپنى سەن قىلىپ ئادا،
ئادالەت، ھەقىقەت ئەينىگى بولدۇڭ.
«مەركىزىي گېزىت»** توھمەتلىرىنى

---

* «شىنخۇا رىباۋ» ج ك پ جەنۇبىي جۇڭگو بيۇروسى چۇڭچىڭدا نەشر قىلغان گېزىت.

** «مەركىزىي گېزىت» (جۇڭياڭ رىباۋ) ئازاتلىقتىن ئىلگىرى چۇڭچىڭدا چىقىرىلغان گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئورگان گېزىتى.

شەرمەندە ئەيلىدىڭ،
يەرلىكتە قويدۇڭ.

قانچە دۈچ كەلسەڭمۇ خەۋپۇ - خەتەرگە،
تەۋرىنىپ باقمىدى ئىرادەڭ پەقەت.
سېنى ئوز قولىدا جۇ ئۆجۈشىمىز،
تارقىتىپ،
تۆگمەس بەردى كۈچ - مەدەت.

شۇ مەدەت ئۇلغايتىپ جاسارىتىڭنى،
خەلقنى ئويغاتتىڭ، جەڭگە چىللىدىڭ.
قاراڭغۇ كېچىدە شولاڭنى چېچىپ،
شەپەرەڭ باغرىنى ئوقتەك تىلغىدىڭ.

پۈتۈلدى تارىخنىڭ ئالتۇن بېتىگە،
ئالەمچە شەۋكىتىڭ، شەرىپىڭ - شانىڭ.
ئىنقىلاپ يولىدا توھپە شۇنچە كوپ،
خەلقىمىز دىلىدا ئۆچمەيدۇ نامىڭ!

1979 - يىل ئىيۇن — ئىيۇل، چۇڭچىڭ — ئۈرۈمچى.

جەڭ ناخشىسى

تۈننىڭ پەردىسىگە بىز ئوت ياققاندا ۋولقاندىن،
پەريات چەكتى شۇم ھۇقۇش يالقۇنجىغان گۈلخاندىن.

گۈكىرەپ بوران سوقتى، چاقماق تولغىنىپ چاقتى،
ئۇرغاندا قۇياش نەيزە بولۇت قاچتى ئاسماندىن.

تاڭ ئاتتى، باھار كەلدى، قۇشلار نەغمىگە چۈشتى،
چوغدەك گۈل-چېچەك ئۈندى بىز توككەن قىزىل قاندىن.

ئەلنىڭ تەقدىرى پۈتكۈل يوقسۇل ئىلكىگە ئۆتتى،
كۆلدۈق مايسىدەك ياشناپ، چىقتۇق ئارزۇ-ئارماندىن.

چاڭقىغان يۈرەك قاندى بەخت شارابىنى ئىچتۇق،
پارتىيە ئاتا قىلغان ھور، نۇرانە دەۋراندىن.

بۇ دەۋران كۈرەشلەرسىز كەلمىگەن ئاسان قولغا،
شۇ يولدا جۇدا بولدۇق ئون مىڭلىغان پالۋاندىن.

www.uyghurkitap.com

پارلاق بۇ گۈزەل دەۋران دىلنى ئەيلىدى مەپتۇن،
بىلدۇق بىز ئۇنى قىممەت مىڭ ھەسسە ئەزىز جاندىن.

تاڭدىن ياشنىغان گۈلشەن قۇتلۇق تۇتىيا بىزگە،
قوغدىدۇق ئۇنى ھەر دەم شۇم ئالۋاستى-شەيتاندىن.

* * *

بىز تۇغ ئۈينىتىپ قولدا ماڭغاندا نىشان بويلاپ،
تۇت يىلان چىقىپ قۇتراپ، زەھەر چاچتى ھەر ياندىن.

پارتىيە كورۇپ تەدبىر خەۋپنىڭ ئالدىنى ئالدى،
يەنچىلدى شۇم يىلانلار بىزنىڭ گۈرزى-بازغاندىن.

نەۋباھار چىراي ئاچتى، بۇلبۇل سايرىدى خۇشخۇي،
زوقلىنىپ قىزىل گۈللەر ھوسنىدىكى جەۋلاندىن.

ئاتلاندۇق كۈرەش-جەڭگە، ئىلىپ چەكسىز كۈچ-قۇدرەت
پارتىيە جاكا قىلغان شانلىق يېڭى پەرماندىن.

دۇلدۇللار مىنىپ چاپتۇق پارلاق يېڭى مەنزىلگە،
تۇسقۇنلار بۇسۇلمەكتە بىز مەردانە كارۋاندىن.

1979 - يىل ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى.

مەنمۇ سىنى خالايمەن
(بىر قىزنىڭ خاتىرىسىدىن)

ناخشا تېكىستى

ئادىتىڭ شۇ ئۇزۇندىن،
ماڭا پىنھان قارايسەن.
ئەگىپ ھەركۈن ئاخشىمى،
دەرىزەمنى مارايسەن.

قىلىغىڭدىن چۈشەندىم
كۆڭلۈڭدىكى سىرىڭنى.
خىجىل بولماي ئېيت جانان،
ئەمدى ئوچۇق گېپىڭنى.

بۇلبۇل گۈلگە قونغاندا،
شاتلىغىمدىن يايرايمەن.
ئىشچان يىگىت تارتىنما،
مەنمۇ سېنى خالايمەن.

1980 - يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى.

تىلەك

تىلىگىم شۇ ساڭا، جىسمىم، ۋىسال ئىشقىدا گۈلخان بول،
ۋالىلداپ چاقنىغان يۇلتۇز ئىچىدە سەنمۇ چولپان بول.

يۈسۈپ، لۇتپى، نىزارىدەك* يېزىپ ئۆلمەس غەزەللەرنى،
جاھانغا سەنئەتى مەشھۇر خەلقىقە كۈيچى ئوغلان بول.

ساڭا تەشنا يۈرەكلەرگە بۇلاقتەك شۇقىراپ ئاقىن،
سېلىپ سايە تومۇزلاردا ئارام بەرگۈچى ئورمان بول.

ھەۋەس، نەپسىڭگە چوغ تارتىپ ياشاشنى قىلمىغىن ئارمان،
خەلق بەختى ئۈچۈن دۇر قاز، ئاڭا غەمخور، كويۇمچان بول.

ھەقىقەت يولىدا گەرچە بېشىڭ كەتسە، شەرەپ بىلگىن،
كوزى كور شەپەرەڭلەرگە گويا نەشتەر، زىمىستان بول.

* مەشھۇر ئۇيغۇر كلاسسىك شائىرلىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئېگىز خەلقىڭگە مەجنۇنتال بولۇپ ھۆرمەتتە قول باغلاپ،
تەكەببۇر بەد نىيەتلەرگە غاداي، ھەتتاكى ئاسمان بول.

نەزەر سال، تەلپۈنۈپ ھەردەم ئېگىز، ئالتۇن راۋاقلارغا،
نۇرانە غايىگە جاننى پىدا قىلغان چېلىشچان بول.

گۈزەل غايە — دېمەك شېرىن، ساڭا قەلبى يېنىپ تۇرغان،
بولۇپ پەرھات ئاڭا يەتمەك يولىدا مەردۇ-مەيدان بول.

باھارنىڭ شەبنىمى تامسا ياشارغاي لەيلىلەر كوركەم،
تۈمەن مىڭ گۈل-چېچەك ئاچقان، ئىپار ھىدلىق گۈلىستان بول.

گويا ھەشقى پېچەكلەردەك تۇزۇپ كەتمە مەھەل ئۆتمەي،
چىدامدا لەيلىسى قارنىڭ، پۇراقتا مەڭگۈ رەيھان بول.

مەگەر تاپماس ئىكەن پەرۋىش كوچەتلەر ۋايىغا يەتمەس،
كېچە-كۈندۈز ئەجىر ئەيلەپ مۇئىلىك باغۇ-بوستان بول.

جاپالار دەشتىنى كەزمەي زىبا ۋەسلى نىسىپ بولماس،
پىكىر ئوكيانىدىن گوھەر سۈزۈپ ئالغۇچى پالۋان بول.

جاھاندىن سەت قۇرۇق كەتسەڭ، كېلىچەككە مىراسىڭ يوق،
ھەسەل-قەندىن لەزىز، تاتلىق نىسىۋە تولا داستىخان بول.

ئۆتەر كۈن، ئاي، ئۆتەر يىللار ئۈزۈلمەي خۇددى كارۋاندەك،
ۋاقىت بويىنىغا مارجان ئاس، ئىجات-تۆھپەڭدە داستان بول.

چۈشۈپ بەيگىگە بەس-بەستە ئېتىلغان بىھساپ ئوقتەك،
زامان تۇلپارلىرى ئۆچتى، قېنى ئۈچ، سەنمۇ چاققان بول.

ھاياتتۇر موجىزە كانى، كۆرەشلەر قاينىغان مەيدان،
ھاياتنىڭ قاينىمى ئۆزرە يېڭى ئىلھامدا پۈنتان بول.

گۈزەل مىسرالىرىڭ ئەلنىڭ دىلىغا مەي بولۇپ سىڭسۇن،
يېڭى يۈرۈش ئۈچۈن ياڭراق چېلىنغان مىسلى بالمان بول.

شەرەپ قۇچساڭ تەكەببۇرلۇق ئىتىدا غادىيىپ چاپما،
پەزىلەت باغىدا غۇنچە، تەلەپچان، توغرا ئىنسان بول.

سېنىڭدىن تىلىگىم شۇكى، چوقۇم ئۆلتان ئەمەس، بەلكى
ۋاپادار بارچە خەلقىڭنىڭ كۆڭۈل مۈلكىدە سۇلتان بول.

1980-يىل مارت، ئۈرۈمچى.

قەشقىرىم

(غەزەل)

مەززەئى لۇتپى ئىلاھىدۇر دىيارى كاشغەر،
ئىشق ئېلىنىڭ قىبلىگاھىدۇر مازارى كاشغەر.

يا پەرى يا ھورى با باغى ئېرەم ياد ئەيلىمەس،
شەھرىنى ئۆتنۈر بولۇر ھەركىم دۇچارى كاشغەر.

گۇمنام

ئەسسالام باغرى چىمەنزار لالىزارىم قەشقىرىم،
شوھرىتى ئالەمگە مەشھۇر ئىپتىخارىم قەشقىرىم.

مەرىپەتتىن نۇر چېچىپ تارىختا كۆندەك چاقنىغان،
ئىلمۇ-ئىرپاننىڭ ئوچاغى كۈچ-مادارىم قەشقىرىم.

كەڭ جاھان كەچمىشلىرى دەرياسىغا قولۋاق سېلىپ،
چەشمە دولقۇنلار يېرىپ ئۈزگەن دىيارىم قەشقىرىم.

ھەق نىمە، ناھەق نىمە گوياكى بەش قولدەك بىلىپ،
بىر قۇتۇپ يۇلتۇزدەك يانغان بىدارىم قەشقىرىم.

قانچە مەخمۇت ھەم يۇسۇپكە* نۇر، ئەقىل بەرگەن بوشۇك،
تىل تەپەككۇرنىڭ كالامى-قىبلىگاھىم قەشقىرىم.

دىلنى مەپتۇن ئەيلىگەن «دىۋانى لۇغاتىت تۈرك»
ھەم «قۇداتقۇبىلىگ»نىڭ ئالتۇن مۇنارىم قەشقىرىم.

كەشپىياتنىڭ دۇلدۇلىنى كوكتە پەرۋاز قىلدۇرۇپ،
يەتتە ئىقلىمغا تاراتقان ئىقتىدارىم قەشقىرىم.

قان ئىچىش كويىغا چۈشكەن جادىگەرلەر باغرىنى،
سانجىلىپ مىڭ پارە قىلغان زۇلپىقارىم قەشقىرىم.

قەدىمى يىپەك يولىنىڭ تۈگۈنى ياقۇت ماكان،
شوخ دېڭىزدەك قاينىغان ئاۋات بازارىم قەشقىرىم.

سېخىلىقتا ساڭا ھاتەم** تەڭلىشەلمەس ھېچقاچان،
كەلسە مېھمان داسقىنى كەڭ، ئىنتىزارىم قەشقىرىم.

---

* 11-ئەسىرلەردە ئۆتكەن ئاتاقلىق ئۇيغۇر ئالىمى، شائىر، مۇتەپەككۇر مەخمۇت قەشقىرى، يۇسۇپ خاس ھاجىپ.

** ھاتەم — رىۋايەتتە سېخىلىق بىلەن داڭ چىقارغان بىر شەخس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سەندىكى ھەر بىر كىشى نەققاش، بىناكار تىلسىمات،
ھەر قەسىردە مىڭ نەقىش سويگەن نىگارىم قەشقىرىم.

قولى گۇل ئەۋلاتلىرىڭنىڭ ھۇنىرى بىر موجىزات،
سەندىن ئەندىز ئالدى ئەل-يۇرت دىل خۇمارىم قەشقىرىم.

شوخ نەپىس ئۇسۇللىرىڭدىن ئالسا قەلبىم زوق، ھوزۇر،
بولدى ئون ئىككى مۇقامىڭ روزىغارىم، قەشقىرىم.

ناخشىكار پەرزەنتلىرىڭنىڭ ئالدىدا بۇلبۇل چانۇر،
سەنئەتى دۇنياغا داڭلىق لەيلىزارىم قەشقىرىم.

خىسلىتىڭ تىللاردا داستان، ھىكمىتىڭدىن ئۆرگىلەي،
مېھرى ئاتەشلىك ئېقىندەك غەمگۇزارىم قەشقىرىم.

ساپ ھاۋايۇ-ئىقلىمىڭدىن جان چېچەكلەپ كوكلىگەي،
ئالدى ھوسنىنى گۈلاسىنىڭ خۇش چىرايىم، قەشقىرىم.

سۇلىرىڭ كەۋسەر سىنىڭ، سۇمبۇللىرىڭ گويا ئىپار،
تۇپرىغىڭ ئەمبەر مىسالى سەرۋىزارىم قەشقىرىم.

پۇركىدى باغرىڭنى گۇلگە كىيدۇرۇپ كىمخاپ تاۋار،
تاڭ ساباسىدا پورەكلەپ نەۋ باھارىم قەشقىرىم.

ئاڭلىسا نامىڭنى كىمكى تارىخىڭنى ياد ئېتەر،
سەن بىلەن ئاشتى جاھاندا ئېتىۋارىم،قەشقىرىم.

ئايلىنىپ مەن سەيلە قىلسام قۇچىغىڭنى ھەر نەپەس،
ئېچىلىپ-ياپراپ كېتەرمەن، جىلۋىدارىم قەشقىرىم.

جۇت شىۋىرغان قامىتىڭنى ئەگمىگى مۇمكىن ئەمەس،
زەر قۇياشتىن ياشنىغان مەزمۇت چىنارىم قەشقىرىم.

باغلىرىڭ شەرۋەت بولاق، تەنگە داۋا، دىلغا شىپا،
سەندە ئوخشايدۇ ئەجەپ ئەنجۇر، ئانارىم، قەشقىرىم.

چامغۇرۇڭ قەن، ئامۇتۇڭ ياغ، شاپتۇلۇڭ مىسلى ھەسەل،
ئۆرۈكۈڭ شاخ مانتۇسى، مول مېۋىزارىم قەشقىرىم.

ئۆز جامالىڭ ئالدىدا جەننەت قىلار ھەر دەم رەشك،
سەن مېنىڭ بويىنۇمغا ئاسقان تىل تۇمارىم قەشقىرىم.

سەن ئۇچۇن ئاقماقتا سويگۇم شوخ تومەن دەرياسىدەك،*
سويگۇدىن داستان پۇتەرمەن سەيلىزارىم قەشقىرىم.

* تومەن دەرياسى — قەشقەر شەھىرىنىڭ يېنىدىن ئېقىپ ئوتىدىغان دەريا.

تەسۋىرلىگە يەتكۈدەك تىل تاپمىغىم مۈشكۈل ماڭا،
بىر ئۆمۈر كۈيلەر سېنى تەمبۇر، ساتارىم، قەشقىرىم.

ئاق سۆتۆكنى ئاقلىسام ئۆمرۈمگە چەكسىز رازىمەن،
جان پىدا قىلماق ساڭا ئەھدۇ-قارارىم، قەشقىرىم.

توتلىشىش يولىدا ئاشسا تېخىمۇ شان-شەۋكىتىڭ،
شۇندا سەندە بولغۇسى ھاسىل مۇرادىم، قەشقىرىم.

گەر نەپەستىن توختىسام، روھىم مېنىڭ تاپقاي ئەمن،
تۇپرىقىڭدىن ئالسا جاي قەۋرە-مازارىم، قەشقىرىم.

1980 - يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى.

پەنگە يۈرۈش قىلىش ناخشىسى

(ناخشا تېكىستى)

ئىلىم-پەنگە يۈرۈش قىلدۇق،
جەسۇرانە قەدەم تاشلاپ.
ئىلىم-پەن نۇرىدىن كۆلدى،
قۇياشتەك قەلبىمىز چاقناپ.

ئىلىم ئابى ھايات كەۋسەر،
ئىلىمدىن كوكلىگەي ئىنسان.
ئىلىمنىڭ ھىكمىتى چەكسىز،
ئىلىمدىن چول بولار بوستان.

ئىلىمنى خارلىغان ئەل-يۇرت،
نادامەت چولدە قالغاي.
جاھالەت دەردىنى تارتىپ،
ئازاپ گۈلخانىدا يانغاي.

قەدىرلەيمىز ئىلىم-پەننى،
سەپەرنىڭ مەشئىلى چاغلاپ.
يېڭى مەنزىلگە يول ئالدۇق،
ئىگىز ئۇرلەشكە بەل باغلاپ.

1980 - يىل ماي، بېيجىڭ.

سىنىڭ بىلەن چېچەك ئاتاي

يەكشەنبىدە ئىشخانىدا ئولتۇراتتىم،
سېنى ئەسلەپ دىلغا ئىلھام تولدۇراتتىم.

سېغىنىشىنىڭ ھېسلىرىغا چولغىناتتىم.
خاتىرەمگە ئۈنچە ــ مارجان قوندۇراتتىم.

تېلېفوننىڭ قوڭغۇرىغى جىرىڭ ــ جىرىڭ
سىگنال بېرىپ تۆيۈقسىزلا دېدى: "كېلىڭ،
قېنى يىگىت تروۋپكامنى قولغا ئېلىڭ،
يەتكۈزىمەن بىر خۇشخەۋەر قوبۇل قىلىڭ!"

ئۇقتەك كېلىپ تروۋپكىنى قولغا ئالدىم،
"سىز كىم؟" دېگەن سوزۇڭدىنلا تونۇۋالدىم.
يۈرەكلىرىم تېپچەكلىدى دىل خۇمارىم،
تېلېفون بەرگەن سەن ئىكەنسەن ئايجامالىم:

"ئوقۇشلىرىم ئاياقلاشتى قايتماقچىمەن،
ئەنجىك بىلەن خوشلىشىپ تېز يانماقچىمەن.
گەپ ــ سۆزىڭىز بولسا مەگەر ئۇقماقچىمەن،
ئۈرۈمچىگە شەنبە كۈنى بارماقچىمەن."

"قايتماقچىمەن" دېگەن سۆزۈڭ دىلغا ياقتى،
تېلېفوندا ئىللىق ھىدىڭ بىللە ئاقتى.
شۇ ھىت بىلەن گۈلچىرايىڭ كۆلۈپ باقتى،
كېپىنەكتەك قەلبىم خۇشال قانات قاقتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى www.uyghurkitap.com

تېز كەل جېنىم، بەك سېغىندىم كۆتۈپ [illegible]لاي،
قىزىلگۈلدىن يوللىرىڭغا گىلەم سالاي.
شاتلىقىمغا تەڭكەش قىلىپ تەمبۇر چالاي،
سېنىڭ بىلەن گۈلىستاندا چېچەك ئاتاي.

1980 ــ يىل دېكابىر، ئۈرۈمچى.

رۇبائىيلار

قىزىقما مەپتۇن بوپ قۇرۇق سولەتكە،
سولەتتىن ئېرىشكەن كىم بار ھورمەتكە؟
ئىزدىسەڭ ھەقىقى ئىززەت،
تەر تۆكۈپ،
شان ــ شەرەپ كەلتۈرگىن خەلق، دولەتكە.

*
*   *

قۇزغۇندەك ياشاشتىن يۈز يىللاپ ئۇزاق،
بۈركۈتتەك ياشىغان ئەۋزەل قىسقىراق.
خەلققە نەپ بەرمەس ئۆمۈردىن كورە،
ئوغۇتقا كىرەكلىك ئەخلەت ياخشىراق.

*
*   *

ياخشى ئات سنلار ئۇزۇن سەپەردە،
ياخشى دوست بلنەر مۇشكۇل خەتەردە.
ھەقىقى يولداش دەپ ئېيتقلى بولماس،
بولمسا ساداقەت، ۋجدان ئەگەردە.

*
* *

ئالدڭدا ئۇچرغان دوستنى قىل ھەزەر،
كېلدۇ ئۇنڭدن ساڭا خەۋپ-خەتەر.
ئاغرتپ ئېيتار دوست،
دۈشمەن كۈلدۈرۈپ،
تەلەپچان يولداشقا سال ئللق نەزەر.

*
* *

چوڭ دەريا تنچ ئاقار، شلدرلار ئېرق،
پو ئېتپ كورەڭلەش بولمغۇر قلق.
ئاممنڭ قۇدرتى گوياكى تاغدەك،
سەن ئۇنڭ ئالددا بر دانە تېرق.

*
* *

يلتزى بوش بولغاچ ئۇچدۇ قامغاق،
ئۇزنى ماختغان برنچى ئاخماق.
قلچلك ئەجرنى تاغدەك كورستپ،
مۇمكنمۇ كشنڭ كوڭلگە ياقماق.

*
* *

ھاياتتا مەنلك ياشغان ياخشى،
ئۇزنى خەلققە ئاتغان ياخشى.
بكار يەپ قاۋاندەك سەمرشتن كورە،
ئلم-پەن يولدا يادغان ياخشى.

*
* *

كمكى باشقلارغا قلپ كورسە قەس،
تارخ ئۇنى ئەيلەر ئەخلەتتنمۇ پەس.
ئوچۇق ۋە يورۇقلۇق، ئالجاناپلق،
مەن شۇنداق خسلەتكە قلمەن ھەۋەس.

*
* *

ئچى تار ئادەمگە كەڭ ئالەم قەپەز،
بر دەممۇ تنجتماس ئۇنى شۇم غەرەز.
ترناقنڭ ئاستدن كر ئزلەپ يۇرۇش،
ئۇنڭغا يېپشقان ئادەت ۋە مەرەز.

*
* *

كۇن ئوتەر، ئاي ئوتەر ۋە يللار ئوتەر،
ئومرۇڭنڭ مۇددتى ئاخرى پۇتەر.
ئومرۇڭنڭ كتاۋى ئالتۇن ھەل بلەن،
يېزلسا ئەۋلاتلار سېنى ياد ئېتەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

*

* *

ۋاقىتنىڭ قىممىتى ئالتۇندىن ئەلا،
ۋاقىتنىڭ قەدرىنى بىلىدۇ دەنا.
قەدىرلەپ چىڭ تۇتساڭ ھەر بىر نەپەسنى،
بېرىسەن ئۆمرۈڭگە تۈگمەس مەنا.

*

* *

ئىلھام دۇلدۇلدا ئۈزىمەن دېسەڭ،
نەزمىدىن گۈل-چېچەك تۈزىمەن دېسەڭ.
ھاياتلىق دېڭىزى ئىچىگە شۇڭغۇ،
چاقنىغان مەرۋايىت سۈزىمەن دېسەڭ.

*

* *

ماڭا يار بولماقچى بولساڭ ئەي نىگار،
ئۆمرۈڭنى لاغايلاپ ئۆتكۈزمە بىكار.
ئىلىم-پەن يولىدا تاغ-داۋان ئېشىپ،
زېھنىڭنى ئوق قىلىپ ئەيلىگىن شىكار.

*

* *

نۇرنى قەدىرلەشكە پەرۋانە كېرەك،
زىننەتكە تاش ئەمەس، دۇردانە كېرەك.
چوققىغا ئۆرلەشكە لاي غەزەل ئەمەس،
پەرھاتتەك غەيرەتلىك مەردانە كېرەك.

*

* *

قازانساڭ نەتىجە گىدىيىپ كەتمە،
ئۆزەڭنى شىر چاغلاپ كېرىلىپ كەتمە.
ئاممىدىن ئايرىلساڭ ”مەن قالتىسقۇ“ دەپ،
قالىسەن ئاقىۋەت تۈگمەس دەرتكە.

*

* *

تاماخور تەلمۈرۈپ باقىدۇ ساڭا،
ياغلىما سۆزلىرى ئاقىدۇ ساڭا.
يولۇقساڭ بىرەر چوڭ پىشكەللىككە،
بىرىنچى پەشۋانى ئاتىدۇ ساڭا.

*

* *

ئۇستىرا ئەزەلدىن ماڭىدۇ كاپقا،
بەزىلەر ئىشىنىپ كېتىدۇ لاپقا.
گوياكى مايمۇندەك ئويىنايدۇ ئۇسسۇل،
لاپچىنىڭ قولىدا چېلىنغان داپقا.

*

* *

ئەل ئۈچۈن ئىشلەشكە يانمىسا زوقى،
ئادەمنىڭ ھايۋاندىن نىمىدە پەرقى.
نەپسىگە چوغ تارتىپ ئۆتكەن ھاياتنىڭ،
مېنىڭچە ئەخلەتتىن تۆۋەنرەك نەرقى.

*

*   *

بەزىلەر ھىلىدە تۈلكىدىن يامان،
شۈكلاشقا بىر مەھەل ئىشلىرى راۋان.
مۇنداقلار توت-بەش كۈن بازار تاپسىمۇ،
قاپقانغا چۈشىدۇ ئاقىۋەت ھامان.

*

*   *

مەنمەنلىك جاھاندا بولمىغۇر ئىللەت،
كەمتەرلىك كىشىگە بىباھا خىسلەت.
شۇ خىسلەت سىنىڭدە ئاچسا گۈل-چېچەك،
خالايىق ئىچىدە تاپىسەن ئىززەت.

*

*   *

ۋىجدانلىق ئادەملەر گۈللىسە دەيمەن،
ئۇچ قىرلىق ئادەملەر تۈگىسە دەيمە.
ئوت قۇيرۇق جاناپلار ھوشىنى تېپىپ،
پاشىدەك غىڭشىلداپ يۈرمىسە دەيمەن.

*

*   *

تۈرقىغا قاراپلا دىمىگىن ئادەم،
تولىمۇ مۈرەككەپ، سىرلىق بۇ ئالەم.
كۈزەتسەڭ ئايرىيسەن ياخشى-يامانى،
دىمىگىن ئالدىراپ "يوق ئىكەن چارەم!"

*

*   *

ساڭا سۈت بەرمىسە ۋەتەن-ئانىجان،
قىلمايتتىڭ ھاياتلىق بېغىدا جەۋلان.
سېنىڭدەك پەرزەنتنىڭ نىمە ھاجىتى،
ۋەتەننىڭ دەردىگە بولمىساڭ دەرمان.

*

*   *

مەن يېزىپ تۈرغاچقا شېئىر ھامانەم،
رىلىسلار تۈگۈنى بولدى پىشانەم.
يازمەن بېشىمغا چۈشىسىمۇ قىرو،
قالسۇن دەپ خەلقىمگە ئازراق نىشانەم.

1979 — 1981 - يىللار، ئۈرۈمچى.

سەنئەت چولپىنى

(باللادا)

يېڭى يىل ئاخشىمى مۇقامنى ئاڭلاپ،
ھوزۇر-زوق ئىچىدە چومدۇم خىيالغا.
تەپەككۇر قۇشلىرىم ئىزلەيتتى جاۋاپ،
قەلبىمنى چولغىغان ھەر بىر سوئالغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

”مۇقامغا كىملەرنىڭ قان- تەرى سىڭگەن،
ئۇ قانداق تۇغۇلدى، كامالغا يەتتى؟“
ئويلىنا- ئويلىنا تەسەۋۋۇرلىرىم
توت يۈز يىل بۇرۇنقى دەۋرگە كەتتى.

چۈشۈممۇ، ئوڭۈممۇ بىلەلمىدىم ھېچ،
باشقا بىر دۇنياغا يۈزلىنىپ قالدىم.
كەلدى كۆز ئالدىمغا گۈزەل مەنزىرە،
ھاياجان ئىلكىدە سۈرەتكە ئالدىم:

گۈل- چېچەك ئېچىلغان باغۇ- ئېرەمدە،
زىلۋا بوي مەلىكە ئولتۇرغان ئىمىش...
ياڭرىتىپ ساتارنى يېقىملىق، بەلەن،
سېپىغا بۇلبۇلنى قوندۇرغان ئىمىش...

ئۇسۇلغا چۈشكەندەك سۇمبۇل چاچلىرى،
شامالدا ئەۋرىشىم يەلپۈنەر ئىمىش.
غۇنچىدەك چىرايلىق سۇمبات ھوسنىگە
گۈل- چېچەك ئېگىلىپ تەلپۈنەر ئىمىش.

چولپاندەك كۆزىدىن گويا يېغىپ نۇر،
جاھاننى ياقۇتتەك چاقنىتار ئىمىش.

دىلرەبا قولىدا تەڭشەپ پەدىنى،
مۇقاملار كۈيىنى ياڭرىتار ئىمىش:

”ساتارىم تارىغا جان رىشتىسىدىن تار ئېشىپ سالسام،
ئۇنىڭكى نالىسىدىن بى ناۋانىڭ كۆڭلىنى ئالسام.

ئادەمدىن ھەركىشى دۇنياغا كەلدى پىشۋاسى بار،
بۇ يولدا ھەركىمنىڭ كۆڭلىدە بىر مۇددىئاسى بار.“

بۇلبۇللار، تورغايلار ئۈنلىمەي جىمجىت،
بۇ نازۇك ناۋانى ئاڭلاپ تۇرارمىش.
كولدىكى ئۆدەكلەر توختاپ ئۈزۈشتىن،
پەرىگە زوقلىنىپ قاراپ تۇرارمىش.

باغدىكى چىمەنلەر، سۇمبۇللار، تاللار
”سادىغاڭ كېتەي“ دەپ چاۋاك چالارمىش.
”ياڭرىتىڭ مۇقامنى ئامانىسا“* دەپ،
مۇبارەك نامىنى تىلغا ئالارمىش...

* ئامانىسا — (1534 — 1567) مەشھۇر مۇقامشۇناس، شائىرە. ئۇ سەئىدىيە خانلىقىنىڭ ئىككىنچى خاقانى ئابدۇرىشىت خان دەۋرىدە داڭلىق مۇزىكا ئۇستىلىرىنى يىغىپ، كلاسسىك مۇزىكا «ئون ئىككى مۇقام»نى رەتلىتىپ قېلىپلاشتۇرغان ۋە يۇرۇشلەشتۈرگەن ئىدى.

مۇقامنىڭ مەرغۇلى ۋايىغا يېتىپ،
يۈرىگىم ئويناقشىپ تىپىرلىغاندا،
تۇيغۇ ۋە ھېسسىياتنىڭ سەزگۈر رىشتىسى
گويا كى يىپەكتەك لىپىرلىغاندا؛

ئۆزەمنى باسالماي قەلبىم جۇش ئۇرۇپ
دەپتىمەن — "بەرمىسۇن قولىڭىزغا دەرت!"
ھاياجان ئىلكىدە كەتتىم ئويغىنىپ،
كۆرگىنىم بىر دەملىك چۈش ئىكەن پەقەت.

تاكى تاڭ ئاتقىچە ئىلىنماي كۆزۈم،
ئويلىدىم شائىرە بۇ دىلرەبانى.
زاماندىن-زامانغا كەلمەكتە چاقناپ،
ئۇ تارىخ كۆكىدە چولپان مىسالى.

ئۇيغۇرنىڭ نەپىس كۈي-دىل ناۋاسىغا
سىڭدۇردى بىر ئۆمۈر قان-تەر، ئەجرىنى.
ئەيلىدى نامايەن ھەر بىر مۇقامدا
خەلقىنىڭ ئارزۇسى، قايغۇ-دەردىنى.

سازەندە، ھاپىزنى يىغىپ، باش بولۇپ،
چىقتى ئۇ مۇقامنى بىرمۇ-بىر رەتلەپ.

يېڭىچە تۈس ئېلىپ ياڭرىدى مۇقام،
ناخشا-ساز گۈلزارى كۆلدى چېچەكلەپ.

تارقىدى شوھرىتى مۇقامنىڭ نۇردەك،
دېھلىگە، باغداتقا، تېھران، ھىراتقا.
نۇر چاچتى قەدىمىي پايتەخت يەكەن*،
مۇزىكا، ناخشىدا كەڭ كائىناتقا.

بۇ جاينى سەنئەتنىڭ قىبلىگاھى دەپ،
مۇزىكاشۇناسلار ئەيلىدى تاۋاپ.
تىللارغا ئېلىشتى ئامانىسانى
مۇقاملار ئەرشىنىڭ چولپىنى ساناپ.

بىھساپ شائىرلار ئۇنچە، دۇر تىزىپ،
شەنىگە جاراڭلىق ياڭراتتى داستان.
"شۇ نادىر شائىرە، مۇقامشۇناسنىڭ
ئەجرىگە ھەشقاللا!" دېدى تىيانشان.

تىيانشان دېدىكى: "ئۇن ئىككى مۇقام
ئەۋلادىم ئۇيغۇرنىڭ يۈرەك ساداسى.

* يەكەن ئەينى يىللاردا سەئىدىيە خانلىقىنىڭ پايتەختى بولغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitab.com

بۇ سادا لەرزىگە سالدى زىمىننى،
جاھان سەنئىتىدە يۇكسەك باھاسى!"

تىيانشان دىدىكى: "ئۇن ئىككى مۇقام
پەخرىمىز دىللاردا ئۇزۇلمەيدىغان!
مەيلى جۇت ـ شىۋىرغان، مەيلى بوراندا
تاغۇ ـ تاش، تۇپراققا كومۇلمەيدىغان!"

تىيانشان دىدىكى: "نۇر چاچتى مۇقام،
فارابى*، قىدىرخان**... ئەجرىدەك چاقناپ.
ئۇلاشتى ئاخىرى يېڭى زامانغا
مۇقامچى تۇداخۇن قەلبىدە ياڭراپ."

شۇ مۇقام كۇيىدەك كەزدى جاھاننى
ناۋايى، زەلىلى، لۇتپى نەزمىسى.
بەھرىمەن ئەيلىدى ئىنسانىيەتنى،
مەرىپەت ئەھلىنىڭ گوھەر غەزنىسى.

---

* فارابى — 9 ـ ئەسىردە ئۆتكەن ئاتاقلىق پەيلاسوپ، ئالىم، ئەدىپ ۋە مۇقامشۇناس.

** قىدىرخان — سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىدە ئۆتكەن داڭلىق مۇقامشۇ-ناس، سازەندە، «ئون ئىككى مۇقام»نى رەتلەش، يۇرۇشلەش-تۈرۈشتە زور تۆھپە قوشقان.

دەۋرىمىز ئۇنىڭغا يېڭى بىر ھايات،
بەرگەندە تېخىمۇ چىقتى ئەۋجىگە.
ياڭرىدى بولەكچە تەڭكەش ـ جۇر بولۇپ،
جەڭگىۋار ھاياتنىڭ قايناق مەۋجىگە.

رادىيو، سەھنىدە جاراڭلىسا ئۇ،
چېكىدۇ يۇرەكنىڭ نازۇك تارىنى.
قاندۇرار دىللارنىڭ تەشنالىغىنى،
ئىچكۈزۈپ لىق تولغان شەرۋەت جامىنى.

مۇقامنى ھەۋەستە ئاڭلىغان چېغىم،
كېلىدۇ ئالدىمغا ئاماننىساخان!
كىمكى ئەل ـ ۋەتەنگە تۆھپىدىن مىراس
قالدۇرسا، ئەۋلاتلار ياد ئېتەر ھامان!

1981 ـ يىل يانۋار، ئۈرۈمچى.

月 园 集
（诗集）
（维吾尔文）
阿不都克里木·马哈苏提
苏里唐·马合木提 著
责任编辑：霍加阿不都拉
责任校对：努尔毕娅
民族出版社出版 新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：787×1092毫米 印张：9 5/8
1982年6月第1版
1982年6月北京第1次印刷
印数：0001—7,500册 定价：0.44元
书号：M10049(4)139